અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

[૨૦૨૦] ૬ એસ.સી.આર. ૬૬૬ ભારતની સુપ્રિમ કોર્ટ

શિવકુમાર અને અન્ય –વિરુધ્ધ – શરણબસપ્પા અને અન્ય

(સિવસીયતનામા અપીલ નં. ૬૦૭૬ / ૨૦૦૯) ૨૪ એપ્રિલ, ૨૦૨૦

[એ. એમ. ખાનવીલ કર, હેમંત ગુપ્તા

અને દિનેશ મહેશ્વરી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

વસીયતનામા (વસિયતનામું) ની પ્રમાણિકતા – વાદી–અપીલકર્તાઓએ એવા દાવા સાથે દીવાની દાવો દાખલ કર્યો હતો કે તેમણે 'એસ' નામના વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા ા તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા ના આધારે દાવાવાળી મિલકતોમાં માલિકી હક પ્રાપ્ત કર્યા છે અને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાવાવાળી મિલકતોના સંદર્ભમાં સ્થાપવામાં આવસીયતનામા ટ્રસ્ટ ગેરકાયદેસર અને રદબાતલ છે – પ્રતિવાદીઓએ કહેવાતા વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો – ટ્રાયલ કોર્ટે વસીયતનામા સંબંધિત મુખ્ય મુદ્દાનો નિર્ણય વાદીઓની તરફેણમાં કર્યો – જો કે, હાઈકોર્ટે વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતા સંબંધિત મુખ્ય મુદ્દા પર ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવ્યો – અપીલ પર, ઠેરવવામાં આવ્યું કે: પ્રસ્તુત મામલામાં, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ/વસીયતનામા માં અસ્વાભાવિક અને અસામાન્ય લક્ષણો હતા – વસીયતનામા તૈયાર કરવામાં કાગળના અલગ–અલગ શીટ્સનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો; ટેસ્ટેટર (વસિયતનામું કરનાર) ની સહીઓનું સ્થાન ટાઈપ કરેલી છેલ્લી બાબતથી ઓછામાં ઓછી બે જગ્યાએ સામાન્ય અંતર કરતાં વધુ દૂર હતું; ત્રણ સહીઓ કરવામાં ઓછામાં ઓછી બે અલગ પેનનો ઉપયોગ થયો હતો; આગળના પાના નંબર ૧, ૩ અને ૫ પર વસિયતનામું કરનારની સહીઓ હતી, જ્યારે પાછળના પાના એટલે કે પાના ૨ અને ૪ સહી વગરના હતા – વધુમાં, મિલકતોની વિગતોના સંદર્ભમાં કેટલીક ખાલી જગ્યાઓ મળી આવી હતી અને કેટલીક

મિલકતોનું વર્ણન પણ સાચું નહોતું – દસ્તાવેજમાં ભૂતકાળની ઘટના (ભાડૂઆત દ્વારા દુકાન ખાલી કરવા વિશે) નો એ રીતે ઉલ્લેખ હતો કે આવી ઘટના ભવિષ્યમાં બનશે – દસ્તાવેજના પ્રારંભિક ફકરામાં એવો ઉલ્લેખ હતો કે વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા બનાવી રહ્યા છે કારણ કે અકસ્માતો બનતા હોય છે – હકીકત એ રહે છે કે વસિયતનામું કરનારનું અવસાન તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ એક અકસ્માતમાં થયું હતું અને વસીયતનામા તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ બનાવવામાં આવ્યું હતું – તે સિવાય, વાદીઓએ ક્યારેય તે વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવા માટે પગલાં લીધા નહોતા, જેનો ઉલ્લેખ તમામ મહત્વના સાક્ષીઓ દ્વારા એવી વ્યક્તિ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો કે જેની સમક્ષ કહેવાતો દસ્તાવેજ ખોલવામાં આવ્યો હતો – દસ્તાવેજને લગતા સ્પષ્ટતા વગરના, અસામાન્ય અને અસાધારણ લક્ષણો માત્ર એવા તાર્કિક નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનાર 'એસ' ના અવસાન પછી જ વસીયતનામા રજૂ કરનારાઓ અને તેમના સહયોગીઓના કબ્જામાં આવસીયતનામા ી સહી કરેલી ખાલી જગ્યાઓનો ઉપયોગ કરીને તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો – ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવવામાં અને વિવાદિત વસીયતનામા પ્રમાણિક દસ્તાવેજ નહોતું તેવું ઠેરવવામાં હાઈકોર્ટ સાચી હતી.

દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ઓર્ડર ૪૧, નિયમો ૨૩, ૨૩એ, ૨૪ અને ૨૫ – અપીલીય કોર્ટ દ્વારા રિમાન્ડ (પરત મોકલવાનો) નો હુકમ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે: ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમો ૨૩, ૨૩એ અને ૨૪ નો સંયુક્ત પાઠ રિમાન્ડની સત્તાઓની વ્યાપ્તિ અને સીમાઓને સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યારે ઉપલબ્ધ પુરાવા મામલાનો નિકાલ કરવા માટે પૂરતા હોય, ત્યારે અપીલીય કોર્ટ માટે યોગ્ય માર્ગ દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતાના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૪ ના આદેશનું પાલન કરવાનો અને દાવાનો આખરી નિર્ણય કરવાનો છે – માત્ર એવા જ કિસ્સાઓમાં જ્યાં વાદગ્રસ્ત હુકમનામું અપીલમાં રદ કરવામાં આવે અને પુનઃસુનાવણી (re-trial) જરૂરી ગણાય, અપીલીય કોર્ટ મામલો રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ અપનાવશે.

અપીલ રદ કરાતા કોર્ટે ઠેરવ્યું કે:

૧. હાઈકોર્ટ દસ્તાવેજ પોતે અસંતોષકારક જણાતાં અસંતોષ અનુભવતી હતી અને અત્રે ટાંકવામાં આવસીયતનામા ◌ા કેટલાક ફકરાઓમાં તેના દ્વારા ચર્ચાયેલા અને વિગતવાર જણાવસીયતનામા ◌ા અનેક અસ્વાભાવિક સંજોગો વિશે રેકોર્ડ પર કોઈ સ્પષ્ટતા મળી નહોતી. રેકોર્ડ પર મુકાયેલી સામગ્રીની ચકાસણી કર્યા પછી, આ કોર્ટના મતે, હાઈકોર્ટના અવસીયતનામા ◌ો્અવલોકન ◌ો અને નિષ્કર્ષો આક્ષેપમુક્ત રહે છે. [પેરા ૧૪]

૨. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના ઓછામાં ઓછા ચાર અસામાન્ય લક્ષણો રેકોર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. પુનરાવર્તન કરવા માટે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના ચિંતાજનક અસામાન્ય લક્ષણો એ છે કે:

(**i**) તે કાગળની ૩ અલગ–અલગ શીટ્સ પર ટાઈપ થયેલું છે;

(**ii**) ટેસ્ટેટર (વસિયતનામું કરનાર) ની સહીઓનું સ્થાન એકસરખું નથી અને પાના નંબર ૧ અને પાના નંબર ૫ પર ટાઈપ કરેલી સામગ્રી અને સહીઓ વચ્ચે અતિશય જગ્યા જોવા મળે છે;

(**iii**) અલગ–અલગ પાનાઓ પર સહીઓ માટે અલગ–અલગ પેનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં પ્રથમ અને ત્રીજી સહીઓ માટે (પાના નંબર ૧ અને પાના નંબર ૫ પર) શાહી વાળી પેન અને બીજી સહી માટે (પાના નંબર ૩ પર) બોલપોઈન્ટ પેનનો ઉપયોગ થયો છે; અને

(**iv**) તમામ ટાઈપ કરેલા પાનાઓ પર વસિયતનામું કરનારની સહીઓ નથી, જેમાં પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર કોઈ સહી નથી.

એ વાત માટે કોઈ મોટા વિસ્તરણની જરૂર નથી કે સામાન્ય અને અપેક્ષિત માર્ગમાં, આવા ટાઈપ કરેલા દસ્તાવેજ એક જ સ્ટોકમાંથી લેવામાં આવસીયતનામા ◌ા કાગળની શીટ્સ પર હોવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે; સમગ્ર દસ્તાવેજમાં સહીઓના સ્થાનમાં વાજબી એકરૂપતા હશે અને દરેક સહી સામગ્રીની બાજુમાં અથવા વાજબી અંતરે કરવામાં આવશે; તમામ જગ્યાએ સહી કરવા માટે એક જ પેન અથવા સાધનનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે; અને, સામાન્ય રીતે, વસીયતનામા

બનાવનાર તેના આશયની અભિવ્યક્તિમાં એવી અસ્પષ્ટતા છોડશે નહીં જે એક જ દસ્તાવેજના ૩ પાના પર સહી કરીને અને ૨ પાના પર સહી ન કરીને ઊભી થાય. વાસ્તવમાં, વ્યવહારના સામાન્ય અને અપેક્ષિત માર્ગમાં, વસીયતનામા બનાવનાર દસ્તાવેજના કોઈપણ પાનાને સહી વગરનું છોડે તેવી નહિવત અપેક્ષા હોય છે. જો કે દસ્તાવેજ ટાઈપ કરવા અને સહી કરવા દરમિયાન આવા કેટલાક અસામાન્ય લક્ષણો (ઉપર નોંધ્યા મુજબ) ના અસ્તિત્વને નકારી શકાય નહીં પરંતુ જ્યારે આવા તમામ અસામાન્ય લક્ષણો એકસાથે જોડાય છે, ત્યારે દસ્તાવેજ અત્યંત નબળો બની જાય છે અને તેને સહજ રીતે પ્રમાણિક દસ્તાવેજ તરીકે સ્વીકારી શકાતો નથી. [પેરા ૧૫.૫]

૩. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજમાં અસાધારણતાના અસંખ્ય લક્ષણો છે જે અસામાન્યતાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરે છે. બાબત માત્ર આવી અસામાન્યતાઓ પર અટકતી નથી. આ અસામાન્ય લક્ષણો આ દસ્તાવેજની સામગ્રીમાં ઉપલબ્ધ અન્ય અસામાન્ય લક્ષણો સાથે ઉમેરાય છે. વિવાદ વગર, મિલકતોની વિગતોના સંદર્ભમાં કેટલીક ખાલી જગ્યાઓ મળી આવે છે અને કેટલીક મિલકતોનું વર્ણન પણ સાચું નથી. તદુપરાંત, હિન્દી કેલેન્ડર અને અંગ્રેજી કેલેન્ડરના સંદર્ભમાં દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત તારીખો મેળ ખાતી નથી. વધુ એક રસપ્રદ લક્ષણ એ છે કે દસ્તાવેજમાં ભૂતકાળની ઘટના (વર્ષ ૧૯૯૦ માં ભાડૂઆત દ્વારા દુકાન ખાલી કરવા વિશે) નો એ રીતે ઉલ્લેખ છે કે આવી ઘટના ભવિષ્યમાં બનશે. તેથી, કાગળ, પેન અને સહી સંબંધિત અસામાન્યતાઓ દસ્તાવેજમાં ખાલી જગ્યાઓ સાથે તેમજ અયોગ્ય અને અસ્પષ્ટ વિગતો સાથે વધી જાય છે. [પેરા ૧૬]

૪. દસ્તાવેજ આંક પી.૪ ના પુરાવાત્મક મૂલ્ય સંબંધિત સમસ્યાઓ પૂર્વોક્ત અસામાન્ય લક્ષણો અને રસપ્રદ પરિબળો સાથે સમાપ્ત થતી નથી. આ દસ્તાવેજની નજીકથી તપાસ આપણને અસામાન્યતાઓથી રહસ્યો તરફ પણ લઈ જાય છે. આ દસ્તાવેજના પ્રારંભિક ફકરામાં, એવો ઉલ્લેખ છે કે

વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા બનાવી રહ્યા હતા કારણ કે ઘણા અકસ્માતો બનતા હોય છે. હકીકત એ રહે છે કે વસિયતનામું કરનાર અને તેમની પત્ની બંનેનું અવસાન ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ કાર અકસ્માતમાં થયું હતું પરંતુ, ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ વસીયતનામા બનાવતી વખતે, વસિયતનામું કરનારને એવો પૂર્વાભાસ (**premonition**) હતો કે તેઓ વાહન અકસ્માતમાં મૃત્યુ પામશે તે સ્વીકારવા માટે સંપૂર્ણપણે રહસ્યમય પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરવો પડશે. [પેરા ૧૭]

૫. અપીલકર્તાઓ વતી એવી રજૂઆતો પર ખૂબ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ અને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો અનુસાર વસીયતનામા નું નિષ્પાદન અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ તેમજ તે સાક્ષીની જુબાનીથી યોગ્ય રીતે રેકોર્ડ પર સ્થાપિત થયું છે જેની પાસે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા વસીયતનામા ની હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ સાથે વસીયતનામા જમા કરાવવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તાઓ વતી કરવામાં આવસીયતનામા ી આ રજૂઆતોને એ કારણસર સ્વીકારી શકાય નહીં કે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો અનુસાર દસ્તાવેજની માત્ર સાબિતી દસ્તાવેજને વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવા માટે આખરી અને નિર્ણાયક નથી. જ્યારે શંકાસ્પદ સંજોગો વિદ્યમાન હોય અને શંકાઓ દૂર કરવામાં આવી ન હોય, ત્યારે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજને વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં. [પેરા ૨૦]

૬. વ્યક્તિગત અને સામૂહિક રીતે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનારનું આખરી વસીયતનામા સ્વીકારી શકાય નહીં તેવા નિષ્કર્ષ તરફ જ દોરી જતા વિવિધ મુખ્ય લક્ષણો વિશે વિગતવાર જણાવ્યા પછી, વાદીઓના કેસમાં અન્ય કેટલીક ખામીઓ પર ચર્ચા કરવી જરૂરી જણાતી નથી, જેમાં વિવિધ અન્ય પરિબળો જેમ કે વાદીઓએ ક્યારેય સદરહુ સ્વામીજીનું નિવેદન નોંધવા માટે પગલાં લીધા નહોતા, જેઓ અન્યથા તમામ મહત્વના સાક્ષીઓ દ્વારા એવી વ્યક્તિ તરીકે ઉલ્લેખિત હતા કે જેની સમક્ષ કહેવાતો દસ્તાવેજ ખોલવામાં આવ્યો હતો. [પેરા ૨૩]

૭. આ કોર્ટના મતે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ એચ. વેંકટાચલા અય્યંગરના મામલામાં દર્શાવસીયતનામા પ્રથમ પ્રશ્ન પર જ નિષ્ફળ જાય છે કે શું વસિયતનામું કરનારે વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા પર સહી કરી હતી કે કેમ. આ પ્રશ્નનો જવાબ માત્ર નકારાત્મક છે. આ એ હકીકત સિવાય છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ, જે વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, તે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ ના કલોઝ (બી) ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતો નથી. [પેરા ૨૪]

૮. ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમો ૨૩, ૨૩એ અને ૨૪ નો સંયુક્ત પાઠ રિમાન્ડની સત્તાઓની વ્યાપ્તિ અને સીમાઓને સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યારે ઉપલબ્ધ પુરાવા મામલાનો નિકાલ કરવા માટે પૂરતા હોય, ત્યારે અપીલીય કોર્ટ માટે યોગ્ય માર્ગ દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતાના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૪ ના આદેશનું પાલન કરવાનો અને દાવાનો આખરી નિર્ણય કરવાનો છે. માત્ર એવા જ કિસ્સાઓમાં જ્યાં વાદગ્રસ્ત હુકમનામું અપીલમાં રદ કરવામાં આવે અને પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણાય, અપીલીય કોર્ટ મામલો રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ અપનાવશે. એ સ્થાપિત રહે છે કે રિમાન્ડનો હુકમ રૂટીન રીતે પસાર કરવાનો નથી કારણ કે બિનજરૂરી રિમાન્ડનો હુકમ ન્યાયના હેતુને સર કર્યા વિના માત્ર દાવાબાજીનું આયુષ્ય લંબાવે છે. માત્ર એવા આધાર પર રિમાન્ડનો હુકમ કે પુરાવાની ચકાસણીને સ્પર્શતા મુદ્દાઓ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યા નહોતા તે આપેલ મામલામાં યોગ્ય ગણી શકાય નહીં કારણ કે પ્રથમ અપીલીય કોર્ટ પોતે જ તથ્યોમાં પ્રવેશવાની અને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા ધરાવે છે. અલબત્ત, અનેક એવી શક્યતાઓ હોઈ શકે છે જે રિમાન્ડના હુકમને વ્યાજબી ઠેરવે અથવા જ્યાં મામલાના તથ્યો અને આપેલ સંજોગોના આધારે રિમાન્ડ જરૂરી હોય. [પેરા ૨૫.૪]

એચ. વેંકટાચલા અય્યંગર વિ. બી.એન. થિમ્માજમ્મા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૪૪૩ : [૧૯૫૯] સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૨૬; પી.પી.કે.

ગોપાલન નંબિયાર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નંબિયાર અને અન્ય (૧૯૯૫) સપ્લી. ૨ એસ.સી.સી. ૬૬૪ : [૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૫૮૫; કે. લક્ષ્મણન વિ. થેક્કેયિલ પદ્મિની અને અન્ય: (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૩૫૪ : [૨૦૦૮] ૧૬ એસ.સી.આર. ૧૧૧૭; શ્રીમતી જશવંત કૌર વિ. શ્રીમતી અમૃત કૌર અને અન્ય (૧૯૭૭) ૧ એસ.સી.સી. : [૧૯૭૭] ૧ એસ.સી.આર. ૯૨૫ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

શ્રીમતી ઈન્દુ બાલા બોઝ અને અન્ય વિ. મનીન્દ્ર ચંદ્ર બોઝ અને અન્ય (૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦ : [૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૮૮; ઉમા દેવી નંબિયાર અને અન્ય વિ. ટી.સી. સિદ્ધન (૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૧ : [૨૦૦૩] ૬ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૩૭; મહેશ કુમાર (મૃત્યુ પામનાર) સીધી રીતે વારસદારો દ્વારા વિ. વિનોદ કુમાર અને અન્ય (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૮૭; મોહન કુમાર વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૧૭) ૪ એસ.સી.સી. ૯૨ : [૨૦૧૭] ૨ એસ.સી.આર. ૮૮૯; શશી કુમાર બેનરજી અને અન્ય વિ. સુબોધ કુમાર બેનરજી અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

કેસ લો સંદર્ભ:

[૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૮૮ | સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો | પેરા ૬.૧

[૧૯૭૭] ૧ એસ.સી.આર. ૯૨૫ | આધાર રાખવામાં આવ્યો | પેરા ૬.૧

[૧૯૫૯] સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૨૬ | આધાર રાખવામાં આવ્યો | પેરા ૭

[૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૮૮ | સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો | પેરા ૭.૧

[૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૫૮૫ | આધાર રાખવામાં આવ્યો | પેરા ૭.૧

[૨૦૦૩] ૬ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૩૭ | સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો | પેરા ૭.૧

(૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૮૭ | સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો | પેરા ૭.૨

[૨૦૧૭] ૨ એસ.સી.આર. ૮૮૯ | સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો | પેરા ૭.૩

[૨૦૦૮] ૧૬ એસ.સી.આર. ૧૧૧૭ | આધાર રાખવામાં આવ્યો | પેરા ૮

સિવસીયતનામા અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: સિવસીયતનામા અપીલ નં. ૬૦૭૬ / ૨૦૦૯.

બેંગલોર ખાતેની કર્ણાટક હાઈકોર્ટ દ્વારા આર.એફ.એ. નં. ૯૧૦ / ૨૦૦૧ માં પસાર કરવામાં આવસીયતનામા ચુકાદા અને હુકમ તારીખ ૨૬.૧૦.૨૦૦૭ સામે.

હાજરી:

અપીલકર્તાઓ વતી શ્રી કે. રાધાકૃષ્ણન, વરિષ્ઠ વકીલ, મેસર્સ લોયર્સ એસ. નાઈટ એન્ડ કંપની, વકીલો.

સામાવાળાઓ વતી શ્રી રાજેશ મહાલે, સુશ્રી અંજના ચંદ્રશેખર, વકીલો.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ દિનેશ મહેશ્વરી દ્વારા આપવામાં આવસીયતનામા .

પ્રારંભિક અને સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા

૧ આ અપીલ દ્વારા, વાદી–અપીલકર્તાઓએ બેંગલોર ખાતેની કર્ણાટક હાઈકોર્ટ દ્વારા રેગ્યુલર ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૯૧૦ / ૨૦૦૧ માં પસાર કરવામાં આવસીયતનામા તારીખ ૨૬.૧૦.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામાને પડકાર્યો છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે ઓરિજિનલ સિવસીયતનામા સૂટ નં. ૫૬ / ૧૯૯૪ માં કોપ્પલ ખાતેના સિવસીયતનામા જજ (સિનીયર ડિવિઝન) ની કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવસીયતનામા તારીખ ૧૨.૦૯.૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને હુકમનામાને ઉલટાવ્યો હતો.

૧.૧ ઉપરોક્ત દીવાની દાવો વાદી–અપીલકર્તાઓ દ્વારા જાહેરાત અને મનાઈહુકમ માટે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં મુખ્યત્વે એવી રજૂઆતો

કરવામાં આવી હતી કે તેમણે કોપ્પલના શ્રી સંગપ્પા તે પંપન્ના શેટ્ટરના પુત્ર દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા ા તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા ના આધારે દાવાવાળી મિલકતોમાં (દાવા અરજી સાથે જોડેલ શેડ્યૂલ એ થી ડી માં વર્ણવ્યા મુજબ) માલિકી હક પ્રાપ્ત કર્યા હતા; અને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તારીખ ૨૮.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ "શ્રી સંગપ્પા પંપન્ના ગડગશેટ્ટર ટ્રસ્ટ, કોપ્પલ" ના નામે દાવાવાળી મિલકતોના સંદર્ભમાં સ્થાપિત કરવામાં આવસીયતનામા ટ્રસ્ટ ગેરકાયદેસર, રદબાતલ અને વાદીઓ પર બંધનકર્તા નહોતું. વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓ એટલે કે પ્રતિવાદી નંબરો ૧ થી ૫ એ તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના કહેવાતા વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવતા વાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા ા દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો. જો કે, પ્રતિવાદી નં. ૭, સદરહુ ટ્રસ્ટના ભૂતપૂર્વ ટ્રસ્ટીઓ પૈકીના એક, વાદીઓના દાવાનો સ્વીકાર અને સમર્થન કર્યું હતું.

૧.૨ જરૂરી મુદ્દાઓ ઘડ્યા પછી અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓ લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે, પોતાના તારીખ ૧૨.૦૯.૨૦૦૧ ના ચુકાદામાં, તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના સદરહુ વસીયતનામા સંબંધિત મુખ્ય મુદ્દાનો નિર્ણય વાદીઓની તરફેણમાં કર્યો હતો અને વાદીઓની તરફેણમાં અન્ય જરૂરી મુદ્દાઓ પર પણ પોતાના નિષ્કર્ષો આપતાં, એવા દાવો મંજૂર કરવા તરફ આગળ વધી હતી કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તારીખ ૨૮.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ સ્થાપિત કરાયેલ ટ્રસ્ટ વાદીઓ પર બંધનકર્તા

નહોતું, ખાસ કરીને દાવાવાળી મિલકતોના સંદર્ભમાં; અને વાદીઓ દાવો કર્યા મુજબ દાવાવાળી મિલકતોના માલિકો હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદી નંબરો ૧ થી ૫ સામે એવો મનાઈહુકમ પણ જારી કર્યો હતો કે તેઓ વાદીઓના દાવાવાળી મિલકતોના શાંતિપૂર્ણ કબ્જા અને ભોગવટામાં દખલ કરશે નહીં.

૧.૩ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવસીયતનામા ચુકાદા અને હુકમનામાને વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સદરહુ પ્રથમ અપીલ દ્વારા હાઈકોર્ટમાં પડકારવામાં આવ્યા હતા. હાઈકોર્ટે, પોતાના તારીખ ૨૬.૧૦.૨૦૦૭ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં, વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતા સંબંધિત મુખ્ય મુદ્દા પર ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવીને અપીલ મંજૂર કરવા તરફ આગળ વધી હતી. હાઈકોર્ટને વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા માં અનેક અસ્પષ્ટ શંકાસ્પદ સંજોગો તેમજ વિસંગતતાઓ મળી આવી હતી અને ઠેરવ્યું હતું કે તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ નું કહેવાતું વસીયતનામા પ્રમાણિક દસ્તાવેજ નહોતું. તેનાથી નારાજ થઈને વાદીઓએ આ અપીલ રજૂ કરી છે.

મુખ્ય વ્યક્તિઓ, પક્ષકારો, સાક્ષીઓ અને દસ્તાવેજો તેમજ સમાવિષ્ટ મિલકતો

૨ એ સ્પષ્ટ છે કે કોપ્પલના શ્રી સંગપ્પા તે પંપન્ના શેટ્ટરના પુત્ર દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા ા તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતા, જેમાં કથિત રીતે વાદીઓને દાવાવાળી મિલકતો વસિયત કરવામાં

આવી છે, તે આ કેસમાં પ્રશ્નાસ્પદ છે.

૩ વિષયવસ્તુની સમજણ માટે અને આ અપીલમાં ઉપસ્થિત પ્રશ્નોના અસરકારક નિર્ણય માટે, અમે આ મામલામાં સમાવિષ્ટ મુખ્ય વ્યક્તિઓ અને તેમની સંબંધિત ભૂમિકાઓ તેમજ પ્રશ્નાસ્પદ દસ્તાવેજો અને મિલકતોની નોંધ નીચે મુજબ લઈ શકીએ છીએ:

૩.૧ વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા ના વસિયતનામું કરનાર (ટેસ્ટેટર):

મૃતક શ્રી સંગપ્પા તે પંપન્ના શેટ્ટરના પુત્ર, રહેવાસી કોપ્પલ.

તેઓ એક વેપારી હતા અને શ્રી ગવિસિદ્ધેશ્વર વી.વી. ટ્રસ્ટ, કોપ્પલના ચેરમેન પણ હતા (જે દાવામાં પડકારાયેલા ટ્રસ્ટ કરતાં અલગ છે). કાયદાકીય રીતે મૃતક શ્રીમતી મહાંતમ્મા તેમના પત્ની હતા. વિવાદ વગર, વસિયતનામું કરનાર અને તેમના પત્ની બંનેનું અવસાન તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ કાર અકસ્માતમાં થયું હતું. વસિયતનામું કરનાર અને તેમના પત્નીને કોઈ હયાત બાળકો નહોતા, કારણ કે તેમના બાળકો બાળપણમાં જ મૃત્યુ પામ્યા હતા અને તેમના અવસાનની તારીખે તેઓ નિઃસંતાન હતા.

૩.૨ વાદીઓ (અત્રેના અપીલકર્તા નંબરો ૧ થી ૩):

વાદીઓ શ્રી શિવકુમાર, શશીધર અને કરીબસેવરાજ, તમામ બસેત્તેપ્પાના પુત્રો, વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા હેઠળ વસિયતદાર (legatees) હોવાનો દાવો કરે

છે. તેઓ સગા ભાઈઓ છે અને વસિયતનામું કરનારના પત્નીના ભત્રીજાઓ (સગા પૌત્ર–ભત્રીજા) છે. વાદીઓના જણાવ્યા મુજબ, તેમનો ઉછેર વસિયતનામું કરનાર અને તેમના પત્ની દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને તેઓ વસિયતનામું કરનાર સાથે રહેતા હતા.

૩.૩ વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓ (અત્રેના સામાવાળા નંબરો ૧ થી ૪):

પ્રતિવાદી નં. ૧ શ્રી શરણબસપ્પા તે પંપન્નાના પુત્ર વસિયતનામું કરનારના નાના ભાઈ છે; પ્રતિવાદી નંબરો ૨ અને ૩ શ્રીમતી બસવન્નેમ્મા અને શ્રીમતી સિદ્ધમ્મા વસિયતનામું કરનારની બહેનો છે; પ્રતિવાદી નં. ૪ શ્રી પંપન્ના તે બસપ્પાના પુત્ર અને પ્રતિવાદી નં. ૫ શ્રી સિદ્ધન્ના તે ફકીરપ્પાના પુત્ર વસિયતનામું કરનારના ભત્રીજાઓ છે. [પાદટીપ: ૧. પ્રતિવાદી નં. ૨ શ્રીમતી બસવન્નેમ્મા દાવો પેન્ડિંગ હતો તે દરમિયાન અવસાન પામ્યા હતા અને તે હકીકત કૉઝ–ટાઇટલ પર નોંધવામાં આવી હતી. ૨. પ્રતિવાદી નં. ૪ શ્રી પંપન્ના (અત્રેના સામાવાળા નં. ૩) આ અપીલ પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન અવસાન પામ્યા હતા અને તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૧૫ ના હુકમથી તેમના કાયદેસરના વારસદારોને રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા હતા.]

૩.૩.૧ પ્રતિવાદી નંબરો ૬ થી ૮:

પ્રતિવાદી નં. ૬ શ્રી ગુરુશાંતપ્પા, નં. ૭ શ્રી વીરબસપ્પા અને નં. ૮ ડૉ. એન.એસ. ગાયકવાડ અન્ય પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સ્થાપિત ટ્રસ્ટના સભ્યો હોવાના

કારણે દાવામાં જોડાયા હતા, જેને વાદીઓ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદી નં. ૭ શ્રી વીરબસપ્પા ગવિસિદ્ધેશ્વર કોલેજ ચલાવવામાં વસિયતનામું કરનારના નજીકના સહયોગી હોવાનું કહેવાતું હતું જેના વસિયતનામું કરનાર સંચાલક મંડળના ચેરમેન હતા. આ પ્રતિવાદી કોઈપણ પક્ષકારો સાથે સંબંધિત નહોતા; જો કે, તેમણે અલગ લેખિત જવાબ દાખલ કરીને વાદીઓના દાવાનો સ્વીકાર અને સમર્થન કર્યું હતું. [પાદટીપ: ૩. પ્રતિવાદી નં. ૬ ગુરુશાંતપ્પા તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૦૧ ના રોજ અવસાન પામ્યા હતા. તેઓ પ્રશ્નાસ્પદ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી હતા અને તેમની જગ્યાએ કોઈ ફેરબદલ કરવામાં આવ્યો નહોતો. પ્રતિવાદી નં. ૭ વીરબસપ્પાનું નામ તારીખ ૨૪.૦૭.૨૦૦૬ ના રોજ હાઈકોર્ટ સમક્ષ પક્ષકારોની યાદીમાંથી કાઢી નાખવામાં આવ્યું હતું. પ્રતિવાદી નં. ૮ આ અપીલમાં સામાવાળા નં. ૫ તરીકે રેકોર્ડ પર રહ્યા છે.]

૩.૪ પ્રશ્નાસ્પદ ટ્રસ્ટ: શ્રી સંગપ્પા પંપન્ના ગડગશેટ્ટર ટ્રસ્ટ: પ્રતિવાદીઓએ પરોપકારી અને ચેરિટેબલ હેતુઓ માટે પ્રશ્નાસ્પદ મિલકતોનો સમાવેશ કરીને તારીખ ૨૮.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ (વસિયતનામું કરનારના નામે) આ ટ્રસ્ટની રચના કરી હતી. આ ટ્રસ્ટની સ્થાપનાને દાવામાં પડકારવામાં આવી હતી.

૩.૫ ખાસ ઉલ્લેખ: શ્રી ગવિસિદ્ધેશ્વર સ્વામી, કોપ્પલ (સ્વામીજી): વાદીઓના જણાવ્યા મુજબ, વસિયતનામું કરનાર પરોપકારી અને શ્રી ગવિસિદ્ધેશ્વર સ્વામી, કોપ્પલના ભક્ત હતા; અને વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા સ્વામીજીની હાજરીમાં

ખોલવામાં આવ્યું હતું. જો કે, આ કેસમાં સ્વામીજીની સાક્ષી તરીકે ચકાસણી કરવામાં આવી નહોતી. [પાદટીપ: ૪. જેનો હવે પછી 'સ્વામીજી' તરીકે પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.]

૩.૬ મુખ્ય સાક્ષીઓ: પી.ડબલ્યુ.–૧ શ્રી બસેત્તેપ્પા:

તેઓ વાદી નંબરો ૧ થી ૩ ના પિતા છે. તેઓ વસિયતનામું કરનારને તેમના વેપારમાં મદદ કરતા હોવાનું કહેવાય છે.

પી.ડબલ્યુ.–૩ શ્રી રાધાકૃષ્ણરાવ અને પી.ડબલ્યુ.–૪ શ્રી અય્યનગૌડા હીરેગૌડર:

તેઓ વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા ના અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે.

પી.ડબલ્યુ.–૮ શ્રી ભૂસનૂરમઠ, વકીલ:

તેઓ વસિયતનામું કરનારના મિત્ર અને વકીલ હતા. કથિત રીતે, વસિયતનામું કરનારે સીલબંધ કવરમાં વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા તેમને એવી સૂચનાઓ સાથે સોંપ્યું હતું કે તેને તેમના અવસાન પછી માત્ર સ્વામીજીની હાજરીમાં જ ખોલવાનું રહેશે. વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા વસિયતનામું કરનાર અને તેમના પત્નીના આકસ્મિક અવસાન પછી સ્વામીજીની હાજરીમાં તારીખ ૨૯.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ ખોલવામાં આવ્યું હતું.

૩.૭ સંબંધિત પ્રદર્શિત દસ્તાવેજો:

આંક પી.૨: વસીયતનામા રદ્દીકરણ લેખ ૨૬.૦૯.૧૯૯૦ જેના દ્વારા વસિયતનામું કરનારે વર્ષ ૧૯૭૪ માં પોતાના દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા અગાઉનું વસીયતનામા રદ કર્યું હતું.

આંક પી.૩: વસીયતનામા નો હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ જે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું અને નિષ્પાદિત વસીયતનામા સાથે સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવ્યો હોવાનું કહેવાય છે.

આંક પી.૪: તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ નું વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા .

[પાદટીપ: ૫. વસિયતનામું કરનારની માલિકીની અન્ય કેટલીક મિલકતો પણ હતી જેનો વસીયતનામા માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નહોતો અને તેથી તે દાવાવાળી મિલકતોનો ભાગ નથી.]

૩.૮ દાવાવાળી મિલકતો:

શેડ્યૂલ એ: સર્વે નં. ૬૩૧ અને સર્વે નં. ૬૩૨ માં આવસીયતનામા ી જમીનના ટુકડાઓનો સમાવેશ થાય છે. સંબંધિત રેકોર્ડ મુજબ આ વસિયતનામું કરનારના પત્નીના નામે હતી.

શેડ્યૂલ બી, સી અને ડી: દુકાનો અને મકાનોનો સમાવેશ થાય છે; સ્વીકાર્યપણે તે વસિયતનામું કરનારની માલિકીની હતી.

અરજીઓની વિગતો; મુદ્દાઓ; અને પુરાવા

૪ આ મામલામાં સમાવિષ્ટ વ્યક્તિઓ અને મિલકતોની નોંધ લીધા પછી,

હવે અમે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટના સંબંધિત નિષ્કર્ષોની સમીક્ષા માટે પક્ષકારોની રજૂઆતો, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવસીયતનામા ◌ા મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ◌ા પુરાવાઓનો સારાંશ આપી શકીએ છીએ.

દાવા અરજી:

૪.૧ વાદી–અપીલકર્તાઓએ જાહેરાત અને મનાઈહુકમ માટેની ઉપરોક્ત દાવો અરજી અન્ય બાબતોની સાથે એવી રજૂઆતો સાથે દાખલ કરી હતી કે શેડ્યૂલ એ થી ડી મિલકતો કોપ્પલના વસિયતનામું કરનાર શ્રી સંગપ્પા શેટ્ટરની માલિકી અને કબ્જા હેઠળ હતી; કે શેડ્યૂલ એ મિલકતો, જમીનના ટુકડાઓ હોવાના કારણે, વસિયતનામું કરનારના પત્ની મહાંતમ્માના નામે હતી પરંતુ તેમની દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ, વસિયતનામું કરનાર સંગપ્પા શેટ્ટર અને તેમના પત્ની હુબલી–શિગ્ગાંવ વચ્ચેના નેશનલ હાઈવે પર કાર અકસ્માતમાં મૃત્યુ પામ્યા હતા. એવો આક્ષેપ પણ કરવામાં આવ્યો હતો કે બંને નિઃસંતાન મૃત્યુ પામ્યા હતા કારણ કે તેમને ત્યાં જન્મેલા બાળકો બાળપણમાં જ મૃત્યુ પામ્યા હતા. વાદીઓએ વસિયતનામું કરનાર સાથેના પક્ષકારોના સંબંધો પણ દર્શાવ્યા હતા અને આક્ષેપ કર્યો હતો કે વસિયતનામું કરનાર અગાઉ તેમના પરિવાર સાથે સંયુક્ત હતા પરંતુ, વર્ષ ૧૯૬૪ માં અથવા તેની આસપાસ, એક ભાગલા થયા હતા અને ત્યાર પછી, તેઓ તેમના અવસાન સુધી અલગ રહ્યા હતા. વાદીઓએ

રજૂઆત કરી હતી કે તેમની માતા મહાદેવમ્મા વસિયતનામું કરનારના પત્નીની બહેન હતી; કે વસિયતનામું કરનાર શ્રી સંગપ્પાએ, પ્રેમ અને લાગણીથી, વાદીઓને પોતાના ઘરમાં રાખીને તેમનો ઉછેર કર્યો હતો; કે વાદીઓના પિતા (પી.ડબલ્યુ.–૧) ના લગ્ન વસિયતનામું કરનાર દ્વારા વર્ષ ૧૯૭૨ માં કરાવવામાં આવ્યા હતા; અને મૃતક વસિયતનામું કરનારે વાદીઓના પિતાને વેપારમાં મદદ કરવા માટે પણ વિનંતી કરી હતી. વાદીઓએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે મૃતક વસિયતનામું કરનારે વર્ષ ૧૯૭૪ માં એક વસીયતનામા કર્યું હતું પરંતુ, વસિયતદારોના વર્તનથી ભ્રમનિરસ થતાં, તેમણે તારીખ ૨૬.૦૯.૧૯૯૦ ના રોજ તેને રદ કર્યું હતું. વાદીઓએ દર્શાવ્યું હતું કે મૃતક વસિયતનામું કરનાર શ્રી ગવિસિદ્ધેશ્વર વી.વી. ટ્રસ્ટ, કોપ્પલના ચેરમેન હતા અને કોપ્પલના શ્રી ગવિસિદ્ધેશ્વર સ્વામીજીના પરમ ભક્ત હતા. વાદીઓએ એવો પણ આક્ષેપ કર્યો હતો કે મૃતક વસિયતનામું કરનારે વેપારનું નામ ગુરુકૃપા સ્ટોર્સમાંથી બદલીને ગુરુકૃપા ટ્રેડર્સ કર્યું હતું.

૪.૧.૧ વાદીઓએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ, વસિયતનામું કરનાર શ્રી સંગપ્પા શેટ્ટરએ સંયુક્ત રીતે વાદીઓની તરફેણમાં શેડ્યૂલ એ મિલકતો; વાદી નં. ૧ ની તરફેણમાં શેડ્યૂલ બી મિલકત; વાદી નં. ૨ ની તરફેણમાં શેડ્યૂલ સી મિલકત; અને વાદી નં. ૩ ની તરફેણમાં શેડ્યૂલ ડી મિલકત વસિયત કરતું વસીયતનામા કર્યું હતું જ્યારે તેમની બાકીની મિલકતો અકબંધ રાખવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો

અને વાદીઓને તે મિલકતો ચેરિટેબલ હેતુઓ માટે વાપરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. વાદીઓએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા નો લેખ મૃતક દ્વારા સ્વેચ્છાએ અને સ્વસ્થ ચિત્તે કરવામાં આવ્યો હતો; અને યોગ્ય નિષ્પાદન પછી, તેમણે વસીયતનામા ને સીલબંધ કવરમાં રાખ્યું હતું અને સદરહુ વસીયતનામા શ્રી ભૂસનૂરમઠ, વકીલ (પી.ડબલ્યુ.–૮) પાસે તેમના અવસાન પછી સ્વામીજીની હાજરીમાં ખોલવાની સૂચનાઓ સાથે જમા કરાવ્યું હતું. વાદીઓના જણાવ્યા મુજબ, વસિયતનામું કરનાર સંગપ્પાના અવસાન પછી, પી.ડબલ્યુ.–૮ ભૂસનૂરમઠ, વકીલે વસીયતનામા વિશે જાણ કરી હતી અને સદરહુ વસીયતનામા તારીખ ૨૯.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ સ્વામીજીની હાજરીમાં ખોલવામાં આવ્યું હતું.

૪.૧.૨ વાદીઓએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે મૃતક વસિયતનામું કરનાર અને પ્રતિવાદીઓ વચ્ચેના સંબંધો તેમના અવસાન સુધી મધુર નહોતા; જો કે, મૃતકે પ્રતિવાદી નં. ૩ ને એક મકાન વસિયત કર્યું હતું જેથી તેઓ તેમાં રહી શકે. વાદીઓએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે પ્રતિવાદીઓ વસિયતનામું કરનાર દ્વારા કરાયેલા વસીયતનામા થી સારી રીતે વાકેફ હતા અને છતાં પ્રશ્નાસ્પદ ટ્રસ્ટની રચના કરી હતી જે, કોઈપણ સંજોગોમાં, વાદીઓના હકો પર કોઈ પ્રતિકૂળ અસર કરતી નહોતી જેઓ વસિયતનામું કરનાર દ્વારા કરાયેલા વસીયતનામા ના આધારે દાવાવાળી મિલકતોના માલિક બન્યા હતા. આ રજૂઆતો સાથે, વાદીઓએ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સ્થાપિત ટ્રસ્ટ સામે તેમજ પ્રશ્નાસ્પદ મિલકતો પર તેમની

માલિકીના હકો પર જાહેરાત મેળવવા અને પ્રતિવાદીઓ સામે મનાઈહુકમ માટેની અરજ કરી હતી.

પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવસીયતનામા લેખિત જવાબ જેને પ્રતિવાદી નંબરો ૨–૬ અને ૮ દ્વારા અપનાવવામાં આવ્યો હતો:

૪.૨ વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ દાવા અરજીની રજૂઆતોને ફગાવી દીધી હતી અને અન્ય બાબતોની સાથે એવી દલીલ કરી હતી કે દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ('સી.પી.સી.') ની કલમ ૯૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ દાવો ટકવાપાત્ર નહોતો; કે પ્રશ્નાસ્પદ ટ્રસ્ટને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યું નહોતું; અને દાવાવાળી મિલકતોનું વર્ણન સાચું નહોતું.

૪.૨.૧ શ્રી સંગપ્પા અને તેમના પત્ની બંનેનું અવસાન તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ બપોરે આશરે ૩:૧૫ વાગ્યે થયેલા વાહન અકસ્માતમાં થયું હોવાનું જણાવતાં, આ પ્રતિવાદીઓએ જણાવ્યું હતું કે તેમના મૃતદેહોની ઓળખ આશરે ૧૮ કલાક પછી થઈ હતી; અને પ્રતિવાદી નંબરો ૧ થી ૩ એ તેમની અંતિમ ક્રિયા કરી હતી. ભાગલા અંગેના આક્ષેપને નકારવામાં આવ્યો હતો.

૪.૨.૨ વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ વાદીઓનો ઉછેર સંગપ્પા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો તેવી રજૂઆતોને વધુમાં ફગાવી દીધી હતી અને એવું જણાવ્યું હતું કે

વાદીઓ ભાડાના મકાનમાં તેમના પિતા અને માતા સાથે રહેતા હતા. વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે મૃતક અને વાદીઓના પિતા વચ્ચેના સંબંધો વણસેલા હતા; અને વાદીઓના પિતા, વાસ્તવમાં, ગુરુકૃપા ટ્રેડર્સના નામે ચાલતા મૃતક સંગપ્પાના વેપારના સ્થળની સામે શ્રી કરીબસવેશ્વર ટ્રેડિંગ કાં. ના નામે વેપાર ચલાવતા હતા.

૪.૨.૩ વાદીઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ◌ા વસીયતનામા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવતા, વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે વાદીઓ મૃતકની મિલકતોમાં રસ ધરાવે છે અને ગુપ્ત હેતુઓથી વસીયતનામા નું બનાવટ કર્યું હતું. આ પ્રતિવાદીઓએ એ વાતનો ઇનકાર કર્યો હતો કે મૃતકે વસીયતનામા તૈયાર કર્યું હતું અને તેને સીલબંધ કવરમાં રાખ્યું હતું અને સ્વામીજીની હાજરીમાં ખોલવાની સૂચના સાથે વકીલ પાસે જમા કરાવ્યું હતું. વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા સંબંધિત વિવિધ શંકાસ્પદ સંજોગોની ગણતરી કરી હતી અને અન્ય બાબતોની સાથે એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે વસીયતનામા પર મૃતક સંગપ્પાની સહી નહોતી; કે હિન્દી કેલેન્ડરની તારીખ સાથે અંગ્રેજી કેલેન્ડરની તારીખમાં વિસંગતતા હતી; કે ભૂતકાળની ઘટનાઓ વસીયતનામા માં એવી રીતે જણાવવામાં આવી હતી કે જાણે તે ભવિષ્યમાં બનવાની હોય; કે મિલકતોના વર્ણનમાં વિવિધ ખાલી જગ્યાઓ છોડવામાં આવી હતી અને અન્યથા પણ, વર્ણન અયોગ્ય હતું; કે રાજેશ્વરી અને સિદ્ધબસમ્માને વસિયત કરેલી રકમ દર્શાવવામાં આવી નહોતી; અને વસીયતનામા હેઠળની

મિલકતોનું વર્ણન અસંગત, અયોગ્ય અને અપૂર્ણ હતું.

૪.૨.૪ વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ એવો પણ આક્ષેપ કર્યો હતો કે સંગપ્પા અને તેમના પત્નીના અવસાન પછી, તેઓ હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર એક્ટ મુજબ મૃતક સંગપ્પાના વર્ગ II ના વારસદારો બન્યા હતા અને મૃતકના ઉમદા વિચારોના અમલીકરણ માટે ટ્રસ્ટની રચના કરવામાં આવી હતી. વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓએ એવો પણ આક્ષેપ કર્યો હતો કે તારીખ ૨૮.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ ટ્રસ્ટની જાહેરાત વિવાદિત વસીયતનામા ના લેખની રચના પહેલાંની હતી, જે કથિત રીતે તારીખ ૨૯.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ ખોલવામાં આવ્યું હતું. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રતિવાદી નં. ૭ ટ્રસ્ટના હિત વિરૂદ્ધ કામ કરવા લાગ્યા હતા અને ઠરાવ દ્વારા તેમને ટ્રસ્ટમાંથી દૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રતિવાદી નં. ૭ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવસીયતનામા લેખિત જવાબ – વાદીઓનું સમર્થન કરતો:

૪.૩ પ્રતિવાદી નં. ૭ એ અલગ લેખિત જવાબ દાખલ કરીને મુખ્યત્વે વાદીઓના દાવાનો સ્વીકાર કર્યો હતો. આ પ્રતિવાદીએ જણાવ્યું હતું કે તેઓ ગવિસિદ્ધેશ્વર કોલેજ ચલાવવામાં મૃતકના નજીકના સહયોગી હતા; અને તેઓ મૃતકના લખાણથી પરિચિત હતા. આ પ્રતિવાદીના જણાવ્યા મુજબ, શ્રી સંગપ્પાના અવસાન પછી, વકીલ તેમને મળ્યા હતા અને વસિયત ન કરાયેલી મિલકતોમાંથી ધાર્મિક અને ચેરિટેબલ હેતુઓ સાથે રચવાના ટ્રસ્ટ વિશે માહિતી

આપી હતી. વધુમાં, એક દિવસ તેઓ પ્રિન્સિપાલ મલ્લિકાર્જુન સોમાલાપુરના ઘર નજીક સ્વામીજીને પ્રણામ કરવા માટે રોકાયા હતા; અને વકીલે સ્વામીજીને મૃતક દ્વારા છોડવામાં આવસીયતનામા ◌ા વસીયતનામા વિશે માહિતી આપી હતી; અને સ્વામીજીએ નિર્દેશ આપ્યો હતો કે વસીયતનામા નો અમલ કરવામાં આવે, જે દિવંગત આત્માને શાંતિ આપી શકે.

૪.૩.૧ પ્રતિવાદી નં. ૭ એ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે વકીલે તેમને વસીયતનામા ની ઝેરોક્ષ નકલ સોંપી હતી અને તેની ચકાસણી કર્યા પછી અને અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની પૂછપરછ કર્યા પછી તેઓ તેની પ્રમાણિકતા વિશે ખાતરી પામ્યા હતા; અને તેમને એ પણ માલૂમ પડ્યું હતું કે ડ્રાફ્ટ મૃતકના હસ્તલેખનમાં હતો. આ પ્રતિવાદીએ તારીખ ૧૦.૦૬.૧૯૯૪ ના રોજની ટ્રસ્ટની બેઠકની કાર્યવાહીનો પણ સંદર્ભ આપ્યો હતો, જ્યાં એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે વસીયતનામા હેઠળના વસિયતદારોએ કોર્ટમાં જઈને પોતાનો દાવો સ્થાપિત કરવો જોઈએ પરંતુ તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે વસીયતનામા નો અમલ થવો જોઈએ કારણ કે, તેમના જણાવ્યા મુજબ, વાદીઓ સામે મુકદ્દમાબાજી કરવી એ એવા ખોટા કેસનો દાવો કરવા સમાન હતું કે મૃતકે પોતાનું વસીયતનામા કર્યું નહોતું અને તેથી, તેમણે પોતાને ટ્રસ્ટથી અલગ કરી લીધા હતા.

મુદ્દાઓ

૪.૪ પક્ષકારોની રજૂઆતો પર, ટ્રાયલ કોર્ટે આ મામલામાં સમાવિષ્ટ પ્રશ્નોના નિર્ણય માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા:–

"૧. શું વાદીઓ સાબિત કરે છે કે મૃતક સંગપ્પાએ તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા લેખ હેઠળ તેમની તરફેણમાં દાવાવાળી મિલકતો વસિયત કરી હતી?

૨. શું પ્રતિવાદીઓ ૧ થી ૫ સાબિત કરે છે કે કમિશન એજન્સી દુકાનનો વેપાર મૃતક સંગપ્પાના પિતાના જીવનકાળ દરમિયાન થયેલા ૧૯૫૪ ના ભાગલામાં સંયુક્ત રાખવામાં આવ્યો હતો?

૩. શું શ્રી સંગપ્પા પંપન્ના ગડગશેટ્ટર ટ્રસ્ટ, કોપ્પલને દાવામાં પક્ષકાર તરીકે ન જોડવા માટે દાવો ટકવાપાત્ર નથી?

૪. શું દાવાનું મૂલ્યાંકન યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યું નથી અને ચૂકવવામાં આવસીયતનામા ી કોર્ટ ફી સાચી નથી?

૫. શું વાદીઓ એવી જાહેરાતની રાહત માટે હકદાર છે કે શ્રી સંગપ્પા પંપન્ના ગડગશેટ્ટર ટ્રસ્ટ, કોપ્પલ ના નામે સ્થાપિત ટ્રસ્ટ ગેરકાયદેસર, રદબાતલ અને તેમના પર બંધનકર્તા નથી?

૬. શું વાદીઓ ૧ થી ૩ એવી જાહેરાતની રાહત માટે હકદાર છે કે તેઓ દાવાવાળી શેડ્યૂલ એ મિલકતોના સંયુક્ત માલિકો છે?

૭. શું વાદી નં. ૧ એવી જાહેરાતની રાહત માટે હકદાર છે કે તેઓ દાવાવાળી શેડ્યૂલ બી મિલકતોના માલિક છે?

૮. શું વાદી નં. ૨ એવી જાહેરાતની રાહત માટે હકદાર છે કે તેઓ દાવાવાળી

શેડ્યૂલ સી મિલકતોના માલિક છે?

૯. શું વાદી નં. ૩ એવી જાહેરાતની રાહત માટે હકદાર છે કે તેઓ દાવાવાળી શેડ્યૂલ ડી મિલકતોના માલિક છે?

૧૦. શું વાદીઓ પ્રતિવાદીઓ સામે શાશ્વત મનાઈહુકમના પરિણામી રાહત માટે હકદાર છે?

૧૧. શું પ્રતિવાદીઓ રૂ. ૩૦,૦૦૦ ના ઉદાહરણાત્મક ખર્ચ (exemplary costs) માટે હકદાર છે?

૧૨. શો હુકમનામું કે હુકમ?"

પુરાવા

૪.૫ પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે, વાદીઓએ ૮ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી, જેમાં મુખ્ય તેમના પિતા શ્રી બસેત્તેપ્પા (પી.ડબલ્યુ.–૧);

પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા ના બે અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ શ્રી રાધાકૃષ્ણરાવ (પી.ડબલ્યુ.–૩) અને શ્રી અય્યનગૌડા હીરેગૌડર (પી.ડબલ્યુ.–૪);

અને વકીલ શ્રી ભૂસનૂરમઠ (પી.ડબલ્યુ.–૮) હતા, જેમને કથિત રીતે સીલબંધ કવરમાં વસીયતનામા સોંપવામાં આવ્યું હતું અને જેમણે સ્વામીજીની હાજરીમાં કવર ખોલ્યું હતું. વાદીઓએ ૧૭ દસ્તાવેજો પણ રજૂ કર્યા હતા જેમાં આંક પી.૨: વસીયતનામા રદ્દીકરણ લેખ ૨૬.૦૯.૧૯૯૦ જેના દ્વારા વસિયતનામું કરનારે વર્ષ ૧૯૭૪ માં પોતાના દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા અગાઉનું વસીયતનામા રદ કર્યું હતું; આંક પી.૩: વસીયતનામા નો હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ જે વસિયતનામું

કરનાર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું અને નિષ્પાદિત વસીયતનામા સાથે સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવ્યો હોવાનું કહેવાય છે; અને આંક પી.૪: તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ નું વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા . પ્રતિવાદીઓએ ૨ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને ૧૬ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા.

ટ્રાયલ કોર્ટના નિષ્કર્ષો

૫ એ સ્પષ્ટ છે કે આ કેસમાં મૂળભૂત પ્રશ્ન એ હતો કે શું મૃતક સંગપ્પાએ તારીખ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા હેઠળ વાદીઓની તરફેણમાં દાવાવાળી મિલકતો વસિયત કરી હતી કે કેમ? ટ્રાયલ કોર્ટે મુદ્દા નંબરો ૧ અને ૬ થી ૧૦ એકસાથે હાથ ધર્યા હતા અને માલૂમ પડ્યું હતું કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા ભારતીય ઉત્તરાધિકાર એક્ટ, ૧૯૨૫ [પાદટીપ: ૬. જેનો હવે પછી 'વારસાઈ કાયદો ' તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.] ની કલમ ૬૩ અનુસાર નિષ્પાદિત કરવામાં આવ્યું હતું અને સદરહુ વસીયતનામા ભારતીય પુરાવા એક્ટ, ૧૮૭૨ [પાદટીપ: ૭. જેનો હવે પછી 'એવિડન્સ એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.] ની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો મુજબ સાબિત થયું હતું; અને વાદીઓને તેના હેઠળ દાવો કર્યા મુજબના હકો મળ્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટના નિષ્કર્ષોના સંબંધિત પાસાઓને નીચે મુજબ સારાંશ આપી શકાય છે:

૫.૧ ટ્રાયલ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે પી.ડબલ્યુ.–૮ ને પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા અને તેના ડ્રાફ્ટ સમાવિષ્ટ કવર સોંપવામાં આવ્યું હતું તે અને

તારીખ ૨૯.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ સ્વામીજી સમક્ષ તેને ખોલવામાં આવ્યું હતું તે દર્શાવતા તમામ સંજોગો સામે શંકા કરી શકાય નહીં કારણ કે તેમને વાદીઓ પાસેથી કોઈ વ્યક્તિગત લાભ નહોતો અને પ્રતિવાદીઓ સાથે કોઈ દુશ્મનાવટ નહોતી.

૫.૨ ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં ઠેરવ્યું હતું કે પી.ડબલ્યુ.–૩ અને પી.ડબલ્યુ.–૪ એ વસીયતનામા વિશે વિગતો આપી છે પરંતુ વસીયતનામા ની સામગ્રી ચોકસાઇથી જાણવી તેમના માટે જરૂરી નહોતી; કે બંનેએ એકમુખે મૃતક સંગપ્પા દ્વારા તેમને ટાઈપ કરેલું વસીયતનામા દર્શાવવામાં આવ્યું હોવા વિશે, તેમણે પોતે સામગ્રી વાંચી સંભળાવી હોવા વિશે અને તેમની સમક્ષ સહી કરી હોવા વિશે રજૂઆત કરી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું હતું કે વસીયતનામા અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની હાજરીમાં ન તો ડ્રાફ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે ન તો ટાઈપ કરાવવામાં આવ્યું હતું અને નિષ્પાદન માટે બધું જ તૈયાર હતું અને તેથી, મૃતકના વસીયતનામા ને ટાઈપ કરવા વિશે વધુ વિગતોની અપેક્ષા નહોતી. ટ્રાયલ કોર્ટે માલૂમ પડ્યું હતું કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સદરહુ સાક્ષીઓ દ્વારા આંક પી.૪ તરીકે યોગ્ય રીતે ઓળખવામાં આવ્યું હતું અને સંગપ્પાની સહીઓ પણ આંક પી.૪ (એ), (બી) અને (સી) તરીકે ઓળખાઈ હતી; પી.ડબલ્યુ.–૩ ની સહી આંક પી.૪ (ડી) પર અને પી.ડબલ્યુ.–૪ ની સહી આંક પી.૪ (એફ) પર હતી. અન્ય બે સાક્ષીઓની સહીઓ પણ આંક પી.૪ (ઈ) અને આંક પી.૪ (જી) તરીકે ઓળખાઈ હતી. આમ, ટ્રાયલ કોર્ટના

જણાવ્યા મુજબ, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ હેઠળ પૂર પાડવામાં આવસીયતનામા સાબિતીનો પ્રકાર યોગ્ય રીતે પાલન થયો હતો.

૫.૩ ટ્રાયલ કોર્ટે વિવિધ લક્ષણો પણ નોંધ્યા અને તેની ગણતરી કરી જે, તેના મતે, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા ના અસ્તિત્વની હકીકતને સમર્થન આપે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું, અન્ય બાબતોની સાથે, કે વસીયતનામા નો ડ્રાફ્ટ મૃતકના હસ્તલેખનમાં આંક પી.૩ તરીકે તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો; કે પી.ડબલ્યુ.–૧ મૃતકના સગા હતા જેઓ વેપારમાં મૃતકને મદદ કરતા હતા અને મૃતકના હસ્તલેખન અને સહીથી પરિચિત હતા; અને આમ, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૪૭ મુજબ હસ્તલેખન અને સહી ઓળખવામાં આવ્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું હતું કે ડ્રાફ્ટ નિષ્પાદિત વસીયતનામા સમાવિષ્ટ કવરમાં હતો અને સીલબંધ કવર ખોલવાની કોઈ શક્યતા નહોતી; અને વસીયતનામા માં આંક પી.૩ માં લખેલું બધું જ સમાવિષ્ટ નહોતું તો પણ, તે કોઈ શંકા ઊભી કરવાનું આધાર નહોતું.

૫.૪ ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું હતું કે મૃતકે પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પુત્રો જેવા સગા સંબંધીઓની હાજરીમાં પી.ડબલ્યુ.–૧, એક દૂરના સંબંધીની મદદ લીધી હતી તે એવું ઠેરવવા માટે પૂરતું હતું કે મૃતક અને પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પુત્રો વચ્ચે કોઈ પ્રેમ ટકી રહ્યો નહોતો. ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વિવાદ વગર,

વર્ષ ૧૯૭૪ માં નિષ્પાદિત થયેલું અગાઉનું વસીયતનામા. વર્ષ ૧૯૯૦ માં રદ કરવામાં આવ્યું હતું પરંતુ તેમાં પણ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પરિવારને કશું આપવામાં આવ્યું નહોતું; અને મૃતકનો આશય સ્પષ્ટ હતો કે તેઓ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પરિવારને કશું આપવા ઈચ્છતા નહોતા. ટ્રાયલ કોર્ટે એ હકીકતનો પણ સંદર્ભ આપ્યો હતો કે મૃતકની બહેનો પ્રતિવાદી નંબરો ૨ અને ૩ પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા વિરૂદ્ધ બોલવા માટે કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત થઈ નહોતી.

૫.૫ વાદીઓ સાથેના વસિયતનામું કરનારના સંબંધોના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે એ હકીકતનો સંદર્ભ આપ્યો હતો કે ગવિસિદ્ધેશ્વર કોલેજ, કોપ્પલ ખાતે આઈ.યુ.સી. વર્ગો માટે વર્ષ ૧૯૯૧–૯૨ અને ૧૯૯૩–૯૪ ના વાદી નં. ૧ ના પ્રવેશ ફોર્મમાં મૃતકે વસીયતનામા ીની જગ્યાએ સહી કરી હતી; અને તે અરજીઓમાં આપવામાં આવસીયતનામા ા સરનામા મુજબ, તેઓ વરકર ગલ્લી સી/ઓ સંગપ્પા ગડેડશેટ્ટર ખાતે રહેતા હતા. તેથી, વાદીઓ અલગ રહેતા હતા તેવી પ્રતિવાદીઓની રજૂઆતો ફગાવી દેવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વાદીઓના પિતા અને માતા પાછળથી મહિલા મંડળમાં અભિપ્રાયના તફાવતને લીધે અલગ રહેતા હતા તો પણ, હકીકત એ રહી કે વર્ષ ૧૯૯૩ અગાઉ, વાદીઓ અને તેમના પિતા–માતા વર્ષ ૧૯૭૫ થી ૧૯૯૩ સંબંધિત કોપ્પલ ટાઉનની મતદાર યાદીઓ (આંક પી.૧૨–૧૬) માં દર્શાવ્યા મુજબ મૃતક સાથે રહેતા હતા.

૫.૬ મૃતકના ચિત્તની સ્થિતિના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે મૃતક વસીયતનામા ના નિષ્પાદન વખતે સ્વસ્થ ચિત્તે હતા; અને તેઓ વસીયતનામા બનાવ્યાના ૩ વર્ષ પછી મૃત્યુ પામ્યા હતા અને, તેમના અવસાનના દિવસે, ૧૦૦ કિમી દૂર લગ્નમાં હાજરી આપવા ગયા હતા, જે દર્શાવતું હતું કે તેઓ પોતાની સંભાળ રાખવા માટે સક્ષમ હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ી કેટલીક વિસંગતતાઓ મુખ્યત્વે વસીયતનામા પોતે લખવાને કારણે ઊભી થઈ હતી અને એવું કહી શકાય નહીં કે મૃતક અશક્ત વ્યક્તિ હતા.

ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જવાબ આપવામાં આવસીયતનામા ી વિસંગતતાઓ/શંકાઓ:

૫.૭ ટ્રાયલ કોર્ટે વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા માં પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ી કેટલીક વિસંગતતાઓ હાથ ધરવા તરફ પણ આગળ વધ્યું હતું અને તેનો નીચે મુજબ જવાબ આપ્યો હતો:

૫.૭.૧ ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે આંક પી.૩ માં માલૂમ પડેલી હિન્દી અને અંગ્રેજી કેલેન્ડરની તારીખોમાં વિસંગતતા સમગ્ર વસીયતનામા ને અશ્રદ્ધેય ઠેરવવાનું આધાર બની શકે નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે વસીયતનામા માં ઉલ્લેખિત તારીખ એટલે કે ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ સોમવારે

આવતી હતી અને પી.ડબલ્યુ.–૩ અને પી.ડબલ્યુ.–૪ ના નિવેદનો પણ તે જ હતા. આ વિસંગતતા, ટ્રાયલ કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, મામલાના સારાંશ પર કોઈ અસર કરતી નહોતી.

૫.૭.૨ ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે મિલકત નંબરોની ગેરહાજરી એવું ઠેરવવાનું આધાર બની શકે નહીં કે વસીયતનામા બનાવટી હતું; અને વરકર ગલ્લી અથવા કટારકી રોડ ખાતે મકાન મિલકતનું સ્થાન વસીયતનામા નો અમલ કરવાના સંદર્ભમાં બિનમહત્વનું હતું, કારણ કે મૃતક તેમાં દર્શાવસીયતનામા ી સીમાઓ સાથે મિલકત આપવા માગતા હતા. તેવી જ રીતે, શેડ્યૂલ ડી માં આઇટમ નંબર ૨ તરીકે દર્શાવસીયતનામા ી મિલકત મ્યુનિસિપલ નંબર સાથે ઉપલબ્ધ હતી અને સ્વીકાર્યપણે મૃતક સંગપ્પાની માલિકીની હતી. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, વિગતોમાં કોઈ વિસંગતતા કોઈ અસર કરતી નહોતી; અને ખાલી જગ્યાઓ પણ પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા પર કોઈ શંકા કે શંકાસ્પદતા ઊભી કરતી નહોતી. ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે અમુક અસંગતતાઓ અથવા અમુક અયોગ્ય નિર્દેશોને શંકાસ્પદ સંજોગો કહી શકાય નહીં; અને જો કે વસીયતનામા ના ફકરા ૫ માં મિલકતના વર્ણનમાં જે વસિયતદારને તે વસિયત કરવામાં આવી હતી તેનું નામ દર્શાવવામાં આવ્યું નહોતું પરંતુ, તે પણ સમગ્ર વસીયતનામા ને અશ્રદ્ધેય ઠેરવવાનો સંજોગ નહોતો.

૫.૭.૩ ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા નું રજિસ્ટ્રેશન ન હોવું એ બનાવટનું અનુમાન ઊભું કરી શકે નહીં. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા ગુપ્ત રાખવાનું કારણ એ હતું કે અગાઉના વસીયતનામા હેઠળના વસિયતદારો મૃતકની લાગણીઓનું સન્માન કરતા નહોતા અને તેથી, મૃતકે પોતાના આખરી વસીયતનામા ની સામગ્રી વિશે દરેકને અંધારામાં રાખ્યા હતા.

૫.૭.૪ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાવો કરાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોના સંદર્ભમાં કે મૃતકે વર્ષ ૧૯૯૧ માં નિષ્પાદિત વસીયતનામા માં પોતાના પત્ની માટે કશું છોડ્યું નહોતું, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે જ્યારે, વસીયતનામા માં દર્શાવસીયતનામા ી મિલકતો સિવાય, મૃતક અન્ય મિલકતો પણ છોડી રહ્યા હતા, ત્યારે ચોક્કસપણે તે મિલકતો તેમના પત્ની પાસે ગઈ હોત અને તેથી, વસીયતનામા માં પત્ની માટે જોગવાઈ ન કરવી એ શંકા તરીકે ઊભી કરી શકાય તેવું આધાર નહોતું. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા ના ફકરા ૩ માં, ઈરકલગડાની ૪ એકર જમીન ગોપુર બસવેશ્વર મંદિરને આપવામાં આવી હતી, જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવતું હતું કે મૃતકે ચેરિટેબલ હેતુઓ માટે પણ મિલકતો આપી હતી.

૫.૭.૫ મૃતક દ્વારા તેમના જીવનકાળ દરમિયાન ૦૪.૦૯.૧૯૯૩ ના રોજ મ્યુનિસિપાલિટીમાં અરજી દાખલ કરીને વસીયતનામા માં

વસિયતદારોના નામો નોંધાવવાના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે આવી નોંધણીઓની કોઈ કાયદાકીય અસર નહોતી અને તે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા વિરૂદ્ધ અસર કરતી નહોતી.

૫.૭.૬ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવસીયતનામા ા આ પ્રશ્નના સંદર્ભમાં કે ભૂતકાળની ઘટનાઓ પણ વસીયતનામા માં એવી રીતે જણાવવામાં આવી હતી કે જાણે તે ભવિષ્યમાં બનવાની હોય, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા ના ફકરા ૪ માં, મૃતકે જણાવ્યું હતું કે સંગપ્પા ઉત્તંગીએ વર્ષ ૧૯૯૦ માં દુકાન અને ગોડાઉન ખાલી કરવાનું વચન આપ્યું હતું અને જો કે મે ૧૯૯૧ ના મહિનામાં વસીયતનામા લખવામાં આવ્યું ત્યારે શબ્દો અલગ હોવા જોઈતા હતા, પરંતુ આવી હકીકત બિનપ્રાસંગિક હતી કારણ કે ઉત્તંગી ભાડૂઆત હતા અને તેઓ ચાલુ રહ્યા હોત તો પણ, તેનાથી વસીયતનામા હેઠળના વસિયતદારોના હકો પર કોઈ અસર થઈ નહોત.

૫.૮ પ્રશ્નાસ્પદ દસ્તાવેજો એટલે કે વસીયતનામા નો ડ્રાફ્ટ આંક પી.૩ અને વસીયતનામા નો લેખ આંક પી.૪ સંબંધિત શંકાસ્પદ લક્ષણોના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા ના રજૂ કરનારે માત્ર મજબૂત શંકાસ્પદ સંજોગોની સ્પષ્ટતા આપવી જરૂરી હતી; અને અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબના અવસીયતનામા ો્અવલોકન ો અને નિષ્કર્ષો

સાથે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સૂચવવામાં આવસીયતનામા ી શંકાઓને ફગાવી દેવા તરફ આગળ વધી હતી:

૫.૮.૧ ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે ડ્રાફ્ટ લખવા માટે કસરત નોટબુકમાંથી છૂટા પાનાઓ કાઢીને મૃતક દ્વારા વાપરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ એવું દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવો નહોતો કે સમગ્ર ડ્રાફ્ટ એક જ દિવસે લખવામાં આવ્યો હતો; અને મૃતકે કોઈ દિવસે કેટલાક પાનાઓ અને અન્ય કોઈ દિવસે કેટલાક પાનાઓ લખ્યા હોઈ શકે છે. આવા છૂટા પાનાઓ પર કાલક્રમિક નંબરો ઉપલબ્ધ નહોતા તે નોંધ્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે ડ્રાફ્ટનો ઉપયોગ આશય વાંચવા અને વસીયતનામા આંક પી.૪ નું અર્થઘટન કરવા માટે થઈ શકે છે પરંતુ, તેનો ઉપયોગ મૃતકના આશયને રદબાતલ કરવા માટે થઈ શકે નહીં. આ ક્રમમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા ને પડકારનારા વ્યક્તિઓ ઉત્તરાધિકાર દ્વારા કોઈ મિલકત મેળવે તેવી અપેક્ષા નહોતી કારણ કે, માત્ર સંગપ્પાના અવસાનના કિસ્સામાં, મિલકતો તેમના પત્ની પાસે ગઈ હોત.

૫.૮.૨ ટાઈપિંસ્ટની તપાસ ન કરવાના સ દર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે તે સહેજ પણ શંકાસ્પદ સંજોગ નહોતો કારણ કે વસીયતનામા એક ગુપ્ત દસ્તાવેજ હતો અને વસીયતનામા ક્યાં ટાઈપ થયું હતું તે રજૂ કરનારાઓ સહિત કોઈ જાણતું નહોતું.

૫.૮.૩ જો કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા માં પ્રારંભિક ઉલ્લેખમાં જ અકસ્માતની શક્યતા વિશે જણાવવામાં આવ્યું હતું પરંતુ આ સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે મૃતક સિવાય અન્ય કોઈ સ્પષ્ટતા આપી શકે તેમ નહોતું કે વસીયતનામા માં અકસ્માત અને અકસ્માતમાં મૃત્યુ વિશે લખવા માટે તેમની પાસે શું પૂર્વાભાસ હતો.

૫.૮.૪ દસ્તાવેજ પોતે (આંક પી.૪) ના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધ્યું કે વસીયતનામા ના પાના નંબર ૧, ૨ અને ૫ લીલા રંગના હતા, જ્યારે પાના નંબર ૩ અને ૪ નો રંગ સમાન નહોતો પરંતુ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે ટાઈપિસ્ટ દ્વારા અલગ–અલગ રંગના કાગળો વાપરવામાં આવ્યા હોઈ શકે છે.

૫.૮.૫ ટ્રાયલ કોર્ટે, અલબત્ત, એ લક્ષણો નોંધ્યા કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ (આંક પી.૪) ના પાના નંબર ૧ પર વસિયતનામું કરનારની સહી શાહી વાળી પેનથી કરવામાં આવી હતી જ્યારે પછીના પાના પર બોલપોઈન્ટ પેન વાપરવામાં આવી હતી પરંતુ, આ સંદર્ભમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે સાક્ષીઓ પૈકીના એક સાક્ષીએ રજૂઆત કરી હતી કે શાહી વાળી પેન યોગ્ય રીતે ચાલતી નહોતી તેથી બોલપોઈન્ટ પેન વાપરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે સાક્ષીઓ સમક્ષ સહીઓ કરવાના

સંબંધમાં, અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની જુબાનીઓમાં સાબિત થયા મુજબ, આંક પી.૪ (એ) (બી) અને (સી) મૃતકની સહીઓ હતી તે વિશે કોઈ શંકા નહોતી. ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે વસીયતનામા મૃતક દ્વારા સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવ્યું હતું અને આ એ બાબત દર્શાવવા માટે મજબૂત સંજોગ હતો કે મૃતક દ્વારા વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાસ્પદ ગણી શકાય નહીં.

૫.૯ પોતાના નિષ્કર્ષમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે દરેક કોણથી, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સ્વાભાવિક હતું; અને વાદીઓએ તેને સાબિત કરવાનો પોતાનો બોજ અદા કર્યો હતો અને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ા શંકાસ્પદ સંજોગોને પણ દૂર કર્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે, તે મુજબ, ઠેરવ્યું કે વસીયતનામા ના સમગ્ર વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થતું હતું કે મૃતકે વસિયતદારોને મિલકતો વસિયત કરવાના આશયથી તે લખ્યું હતું. તેથી, મુદ્દા નંબરો ૧ અને ૬ થી ૧૦ વાદીઓની તરફેણમાં નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

૫.૧૦ ટ્રાયલ કોર્ટે અન્ય મુદ્દાઓ પરના નિષ્કર્ષો પણ વાદીઓની તરફેણમાં આપ્યા હતા અને, તે મુજબ, અગાઉ નોંધ્યા મુજબ જાહેરાત અને મનાઈહુકમ સાથે દાવો મંજૂર કર્યો હતો.

હાઈકોર્ટ દ્વારા રદ્દીકરણ

૬ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવસીયતનામા ◌ા ચુકાદા અને હુકમનામા સામે વિરોધ કરનારા સામાવાળાઓની અપીલમાં, હાઈકોર્ટે રેકોર્ડ પરની સામગ્રી તેમજ પરસ્પર દલીલો ધ્યાનમાં લીધી હતી અને નિર્ણય માટે નીચે મુજબના બે મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા:

"i) શું વાદીઓ સાબિત કરે છે કે મૃતક સંગપ્પાએ તારીખ ૨૦.૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા હેઠળ પોતાની મિલકતો તેમની તરફેણમાં વસિયત કરી હતી?

ii) શું ટ્રાયલ કોર્ટ સંગપ્પા દ્વારા નિષ્પાદિત તારીખ ૨૦.૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા ને પ્રમાણિક અથવા બિન–પ્રમાણિક ઠેરવવામાં વ્યાજબી હતી?"

૬.૧ ઉપરોક્ત બંને મુદ્દાઓના સંદર્ભમાં, જે મુખ્યત્વે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા ની પ્રમાણિકતાના પ્રશ્ન પર આધારિત હતા, હાઈકોર્ટે શ્રીમતી ઈન્દુ બાલા બોઝ અને અન્ય વિ. મનીન્દ્ર ચંદ્ર બોઝ અને અન્ય: (૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦ અને શ્રીમતી જશવંત કૌર વિ. શ્રીમતી અમૃત કૌર અને અન્ય: (૧૯૭૭) ૧ એસ.સી.સી. ૩૬૯ ના મામલાઓમાં આ કોર્ટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ◌ા સિદ્ધાંતો નોંધ્યા હતા અને ત્યારબાદ, પ્રતિવાદીઓની મૂળભૂત દલીલોની ચકાસણી કરવા તરફ આગળ વધી હતી કે તેના સ્વરૂપથી જ, વસીયતનામા બનાવટી દસ્તાવેજ જણાતું હતું. દસ્તાવેજ પોતે અને અન્ય

અસ્વાભાવિક સંજોગોમાં વિસંગતતાઓ નોંધ્યા પછી તેમજ મુખ્ય સાક્ષીઓ પી.ડબલ્યુ.–૪ અને પી.ડબલ્યુ.–૮ ના પુરાવાઓનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, હાઈકોર્ટને માલૂમ પડ્યું હતું કે ટ્રાયલ કોર્ટે સંબંધિત મુદ્દાનો નિર્ણય વાદીઓની તરફેણમાં કરવામાં ભૂલ કરી હતી અને, ટ્રાયલ કોર્ટના નિષ્કર્ષોને ઉલટાવતી વખતે, ઠેરવ્યું હતું કે વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા પ્રમાણિક નહોતું. પરિણામે, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવસીયતનામા ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કરવામાં આવ્યા હતા. અલબત્ત, કબ્જાના પ્રશ્નના સંદર્ભમાં, હાઈકોર્ટે વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓ માટે કાયદા અનુસાર યોગ્ય ઉપાયો હાથ ધરવા માટે ખુલ્લું રાખ્યું હતું.

૬.૨ વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજમાં વિસંગતતાઓ વિશે, વપરાયેલી ત્રણ શીટ્સના રંગના તફાવત અને વસિયતનામું કરનારની કહેવાતી સહીઓ વિશે, હાઈકોર્ટે દસ્તાવેજની ચોકસાઈથી તપાસ કરી હતી અને પોતાના અવસીયતનામા ો્અવલોકન ો અને નિષ્કર્ષો નીચે મુજબ નોંધ્યા હતા:

૬.૨.૧ "૨૪. માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના અવસીયતનામા ોકનોને ધ્યાનમાં રાખતાં, વસીયતનામા ની ચકાસણી કરવી પડશે કારણ કે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વસીયતનામા ની નજર જ દર્શાવશે કે તે બનાવટી બનાવવામાં આવ્યું છે. તારીખ ૨૦.૫.૧૯૯૧ ના વસીયતનામા ની મૂળ નકલ આંક પી૪ તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે જે નીચલી

કોર્ટમાંથી મેળવસીયતનામા ા રેકોર્ડમાં ઉપલબ્ધ છે. તે ત્રણ શીટ્સ પર કન્નડ લિપિમાં ટાઇપ થયેલ છે જે સામાન્ય રીતે કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવતા ટાઈપિંગ પેપર્સ માટે વાપરવામાં આવે છે. ત્રણ શીટ્સનો રંગ સમાન નથી. પ્રથમ શીટ આછો લીલો છે, બીજી શીટ ખૂબ જ આછા રંગની છે (લગભગ સફેદ) અને ત્રીજી શીટ ત્રણેયમાં ઘાટી છે. પ્રારંભમાં જ, એ સ્પષ્ટ છે કે તમામ ત્રણ શીટ્સ એક જ સ્ટોકમાંથી નથી અને જો સામાન્ય માર્ગમાં ટાઈપિસ્ટ પાસેથી ટાઇપ કરાવવામાં આવ્યું હોત જેમ કે દાવો કરવામાં આવ્યો છે, તો શીટ્સ એકબીજાથી અલગ ન હોત. વસિયતનામું કરનારની કહેવાતી સહી માત્ર સામેના પાનાના તળિયે જ મળી આવે છે. જો કે પાના ૨ અને ૪ પર પાછળના ભાગે ટાઇપ કરેલી વિગતો છે પરંતુ તેમાં સહીઓ નથી. સામેની શીટ પર મળી આવતી સહીઓ પણ એકસરખી રીતે કરવામાં આવી નથી. પ્રથમ પાના પર સહી ટાઇપ કરેલી સામગ્રીની છેલ્લી લાઇનથી એક ઇંચથી વધુ નીચે છે અને તેમાં અગાઉથી કરેલી સહીનો દેખાવ છે. બીજી શીટ (પાના–૩) માં ટાઇપ કરેલી સામગ્રીની નજીક સહી છે. છેલ્લી શીટ (પાના ૫) માં સહી છે જે ટાઇપ કરેલી સામગ્રીની છેલ્લી લાઇનથી લગભગ એક ઇંચ નીચે અંતરે છે. સહીની નીચે ટાઇપ કરેલું કહેવાતા વસિયતનામું કરનારનું નામ અસ્તિત્વ ધરાવતી સહીની નીચે ટાઇપ કરવામાં આવ્યું હોવાના તમામ સંકેતો ધરાવે છે. આ એ હકીકત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નામ ટાઇપ કરેલી સામગ્રીથી આટલું નીચે ટાઇપ કરવામાં આવ્યું ન હોત, ખાસ કરીને જ્યારે શીટની ડાબી બાજુએ ટાઇપ કરેલું સ્થળ 'કોપ્પલ' અને તારીખ ટાઇપ કરેલી સામગ્રીથી ઓછા અંતરે છે અને એકબીજા સાથે સીધી લાઇનમાં નથી. ચાર સાક્ષીઓની

સહી માટે રાખવામાં આવસીયતનામા ી જગ્યા ખૂબ જ અસ્વાભાવિક જણાય છે અને તે સંજોગોમાં પણ કહેવાતા વસિયતનામું કરનારનું નામ આટલું નીચે ટાઈપ કરવામાં આવ્યું ન હોત જો તે ખાલી શીટ પર સ્વાભાવિક ટાઈપિંગ હોત. પ્રથમ પાનું અને છેલ્લું પાનું ફાઉન્ટેન શાહી પેનનો ઉપયોગ કરીને સહી કરવામાં આવ્યા છે પરંતુ વાપરવામાં આવસીયતનામા ી પેન એકબીજા સમાન નથી. બીજી શીટ બોલપોઈન્ટ પેનથી સહી થયેલ છે. અગાઉના સ્વીકૃત વસીયતનામા તારીખ ૨૯.૬.૧૯૯૦ સાથે સહીઓની પેટર્નની સરખામણી કરવામાં આવે જે રજિસ્ટર્ડ હતું પરંતુ પાછળથી રદ કરવામાં આવ્યું હતું, જે આંક પી૧ તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે, તે કોઈપણ જગ્યા વગર લખેલી વિગતની તરત જ નીચે એકસરખી પેટર્ન દર્શાવશે અને નાનો સુધારો પણ પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે રજૂ કરાયેલા વસીયતનામા માં, ખાલી જગ્યાઓ છોડવામાં આવી છે. આ વિસંગતતાઓને નોંધવા માટે શેરલોક હોમ્સ જેવા જાસૂસની જરૂર નથી જે નરી આંખે દ્રશ્યમાન છે અને વસીયતનામા ની નજર જ આત્મવિશ્વાસ પ્રેરિત કરતી નથી કે તે પ્રમાણિક હોઈ શકે."

૬.૩ એક જ દસ્તાવેજ પર ત્રણ સહીઓ કરતી વખતે અલગ–અલગ સાધનોના ઉપયોગનું અસામાન્ય લક્ષણ તેની પૂર્ણ સ્પષ્ટતા સાથે સામે આવ્યું જ્યારે હાઈકોર્ટે પી.ડબલ્યુ.–૪ દ્વારા આપવાનો પ્રયાસ કરાયેલી સ્પષ્ટતાની ચકાસણી કરવા તરફ આગળ વધ્યું. આ સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.–૪ ની જુબાનીને રદ કરતી વખતે, હાઈકોર્ટે અવસીયતનામામા અવલોકન કર્યું અને માલૂમ પડ્યું,

અન્ય બાબતોની સાથે, નીચે મુજબ:–

૬.૩.૧ "૨૭. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, સહીઓમાં વિસંગતતાઓ અને વાપરવામાં આવસીયતનામા ી અલગ–અલગ પેન પણ મહત્વ ધારણ કરે છે. આ સંદર્ભમાં પી.ડબલ્યુ.–૪, શ્રી અચ્યનગૌડા હીરેગૌડર જેઓ વસીયતનામા ના અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ પૈકીના એક હોવાનો દાવો કરે છે તેમણે પોતાની ઊલટતપાસમાં સ્વીકાર્યું કે આંક પી૪(એ) શાહી પેનથી સહી છે, સિવાય કે આંક પી૪(સી) બોલ પેનથી સહી છે અને ફરીથી સહી આંક પી૪(બી) શાહી પેનથી છે અને તેમણે એવું પણ જણાવ્યું છે કે આંક પી૪(એ) અને (બી) માં સહીઓ એક જ પેનથી કરવામાં આવી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે બંને પેન વસિયતનામું કરનાર પાસે ઉપલબ્ધ હતી. તેમણે એવું જણાવીને તેની સ્પષ્ટતા આપવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે ત્રીજું પાનું સહી કરતી વખતે શાહી પેન ચાલતી નહોતી, આ સ્પષ્ટતા સ્પષ્ટપણે ખોટી છે અને વિશ્વાસ કરી શકાય તેમ નથી કારણ કે પ્રથમ પાનું ફાઉન્ટેન શાહી પેનથી સહી કરવામાં આવ્યું છે અને ત્રીજું પાનું ફરીથી ફાઉન્ટેન શાહી પેનથી સહી કરવામાં આવ્યું છે જ્યારે બીજું પાનું બોલપોઈન્ટ પેનથી સહી કરવામાં આવ્યું છે. તેથી આ માત્ર ખોટું નિવેદન દર્શાવશે નહીં પરંતુ નિશ્ચિતપણે એવા અસ્વાભાવિક સંજોગો દર્શાવશે કે વ્યક્તિ વસીયતનામા ના સ્વરૂપના દસ્તાવેજ પર સહી કરતી વખતે આટલી બેદરકાર હોય જે તેને પૂર્ણપણે જ્ઞાત છે કે તે એવો દસ્તાવેજ છે જેના સંદર્ભમાં તેઓ પરિસ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવા ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં. અન્ય એક કારણ જેના માટે સદરહુ સ્પષ્ટતા વિશ્વાસ કરી

શકાય તેમ નથી તે એ છે કે જો વસિયતનામું કરનાર દ્વારા વાપરવામાં આવસીયતનામા ી ફાઉન્ટેન શાહી પેન પ્રથમ શીટ પર સહી કર્યા પછી ખરેખર ચાલતી નહોતી, તો તે સમજી શકાતું નથી કે તેમણે બોલપોઈન્ટ પેનથી બીજી શીટ પર સહી કેવી રીતે કરી હશે અને ત્યારબાદ ફરીથી ફાઉન્ટેન શાહી પેનથી ત્રીજી શીટ પર સહી કેવી રીતે કરી હશે, ખાસ કરીને જ્યારે પ્રથમ શીટ અને ત્રીજી શીટમાં વાપરેલી શાહી પેન એકબીજા સમાન નથી. તે સિવાય વસીયતનામા ના કહેવાતા અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની સહીઓ દર્શાવશે કે તે ફાઉન્ટેન શાહી પેનથી કરવામાં આવી છે અને આ સહીઓની સદરહુ શાહી કહેવાતા વસિયતનામું કરનારની સહીઓ કરતાં ખૂબ જ તાજી છે..."

૬.૪ હાઈકોર્ટે વાદીઓની એ દલીલોને પણ ફગાવી દીધી હતી કે કહેવાતી વિસંગતતાઓ વસીયતનામા ની માન્યતા છીનવી શકે નહીં કારણ કે તે પી.ડબલ્યુ.–૮ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને સીલબંધ કવર સ્વામીજીની હાજરીમાં ખોલવામાં આવ્યું હતું. હાઈકોર્ટે દર્શાવ્યું હતું કે કથિત રીતે નિષ્પાદિત વસીયતનામા આંક પી.૪ ની સાથે સીલબંધ કવરમાં સૂચિત વસીયતનામા આંક પી.૩ ના હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટની ઉપલબ્ધતા વિશેની રજૂઆત પોતે અસ્વાભાવિક લક્ષણ હતું કારણ કે જો વસિયતનામું કરનારે સાક્ષીઓની હાજરીમાં પોતે વસીયતનામા પૂર્ણ અને નિષ્પાદિત કર્યું હોત, તો કવરમાં અપૂર્ણ હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ મૂકવાનું કોઈ કારણ નહોતું. હાઈકોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કરવાનું ચાલુ રાખ્યું કે આવા લક્ષણે મજબૂત સંકેત આપ્યો હતો કે

વાદીઓ અપૂર્ણ ડ્રાફ્ટ પર હાથ અજમાવવા માટે સક્ષમ બન્યા હતા અને વસિયતનામું કરનાર દ્વારા અલગ–અલગ સમયે સહી કરાયેલી ખાલી શીટ્સનો ઉપયોગ કરીને વસીયતનામા નું બનાવટ કર્યું હતું; અને માત્ર તેને પ્રમાણિક દર્શાવવા માટે, ડ્રાફ્ટ ધરાવતા કવરની વાર્તા વણવામાં આવી હતી. વકીલ પી.ડબલ્યુ.–૮ પાસે સીલબંધ કવરની ઉપલબ્ધતા અને સ્વામીજી સમક્ષ તેને ખોલવા વિશેની વાર્તા ફગાવી દેતી વખતે, હાઈકોર્ટે એ પણ દર્શાવ્યું હતું કે સંબંધિત વકીલ, પી.ડબલ્યુ.–૮, વસિયતનામું કરનાર તેમજ વાદીઓના પિતા પી.ડબલ્યુ.–૧ માટે જાણીતા હતા કારણ કે તેઓ પી.ડબલ્યુ.–૧ ના પક્ષે તેમની વ્યાવસાયિક ક્ષમતામાં ખરેખર ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. તદુપરાંત, અને નોંધ્યા મુજબ, વાદીઓ અને સાક્ષીઓની એ ભારપૂર્વકની રજૂઆતના સંદર્ભમાં કે વસીયતનામા ધરાવતું કવર સ્વામીજી સમક્ષ ખોલવામાં આવ્યું હતું, હાઈકોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે સદરહુ સ્વામીજી આ કેસમાં ખૂબ જ મહત્વના સાક્ષી હતા પરંતુ વાદીઓએ તેમનું નિવેદન નોંધવા માટે ક્યારેય કોઈ પગલાં લીધા નહોતા.

૬.૫ પૂર્વોક્ત અસ્પષ્ટ લક્ષણો, અસ્વાભાવિક સંજોગો, વાદીઓના સાક્ષીઓની અશ્રદ્ધેયતા અને વાદીઓ દ્વારા મહત્વના સાક્ષી એટલે કે સદરહુ સ્વામીજીના નિવેદનો નોંધવા માટે કોઈ પગલાં ન લેવાની હકીકત ધ્યાનમાં લીધા પછી, હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના અભિગમની પણ નોંધ લીધી અને તેને બહાલી આપી નહોતી જ્યારે અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ અવસીયતનામા

ો્અવલોકન કર્યું હતું:

૬.૫.૧ "૨૮. સદરહુ વિસંગતતાઓ ધ્યાનમાં આવી હોવા છતાં નીચલી કોર્ટના વિદ્વાન જજ દ્વારા તેને دور કરવાના એવા માર્ગે સ્પષ્ટતા કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જાણે તેના પર વિજય મેળવવાનો હોય જેમાં વિદ્વાન જજ જણાવે છે કે કાગળોના રંગમાં તફાવત સામે શંકા કરી શકાય નહીં કારણ કે તે ટાઈપિસ્ટ દ્વારા વાપરવામાં આવ્યા હોઈ શકે છે. વિદ્વાન જજ વધુમાં ઠેરવે છે કે શંકા કરી શકાય નહીં કારણ કે સદરહુ કાગળોમાં સહીઓ સમાવિષ્ટ છે અને સહીઓ સાક્ષીઓ દ્વારા ઓળખવામાં આવી છે. અમે ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ખુદ સહીઓ જ શંકાસ્પદ છે કે તે સામગ્રી ટાઈપ થયા પછી કરવામાં આવી હતી અને સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવસીયતનામા ી સ્પષ્ટતા પણ વધુ શંકાસ્પદ છે અને તેથી વિદ્વાન જજ આ પાસાઓને હળવાશથી નકારી શક્યા ન હોત."

૬.૬ ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટે અપીલ મંજૂર કરી હતી અને ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કર્યા હતા. આથી, અસફળ વાદીઓએ આ અપીલ રજૂ કરી છે.

પરસ્પર દલીલો

૭ હાઈકોર્ટના ચુકાદાને પડકારતાં, વાદી–અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના

નિષ્કર્ષોને રદ કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, જે મહત્વના સાક્ષીઓની સુસંગત જુબાનીઓની યોગ્ય સમીક્ષા પર આધારિત હતા. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે રેકોર્ડ પર તથ્યો સચોટ રીતે સ્થાપિત થયા છે કે ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ, વસિયતનામું કરનારે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ અને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જોગવાઈઓ અનુસાર વસિયતનામું કરનારને વસીયતનામા પર સહી કરતા જોયેલા બે કરતાં વધુ સાક્ષીઓની અટેસ્ટેશન સાથે પોતાની સહીઓ વડે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા નું નિષ્પાદન કર્યું હતું. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ભારતીય ઉત્તરાધિકાર એક્ટની કલમ ૫૯ ની જરૂરિયાત મુજબ સ્વેચ્છાએ વસીયતનામા નું નિષ્પાદન કરતી વખતે વસિયતનામું કરનાર સ્વસ્થ અને નિર્ણય લેવાની સ્થિતિમાં હતા. પી.ડબલ્યુ.–૩ અને પી.ડબલ્યુ.–૪ એ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ જુબાની આપી હતી કે વસિયતનામું કરનારે પોતે ટાઈપ કરેલું વસીયતનામા દર્શાવ્યું હતું અને તેના પર પોતાની સહીઓ કરી હતી; અને વસીયતનામા પી.ડબલ્યુ.–૩ અને પી.ડબલ્યુ.–૪ દ્વારા યોગ્ય રીતે અટેસ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો પૂર્ણ થાય છે. વિદ્વાન વકીલે એચ. વેંકટાચલા અય્યંગર વિ. બી.એન. થિમ્માજમ્મા અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૪૪૩ ના મામલામાં નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે તમામ કાયદાકીય જરૂરિયાતો પૂર્ણ થઈ હોવાથી અને વસીયતનામા પર અવિશ્વાસ કરવા કે તેને અવગણવાનું કોઈ કારણ ન હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે દાવો મંજૂર કર્યો હતો અને હાઈકોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટના વિચારાયેલા નિર્ણયને ઉલટાવવામાં વ્યાજબી નહોતી.

૭.૧ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓએ પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સંબંધિત તમામ શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કર્યા છે; કે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૭૪ મુજબ, વસીયતનામા માં તકનીકી શબ્દો વાપરવામાં આવે તે જરૂરી નથી; અને જે જરૂરી છે તે માત્ર એ છે કે વસિયતનામું કરનારનો આશય વસીયતનામા માં દર્શાવવો જોઈએ. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, આંક પી.૩, હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ, વસિયતનામું કરનારનો આશય સ્પષ્ટ કરે છે કે તેઓ અપીલકર્તાઓને પોતાની મિલકતો વસિયત કરવા માગતા હતા. વધુમાં, પી.ડબલ્યુ.–૫ અને પ્રતિવાદી નં. ૭ એ વસિયતનામું કરનારની સહી સ્પષ્ટ રીતે ઓળખી હતી. વિદ્વાન વકીલે એવી વિનંતી કરી હતી કે વસિયતનામું કરનારનો આશય રેકોર્ડ પર પૂરતી રીતે સ્થાપિત થયો હોવાથી, વસીયતનામા માં કેટલીક ખાલી જગ્યાઓ અથવા અન્ય કેટલીક ગૌણ વિસંગતતાઓ તેનો સાર છીનવી શકે નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે મિલકતો સીમાઓની મદદથી ઓળખી શકાતી હતી. વિદ્વાન વકીલે શ્રીમતી ઈન્દુ બાલા બોઝ અને અન્ય વિ. મનીન્દ્ર ચંદ્ર બોઝ અને અન્ય: (૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦ અને પી.પી.કે. ગોપાલન નંબિયાર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નંબિયાર અને અન્ય: ૧૯૯૫ સપ્લી (૨) એસ.સી.સી. ૬૬૪ ના મામલાઓમાં નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વસીયતનામા માંથી કોઈ કાયદેસરના વારસદારને બાકાત રાખવો એ શંકાસ્પદ સંજોગ નથી અને ઉમા દેવી નંબિયાર અને અન્ય વિ. ટી.સી. સિદ્ધન: (૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૧ ના મામલામાં

નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો.

૭.૨ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે આગળ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે સામાવાળાઓની એવી દલીલ નહોતી કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ સહી કરેલા ખાલી કાગળો પર બનાવવામાં આવ્યો હતો અને હાઈકોર્ટનું એ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ સહી કરેલા ખાલી કાગળો પર બનાવવામાં આવ્યો હતો તેને રેકોર્ડ પરના પુરાવા અને રજૂઆતોનું સમર્થન મળતું નથી. આ સંદર્ભમાં, વિદ્વાન વકીલે મહેશ કુમાર (મૃત્યુ પામનાર) સીધી રીતે વારસદારો દ્વારા વિ. વિનોદ કુમાર અને અન્ય: (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૮૭ ના મામલામાં નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

૭.૩ છેલ્લે અને વૈકલ્પિક રીતે, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી હતી કે જો હાઈકોર્ટને જરૂરી પુરાવાની ઉણપ માલૂમ પડી હોય, તો યોગ્ય માર્ગ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૩–એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ રિમાન્ડની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો હતો. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટ અપીલની પ્રથમ કોર્ટ હોવાના નાતે, અપીલકર્તાઓને યોગ્ય વધારાના પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તેમની રજૂઆતો અને પુરાવાઓમાં ઉઠાવવામાં આવસીયતનામા ી શંકાઓ સિવાયના શંકાસ્પદ સંજોગો પર નિષ્કર્ષો આપવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વકીલે મોહન કુમાર વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય: (૨૦૧૭) ૪

એસ.સી.સી. ૯૨ ના મામલામાં નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને આધાર રાખ્યો હતો.

૮ એનાથી વિપરીત, વિરોધ કરનારા સામાવાળાઓ વતી વિદ્વાન વકીલે હાઈકોર્ટના ચુકાદાના કારણો અને અવસીયતનામા ો્અવલોકન ોના સંદર્ભ સાથે તેને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું હતું. વિદ્વાન વકીલે એ પણ દલીલ કરી હતી કે શરૂઆતથી જ, સામાવાળાઓનો કેસ એવો હતો કે રજૂ કરાયેલું વસીયતનામા બનાવટી દસ્તાવેજ સિવાય કશું નહોતું અને એવું કહેવું અયોગ્ય છે કે સામાવાળાઓ દ્વારા ચોક્કસ વાંધો લેવામાં આવ્યો નહોતો. વિદ્વાન વકીલે કે. લક્ષ્મણન વિ. થેક્કેયિલ પદ્મિની અને અન્ય: (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૩૫૪ ના મામલામાં નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો

.

નિર્ણય માટેના મુદ્દાઓ

૯ કરવામાં આવસીયતનામા ી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કેસમાં નિર્ણય માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ મુખ્યત્વે ઉદ્ભવે છે:

૧. શું ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવવામાં અને વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા પ્રમાણિક દસ્તાવેજ નહોતું તેવું ઠેરવવામાં હાઈકોર્ટ સાચી હતી?

૨. શું હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટમાં મામલો રિમાન્ડ કરવા વિશે વિચારવું જોઈતું હતું?

વસીયતનામા – કોર્ટની સાબિતી અને સંતોષ

૧૦ નોંધ્યા મુજબ, આ કેસમાં નિર્ણય માટેનો મૂળભૂત મુદ્દો એ છે કે શું હાઈકોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટ કરતાં વિપરીત દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવામાં અને વાદીઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ું વસીયતનામા મૃતક સંગપ્પાનું પ્રમાણિક વસીયતનામા નથી તેવું ઠેરવવામાં વ્યાજબી હતી કે કેમ? આ મુદ્દાનો નિર્ણય, સ્વાભાવિક રીતે, વસીયતનામા જેવા વસિયતનામી દસ્તાવેજ બનાવટ, તેની સાબિતી અને કોર્ટ દ્વારા તેની સ્વીકૃતિને લાગુ પડતા કાયદાકીય સિદ્ધાંતોની આસપાસ ફરે છે.

૧૦.૧ વસીયતનામા એક અત્યંત ગંભીર દસ્તાવેજ હોવાના લીધે જે વસિયતનામું કરનારના અવસાન પછી અમલમાં આવે છે, કાયદાઓમાં વસીયતનામા બનાવટ માટે અને કાયદાની કોર્ટમાં તેની સાબિતી માટે ખાસ જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે. વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૫૯ પૂરું પાડે છે કે સ્વસ્થ ચિત્ત ધરાવતી દરેક વ્યક્તિ, જે સગીર નથી, તે વસીયતનામા દ્વારા પોતાની મિલકતનો નિકાલ કરી શકે છે. એવું વસીયતનામા અથવા વસીયતનામા નો કોઈપણ ભાગ, જેની બનાવટ કપટ અથવા દબાણ દ્વારા અથવા એવી કોઈપણ વિનંતી દ્વારા થઈ હોય જેણે વસિયતનામું કરનારની સ્વતંત્ર પસંદગી છીનવી લીધી હોય, તે વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૧ હેઠળ રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવે છે; અને વધુમાં, વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૨ વસીયતનામા બનાવનારને કોઈપણ સમયે તે બનાવવાની કે તેમાં ફેરફાર કરવાની સક્ષમતા આપે છે જ્યારે તેઓ વસીયતનામા દ્વારા પોતાની મિલકતનો

નિકાલ કરવા માટે સક્ષમ હોય. વારસાઈ કાયદો ના ભાગ IV ના પ્રકરણ III માં બિન–વિશેષાધિકૃત વસીયતનામા ના નિષ્પાદન માટેની જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે (પ્રકરણ IV માં પૂર પૂરા પાડવામાં આવસીયતનામા ◌ા વિશેષાધિકૃત વસીયતનામા થી અલગ). વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૩, વર્તમાન હેતુ માટે પ્રાસંગિક, નીચે મુજબ વંચાય છે: –

"૬૩. બિન–વિશેષાધિકૃત વસીયતનામા નું નિષ્પાદન.– દરેક વસિયતનામું કરનાર, લશ્કરી અભિયાનમાં રોકાયેલા અથવા વાસ્તવિક યુદ્ધમાં જોડાયેલા સૈનિક, અથવા તે રીતે રોકાયેલા કે જોડાયેલા એરમેન, અથવા દરિયામાં રહેલા નાવિક સિવાય, નીચેના નિયમો અનુસાર પોતાના વસીયતનામા નું નિષ્પાદન કરશે:–

(એ) વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા પર સહી કરશે અથવા પોતાની નિશાની કરશે, અથવા વસિયતનામું કરનારની હાજરીમાં અને તેમના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવશે.

(બી) વસિયતનામું કરનારની સહી અથવા નિશાની, અથવા તેમના માટે સહી કરનાર વ્યક્તિની સહી એ રીતે મૂકવામાં આવશે કે તેનાથી એવું જણાય કે તેનો આશય વસીયતનામા તરીકેના લખાણને અમલમાં મૂકવાનો હતો.

(સી) વસીયતનામા બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા અટેસ્ટ કરવામાં આવશે, જેમાંથી દરેકે વસિયતનામું કરનારને વસીયતનામા પર સહી કરતા કે નિશાની કરતા જોયા હોય અથવા વસિયતનામું કરનારની હાજરીમાં અને તેમના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસીયતનામા પર સહી કરતા જોયા

હોય, અથવા વસિયતનામું કરનાર પાસેથી તેમની સહી કે નિશાનીની, અથવા આવી અન્ય વ્યક્તિની સહીની વ્યક્તિગત સ્વીકૃતિ મેળવી હોય; અને દરેક સાક્ષી વસિયતનામું કરનારની હાજરીમાં વસીયતનામા પર સહી કરશે, પરંતુ એક જ સમયે એક કરતાં વધુ સાક્ષી હાજર હોય તે જરૂરી રહેશે નહીં, અને અટેસ્ટેશનના કોઈ ચોક્કસ સ્વરૂપની જરૂર રહેશે નહીં."

૧૦.૨ વારસાઇ કાયદો ના પ્રકરણ VI માં, કલમો ૭૪ થી ૧૧૧ માં વસીયતનામા ના અર્થઘટન માટે વિંગતવાર જોગવાઈઓ કરવામા આવી છે, જે તેમના સારાંશમાં ધારાસભાનો આશય સ્પષ્ટ કરે છે કે કોઈપણ બિનપ્રાસંગિક ખોટું ઠઠિણન અથવા ભૂલ વસીયતનામા વિરૂદ્ધ કામ કરવાની નથી; અને અભિગમ એવો હોવો જોઈએ કે એકવાર વસીયતનામા વસિયતનામું કરનાર દ્વારા પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાનો ઉપયોગ કરતી વખતે સ્વસ્થ ચિત્તે નિષ્પાદિત થયું હોવાનું માલૂમ પડે પછી તેને અમલી બનાવવું જોઈએ. જો કે, જ્યારે વસીયતનામા શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું હોય, ત્યારે કોર્ટ અપેક્ષા રાખશે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં વાજબી શંકા દૂર થવી જોઈએ.

૧૦.૩ નોંધ્યા મુજબ, વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ અનુસાર, અન્ય બાબતોની સાથે, વસીયતનામા બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા અટેસ્ટ થયેલું હોવું જરૂરી છે. તેથી, વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ

પુરાવા તરીકે વાપરી શકાય નહીં જ્યાં સુધી તેના નિષ્પાદનને સાબિત કરવાના હેતુથી ઓછામાં ઓછા એક અટેસ્ટિંગ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં ન આવી હોય, જો તેવો સાક્ષી ઉપલબ્ધ હોય અને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો મુજબ પુરાવો આપવા માટે સક્ષમ હોય, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૬૮. કાયદા દ્વારા અટેસ્ટ થવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજના નિષ્પાદનની સાબિતી.– જો કોઈ દસ્તાવેજ કાયદા દ્વારા અટેસ્ટ થવો જરૂરી હોય, તો તેનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી તેના નિષ્પાદનને સાબિત કરવાના હેતુથી ઓછામાં ઓછા એક અટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવ્યો હોય, જો અટેસ્ટિંગ સાક્ષી જીવંત હોય, અને કોર્ટની પ્રક્રિયાને આધીન હોય અને પુરાવો આપવા માટે સક્ષમ હોય:

શરત એ છે કે ઈન્ડિયન રજિસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો ૧૬) ની જોગવાઈઓ અનુસાર રજિસ્ટર્ડ થયેલા કોઈપણ દસ્તાવેજના, જે વસીયતનામા નથી, નિષ્પાદનની સાબિતીમાં અટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવવો જરૂરી રહેશે નહીં, છતાં જેના દ્વારા તે નિષ્પાદિત થયાનું દર્શાવવામાં આવે છે તે વ્યક્તિ દ્વારા તેના નિષ્પાદનનો સ્પષ્ટપણે ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હોય."

૧૦.૪ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે એચ. વેંકટાચલા અય્યંગર [એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૭૪૩] ના મામલામાં નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે. નોંધવામાં આવે છે કે સદરહુ નિર્ણયના ફકરા ૧૮ થી ૨૨ માં, આ

કોર્ટે વસીયતનામા ના નિષ્પાદન અને સાબિતી તેમજ વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજની ચકાસણી કરતી વખતે કોર્ટ માટેના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો સંબંધિત લગભગ સમગ્ર પરિદ્રશ્યને સંકલિત અને ટૂંકાવ્યું છે. આ કોર્ટની સદરહુ ૩–ન્યાયાધીશોની બેંચના નિર્ણયમાં આ ફકરાઓ ઉપયોગી રીતે નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરી શકાય છે: –

"૧૮. વસીયતનામા ની સાબિતીની બાબતમાં સાચી કાયદાકીય સ્થિતિ શું છે? એ સર્વવિદિત છે કે વસીયતનામા ની સાબિતી કોર્ટમાં નિર્ણય માટે પુનરાવર્તિત વિષય રજૂ કરે છે અને આ વિષય પર મોટી સંખ્યામાં ન્યાયિક ચુકાદાઓ છે. વસીયતનામા રજૂ કરનાર પક્ષકાર અથવા અન્યથા વસીયતનામા હેઠળ દાવો કરનાર પક્ષકાર નિઃસંદેહ દસ્તાવેજ સાબિત કરવા માગે છે અને, તેને કેવી રીતે સાબિત કરવું તે નક્કી કરતી વખતે, આપણે દસ્તાવેજોની સાબિતીને નિયંત્રિત કરતી વૈધાનિક જોગવાઈઓનો અનિવાર્યપણે સંદર્ભ લેવો જોઈએ. એવિડન્સ એક્ટની કલમો ૬૭ અને ૬૮ આ હેતુ માટે પ્રાસંગિક છે. કલમ ૬૭ હેઠળ, જો કોઈ દસ્તાવેજ કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા સહી થયેલ હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે, તો સદરહુ વ્યક્તિની સહી તેના હસ્તલેખનમાં હોવાનું સાબિત થવું જોઈએ, અને કલમો ૪૫ અને ૭૩ હેઠળ આવા હસ્તલેખનને સાબિત કરવા માટે નિષ્ણાતોના અને સંબંધિત વ્યક્તિના હસ્તલેખનથી પરિચિત વ્યક્તિઓના અભિપ્રાયો પ્રાસંગિક બનાવવામાં આવે છે. કલમ ૬૮ કાયદા દ્વારા અટેસ્ટ થવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજના નિષ્પાદનની સાબિતી સાથે વ્યવહાર કરે છે; અને તે પૂરું

પાડે છે કે આવા દસ્તાવેજનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી તેના નિષ્પાદનને સાબિત કરવાના હેતુથી ઓછામાં ઓછા એક અટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવ્યો હોય. આ જોગવાઈઓ કાયદાની કોર્ટમાં દસ્તાવેજ પર આધાર રાખનાર પક્ષકાર દ્વારા સંતોષવી પડતી જરૂરિયાતો અને સાબિતીનું સ્વરૂપ વિહિત કરે છે. તેવી જ રીતે, ભારતીય ઉત્તરાધિકાર એક્ટની કલમો ૫૯ અને ૬૩ પણ પ્રાસંગિક છે. કલમ ૫૯ પૂરું પાડે છે કે સ્વસ્થ ચિત્ત ધરાવતી દરેક વ્યક્તિ, જે સગીર નથી, તે વસીયતનામા દ્વારા પોતાની મિલકતનો નિકાલ કરી શકે છે અને આ કલમના ત્રણ દ્રષ્ટાંતો દર્શાવે છે કે સંદર્ભમાં "સ્વસ્થ ચિત્ત ધરાવતી વ્યક્તિ" અભિવ્યક્તિનો અર્થ શું થાય છે. કલમ ૬૩ અનુસાર વસિયતનામું કરનારે વસીયતનામા પર સહી કરવી પડશે કે પોતાની નિશાની કરવી પડશે અથવા તે તેમની હાજરીમાં અને તેમના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવશે અને સહી કે નિશાની એ રીતે કરવામાં આવશે કે તેનાથી એવું જણાય કે તેનો આશય વસીયતનામા તરીકેના લખાણને અમલમાં મૂકવાનો હતો. આ કલમ એ પણ જરૂરી બનાવે છે કે વસીયતનામા વિહિત કર્યા મુજબ બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા અટેસ્ટ કરવામાં આવશે. આમ, રજૂ કરનાર દ્વારા ઊભું કરાયેલું વસીયતનામા વસિયતનામું કરનારનું આખરી વસીયતનામા હોવાનું સાબિત થયું છે કે કેમ તે પ્રશ્ન આ જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં નક્કી કરવો પડશે. શું વસિયતનામું કરનારે વસીયતનામા પર સહી કરી છે? શું તેઓ વસીયતનામા માં નિકાલના સ્વરૂપ અને અસરને સમજતા હતા? શું તેમણે તેમાં શું સમાવિષ્ટ છે તે જાણીને

વસીયતનામા પર ابنی સહી કરી હતી? વ્યાપક રીતે કહીએ તો આ પ્રશ્નોનો નિર્ણય જ વસીયતનામા ની સાબિતીના પ્રશ્ન પર નિષ્કર્ષનું સ્વરૂપ નક્કી કરે છે. પ્રથમ નજરે એ કહેવું સાચું ગણાશે કે ઈન્ડિયન વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૩ દ્વારા વિહિત અટેસ્ટેશનની ખાસ જરૂરિયાતો સિવાય વસીયતનામા ને અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજની જેમ સાબિત કરવાનું રહે છે. અન્ય દસ્તાવેજોની સાબિતીના કિસ્સાની જેમ વસીયતનામા ની સાબિતીના કિસ્સામાં પણ ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે સાબિતીની અપેક્ષા રાખવી નિરર્થક ગણાશે. લાગુ કરવાનો ટેસ્ટ આવી બાબતોમાં ડાહ્યા મનના સંતોષનો સામાન્ય ટેસ્ટ રહેશે.

૧૯. જો કે, એક મહત્વનું લક્ષણ છે જે વસીયતનામા ને અન્ય દસ્તાવેજોથી અલગ પાડે છે. અન્ય દસ્તાવેજોથી વિપરીત વસીયતનામા વસિયતનામું કરનારના અવસાનથી બોલે છે, અને તેથી, જ્યારે તે કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે કે રજૂ થાય, ત્યારે વસિયતનામું કરનાર જે અગાઉથી જ આ દુનિયા છોડી ગયા છે તે કહી શકતા નથી કે તે તેમનું વસીયતનામા છે કે નહીં; અને આ પાસું સ્વાભાવિક રીતે રજૂ કરાયેલો દસ્તાવેજ દિવંગત વસિયતનામું કરનારનું આખરી વસીયતનામા અને વસિયતનામું સાબિત થયું છે કે કેમ તે પ્રશ્નના નિર્ણયમાં ગંભીરતાનું તત્વ લાવે છે. તેમ છતાં, વસીયતનામા ની સાબિતી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કોર્ટ દસ્તાવેજોની સાબિતીના કિસ્સાની જેમ જ તપાસથી શરૂઆત કરશે. રજૂ કરનારને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા એ દર્શાવવા માટે બોલાવવામાં આવશે કે વસીયતનામા પર વસિયતનામું કરનારે સહી કરી હતી, વસિયતનામું

કરનાર સંબંધિત સમયે સ્વસ્થ અને નિર્ણય લેવાની ચિત્ત સ્થિતિમાં હતા, તેમણે નિકાલના સ્વરૂપ અને અસરને સમજી લીધા હતા અને પોતાની મુક્ત ઈચ્છાથી દસ્તાવેજ પર પોતાની સહી કરી હતી. સામાન્ય રીતે જ્યારે વસીયતનામા ના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ો પુરાવો નિષ્પક્ષ, સંતોષકારક અને વસિયતનામું કરનારના સ્વસ્થ અને નિર્ણય લેવાની ચિત્ત સ્થિતિ અને કાયદા દ્વારા જરૂરી તેમની સહી સાબિત કરવા માટે પૂરતો હોય, ત્યારે કોર્ટો રજૂ કરનારની તરફેણમાં નિષ્કર્ષ આપવા માટે વ્યાજબી ગણાશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, દર્શાવસીયતનામા ા મૂળભૂત તથ્યોની સાબિતી પર રજૂ કરનાર પરનો બોજ અદા થયેલો ગણી શકાય.

૨૦. જો કે, એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જેમાં વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું હોઈ શકે છે. વસિયતનામું કરનારની કહેવાતી સહી ખૂબ જ ધ્રૂજતી અને શંકાસ્પદ હોઈ શકે છે અને વાંધાગ્રસ્ત સહી વસિયતનામું કરનારની સહી છે તેવા રજૂ કરનારના કેસના સમર્થનમાં પુરાવો સહીના દેખાવથી ઊભી થયેલી શંકા દૂર કરી શકતો નથી; વસિયતનામું કરનારના મનની સ્થિતિ ખૂબ જ અશક્ત અને નબળી જણાઈ શકે છે; અને રજૂ કરાયેલો પુરાવો વસિયતનામું કરનારની માનસિક ક્ષમતા વિશેની વાજબી શંકા દૂર કરવામાં સફળ થઈ શકતો નથી; વસીયતનામા માં કરવામાં આવસીયતનામા ા નિકાલ સંબંધિત સંજોગોના પ્રકાશમાં અસ્વાભાવિક, અસંભવિત કે અયોગ્ય જણાઈ શકે છે; અથવા, વસીયતનામા અન્યથા સંકેત આપી શકે છે કે સદરહુ નિકાલ

વસિયતનામું કરનારની સ્વતંત્ર ઈચ્છા અને મનનું પરિણામ ન હોઈ શકે. આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટ સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખશે કે દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર થવી જોઈએ. આવા શંકાસ્પદ સંજોગોની ઉપસ્થિતિ સ્વાભાવિક રીતે પ્રારંભિક બોજને ખૂબ ગંભીર બનાવવાની પ્રવૃત્તિ ધરાવે છે; અને, જ્યાં સુધી તે સંતોષકારક રીતે અદા કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી કોર્ટો દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે ગણવા માટે નારાજ રહેશે. એ સાચું છે કે, જો રજૂ કરાયેલા વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સંબંધિત ગેરવાજબી પ્રભાવ, કપટ કે દબાણનો આક્ષેપ કરતી કેવિયેટ દાખલ કરવામાં આવે, તો આવા બચાવો કેવિયેટર્સ દ્વારા સાબિત કરવા પડશે; પરંતુ, આવા બચાવો વગર પણ સંજોગો શંકા ઊભી કરી શકે છે કે શું વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા નિષ્પાદિત કરવામાં પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાથી કાર્ય કરી રહ્યા હતા કે કેમ, અને આવા સંજોગોમાં, મામલામાં આવી કોઈપણ વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી એ પ્રારંભિક બોજનો એક ભાગ રહેશે.

૨૧. અમે હમણાં જ જે શંકાસ્પદ સંજોગોનો સંદર્ભ આપ્યો છે તે સિવાય, કેટલાક કિસ્સાઓમાં રજૂ કરાયેલા વસીયતનામા અન્ય એક અશક્તિ જાહેર કરે છે. રજૂ કરનારાઓ પોતે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનમાં અગ્રણી ભાગ લે છે જે તેમને નોંધપાત્ર લાભો આપે છે. જો એ દર્શાવવામાં આવે કે રજૂ કરનારે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનમાં અગ્રણી ભાગ લીધો છે અને તેના હેઠળ નોંધપાત્ર લાભ મેળવ્યો

છે, તો તેને પોતે સામાન્ય રીતે વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગ તરીકે ગણવામાં આવે છે અને રજૂ કરનારે સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા સદરહુ શંકા દૂર કરવી જરૂરી બને છે. આવા શંકાસ્પદ સંજોગો રજૂ કરતા વસીયતનામા ના સંદર્ભમાં જ ઈંગ્લિશ કોર્ટોના નિર્ણયો ઘણીવાર ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિના સંતોષના ટેસ્ટનો ઉલ્લેખ કરે છે. આ સંદર્ભમાં ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિનો સંદર્ભ ઈંગ્લેન્ડમાં ચર્ચની કોર્ટો દ્વારા સમાન અવસીયતનામા ોકનોનું વારસો હોઈ શકે છે જ્યારે તેઓ વસીયતનામા ના સંદર્ભમાં અધિકારક્ષેત્ર વાપરતી હતી; પરંતુ આ સંદર્ભમાં "વિવેકબુદ્ધિ" શબ્દના ઉપયોગ સામેનો કોઈપણ વાંધો, અમારા મતે, જો વિદ્ધતાપૂર્ણ નહીં તો, સંપૂર્ણપણે તકનીકી અને શૈક્ષણિક ગણાશે. આ ટેસ્ટ માત્ર એ વાત પર ભાર મૂકે છે કે, કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલું સાધન વસિયતનામું કરનારનું આખરી વસીયતનામા છે કે કેમ તે પ્રશ્ન નક્કી કરતી વખતે, કોર્ટ ગંભીર પ્રશ્નનો નિર્ણય કરી રહી છે અને તેણે સંપૂર્ણપણે સંતોષ પામવો જોઈએ કે તે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા યોગ્ય રીતે નિષ્પાદિત કરવામાં આવ્યું હતું જેઓ હવે હયાત નથી.

૨૨. એ સ્પષ્ટ છે કે પ્રોબેટ માટેની અરજીઓમાં અથવા વસીયતનામા પરના દાવાઓમાં ઉપસ્થિત થતા તથ્યના મહત્વના પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે, પુરાવાની સમીક્ષા માટે કોઈ સખત અને ઝડપી કે અપરિવર્તનીય નિયમો ઘડી શકાય નહીં. જો કે, સામાન્ય રીતે એવું કહી શકાય કે વસીયતનામા રજૂ કરનારે વસીયતનામા નું યોગ્ય અને માન્ય નિષ્પાદન સાબિત કરવું પડશે અને જો વસીયતનામા ના

નિષ્પાદન સાથે જોડાયેલા કોઈ શંકાસ્પદ સંજોગો હોય તો રજૂ કરનારે સઙ્કડ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા કોર્ટના મનમાંથી સદરહુ શંકાઓ દૂર કરવી પડશે. એ ઉમેરવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કે આ બે સામાન્ય અને વ્યાપક સિદ્ધાંતોના ઉપયોગનું પરિણામ હંમેશા દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવસીયતનામા ા પુરાવાની પ્રકૃતિ અને ગુણવત્તા પર આધાર રાખશે. એ સાચું છે કે, હાર્મ્સ વિ. હિંક્સન: (૧૯૪૬)

૫૦ સી.ડબલ્યુ.એન. ૮૯૫ માં લોર્ડ ડુ પારક્વ દ્વારા અવસીયતનામા ોઅવલોકન કર્યા મુજબ, "જ્યાં વસીયતનામા શંકાથી ઘેરાયેલું હોય, ત્યાં નિયમો વાજબી સંશયવાદનો આદેશ આપે છે, અવિશ્વાસમાં હઠાગ્રહનો નહીં. તેઓ જજ પાસેથી, ગંભીર શંકાના સંજોગોમાં પણ, દ્રઢ અને અપ્રવેશ્ય અશ્રદ્ધાની માંગ કરતા નથી. તેમણે સત્ય માટે પોતાનું મન ક્યારેય બંધ કરવાની જરૂર નથી". એવું કહેવું પાંડિત્યપૂર્ણ લાગશે, પરંતુ તેમ છતાં એ સાચું છે કે આવા કિસ્સાઓમાં પણ સત્યની શોધ કરતી વખતે ન્યાયિક મન હંમેશા ખુલ્લું હોવું જોઈએ જો કે જાગૃત, સાવચેત અને સાવધાન રહેવું જોઈએ."

૧૦.૫ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે ઈન્દુ બાલા બોઝ [(૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦] ના મામલામાં આ કોર્ટના નિર્ણયના ફકરા ૭ અને ૮ નો સંદર્ભ આપ્યો છે જેની પણ નીચે મુજબ નોંધ લઈ શકાય છે:

"૭. આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે વસીયતનામા સાબિત કરવાનો પ્રકાર સામાન્ય રીતે વસીયતનામા ના કિસ્સામાં કલમ ૬૩ દ્વારા વિહિત અટેસ્ટેશનની ખાસ જરૂરિયાત સિવાય અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાથી અલગ પડતો નથી. વસીયતનામા સાબિત કરવાનો બોજ રજૂ કરનાર પર છે અને વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, વસિયતનામી ક્ષમતા અને કાયદા દ્વારા જરૂરી વસિયતનામું કરનારની સહીની સાબિતી બોજ અદા કરવા માટે પૂરતી છે. જો કે જ્યાં શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, ત્યાં કોર્ટ વસીયતનામા ને પ્રમાણિક તરીકે સ્વીકારે તે પહેલાં કોર્ટના સંતોષ સુધી તેની સ્પષ્ટતા કરવાનો બોજ રજૂ કરનાર પર છે. જ્યાં સંજોગો શંકા ઊભી કરે છે ત્યાં પણ, કોર્ટની વિવેકબુદ્ધિને સંતોષવાનું રજૂ કરનાર માટે છે. શંકાસ્પદ સંજોગો વસિયતનામું કરનારની સહીઓની પ્રમાણિકતા, વસિયતનામું કરનારના મનની સ્થિતિ, વસીયતનામા માં કરવામાં આવસીયતનામા ◌ા નિકાલ સંબંધિત સંજોગોના પ્રકાશમાં અસ્વાભાવિક, અસંભવિત કે અયોગ્ય હોવા સંબંધિત હોઈ શકે છે, અથવા વસીયતનામા માં એ દર્શાવવા માટે અન્ય સંકેતો હોઈ શકે છે કે વસિયતનામું કરનારનું મન સ્વતંત્ર નહોતું. આવા કેસમાં કોર્ટ સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખશે કે દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર થવી જોઈએ. જો રજૂ કરનાર પોતે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનમાં અગ્રણી ભાગ લે છે જે તેને નોંધપાત્ર લાભ આપે છે, તો તે પણ ધ્યાનમાં લેવાનો સંજોગ છે, અને રજૂ કરનારે સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા શંકાઓ દૂર કરવી જરૂરી છે. જો

રજૂ કરનાર શંકાસ્પદ સંજોગો દૂર કરવામાં સફળ થાય છે તો કોર્ટ પ્રોબેટ મંજૂર કરશે, પછી ભલે વસીયતનામા અસ્વાભાવિક હોય અને નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણ કે અંશતઃ કાપી નાખતું હોય.: એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯ [શશી કુમાર બેનરજી વિ. સુબોધ કુમાર બેનરજી]

૮. એ કહેવાની જરૂર નથી કે દરેક અને કોઈપણ સંજોગ "શંકાસ્પદ" સંજોગ નથી. એક સંજોગ ત્યારે "શંકાસ્પદ" ગણાશે જ્યારે તે સામાન્ય ન હોય અથવા સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત ન હોય અથવા સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત ન હોય."

૧૦.૬ પી.પી.કે. ગોપાલન નંબિયાર [૧૯૯૫ સપ્લી (૨) એસ.સી.સી. ૬૬૪ : ૧૯૯૫ (૨) એસ.સી.આર. ૫૮૫] ના મામલામાં, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા રજિસ્ટર્ડ હતું અને રજિસ્ટ્રાર દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા શેરો દર્શાવતો હતો કે વસિયતનામું કરનાર સ્વસ્થ અને નિર્ણય લેવાની ચિત્ત સ્થિતિમાં હતા અને વસીયતનામા વસિયતનામું કરનારની સ્વતંત્ર ઈચ્છાથી નિષ્પાદિત થયું હતું. એ પણ માલૂમ પડ્યું હતું કે વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા ના રજિસ્ટ્રેશન પછી ૮ વર્ષે મૃત્યુ પામ્યા હતા અને જો કે વસિયતદારે પોતાના લેખિત જવાબમાં વસીયતનામા રજૂ કર્યું હતું, પરંતુ સામેના પક્ષકાર દ્વારા વસીયતનામા ની માન્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે કોઈ બચાવ લેવામાં આવ્યો નહોતો. અટેસ્ટિંગ સાક્ષીની તપાસ સાથે વસીયતનામા યોગ્ય રીતે સાબિત થયું હતું. આપેલ સંજોગોમાં, વસીયતનામા હેઠળ સમગ્ર એસ્ટેટ બે

પુત્રીઓને વંચિત રાખીને એક પુત્રને આપવામાં આવી હોવાની હકીકત શંકાસ્પદ સંજોગ ગણવામાં આવી નહોતી. જરૂરી અભિગમ પર, આ કોર્ટે નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:–

"૫. આ સંજોગો હેઠળ, ડિસ્ટ્રિક્ટ મિન્સિફના મનને ઉત્તેજિત કરનારી શંકા તથ્ય–આધાર વગરની છે અને તેમણે પોતાની ટોપીમાંથી તથ્ય–આધાર વગર તેને પકડી લીધી હતી. સબઓર્ડિનેટ જજે યોગ્ય રીતે તમામ સંજોગો વિચાર્યા હતા અને વસીયતનામા માન્ય રાખ્યું હતું. હાઈકોર્ટે, પુરાવાની ચકાસણી કર્યા વિના, માત્ર આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ી કાયદાકીય સ્થિતિ ઉદ્ધૃત કરીને એક વાક્યમાં સબઓર્ડિનેટ જજ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યના નિષ્કર્ષને ઉલટાવ્યો છે. એ સ્થાપિત છે કે વસીયતનામા સાબિત કરવું અને તમામ શંકાસ્પદ લક્ષણો દૂર કરવા એ વસીયતનામા રજૂ કરનારની ફરજ છે. પરંતુ સાચા, સંબંધિત અને માન્ય શંકાસ્પદ લક્ષણો હોવા જોઈએ, શંકાશીલ મનની કાલ્પનિકતા નહીં."

૧૦.૭ ઉમા દેવી નંબિયાર [(૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૧ : ૨૦૦૩ (૬) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૩૭] ના મામલામાં, આ કોર્ટે મોટા પ્રમાણમાં વસીયતનામા સાથે વ્યવહાર કરતા કેસ લોની સમીક્ષા કરી હતી અને, શશી કુમાર બેનરજી અને અન્ય વિ. સુબોધ કુમાર બેનરજી અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯ ના મામલામાં આ કોર્ટની બંધારણીય

બેંચના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપતાં, અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું હતું કે માત્ર સ્વાભાવિક વારસદારોને કાં તો બાકાત રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા ઓછો હિસ્સો આપવામાં આવ્યો હોય, તે પોતે જ શંકાસ્પદ સંજોગ ગણાશે નહીં. આ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું, અન્ય બાબતોની સાથે, નીચે મુજબ:–

"૧૫. એક્ટની કલમ ૬૩ બિન–વિશેષાધિકૃત વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સાથે વ્યવહાર કરે છે. તે વિહિત કરે છે કે વસિયતનામું કરનાર સહી કરશે કે વસીયતનામા પર પોતાની નિશાની કરશે અથવા તે તેમની હાજરીમાં અને તેમના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવશે. તે વધુમાં વિહિત કરે છે કે વસીયતનામા બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા અટેસ્ટ કરવામાં આવશે, જેમાંથી દરેકે વસિયતનામું કરનારને વસીયતનામા પર સહી કરતા કે નિશાની કરતા જોયા હોય અથવા વસિયતનામું કરનારની હાજરીમાં અને તેમના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસીયતનામા પર સહી કરતા જોયા હોય અને સાક્ષીઓ પૈકી દરેકે વસિયતનામું કરનારની હાજરીમાં વસીયતનામા પર સહી કરવી પડશે. ભારતીય પુરાવા એક્ટ, ૧૮૭૨ (ટૂંકમાં "એવિડન્સ એક્ટ") ની કલમ ૬૮ વસીયતનામા સાબિત કરવા માટે એક અટેસ્ટિંગ સાક્ષીની તપાસ આદેશાત્મક બનાવે છે, પછી ભલે તે રજિસ્ટર્ડ હોય કે નહીં. સાબિતીની રીત અને બોજ અને વસીયતનામા પર આધારિત કેસ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કોર્ટ પર મુકાયેલી ફરજ સંબંધિત કાયદાની આ કોર્ટના અનેક નિર્ણયોમાં ખૂબ જ વિગતવાર તપાસ

કરવામાં આવી છે..... શશી કુમાર બેનરજીના કેસમાં આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે કાયદામાં કેન્દ્રિય સ્થિતિ સંક્ષિપ્તમાં નીચે મુજબ દર્શાવી હતી: (એ.આઈ.આર. પૃ. ૫૩૧, પેરા ૪)

"વસીયતનામા સાબિત કરવાનો પ્રકાર સામાન્ય રીતે વસીયતનામા ના કિસ્સામાં ઈન્ડિયન વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૩ દ્વારા વિહિત અટેસ્ટેશનની ખાસ જરૂરિયાત સિવાય અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાથી અલગ પડતો નથી. વસીયતનામા સાબિત કરવાનો બોજ રજૂ કરનાર પર છે અને વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, વસિયતનામી ક્ષમતા અને કાયદા દ્વારા જરૂરી વસિયતનામું કરનારની સહીની સાબિતી બોજ અદા કરવા માટે પૂરતી છે. જો કે જ્યાં શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, ત્યાં કોર્ટ વસીયતનામા ને પ્રમાણિક તરીકે સ્વીકારે તે પહેલાં કોર્ટના સંતોષ સુધી તેની સ્પષ્ટતા કરવાનો બોજ રજૂ કરનાર પર છે. જ્યાં કેવિયેટર ગેરવાજબી પ્રભાવ, કપટ અને દબાણનો આક્ષેપ કરે છે, ત્યાં તેને સાબિત કરવાનો બોજ તેના પર છે. જ્યાં આવા કોઈ બચાવો ન હોય છતાં સંજોગો શંકા ઊભી કરે છે ત્યાં પણ, કોર્ટની વિવેકબુદ્ધિને સંતોષવાનું રજૂ કરનાર માટે છે. શંકાસ્પદ સંજોગો વસિયતનામું કરનારની સહીની પ્રમાણિકતા, વસિયતનામું કરનારના મનની સ્થિતિ, વસીયતનામા માં કરવામાં આવસીયતનામા ા નિકાલ સંબંધિત સંજોગોના પ્રકાશમાં અસ્વાભાવિક, અસંભવિત કે અયોગ્ય હોવા સંબંધિત હોઈ શકે છે અથવા વસીયતનામા માં એ દર્શાવવા માટે અન્ય સંકેતો હોઈ શકે છે કે

વસિયતનામું કરનારનું મન સ્વતંત્ર નહોતું. આવા કેસમાં કોર્ટ સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખશે કે દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર થવી જોઈએ. જો રજૂ કરનાર પોતે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનમાં ભાગ લે છે જે તેને નોંધપાત્ર લાભ આપે છે, તો તે પણ ધ્યાનમાં લેવાનો સંજોગ છે, અને રજૂ કરનારે સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા શંકાઓ દૂર કરવી જરૂરી છે. જો રજૂ કરનાર શંકાસ્પદ સંજોગો દૂર કરવામાં સફળ થાય છે તો કોર્ટ પ્રોબેટ મંજૂર કરશે, પછી ભલે વસીયતનામા અસ્વાભાવિક હોય અને નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણ કે અંશતઃ કાપી નાખતું હોય."

૧૬. ઉત્તરાધિકારના સામાન્ય પ્રકારમાં ફેરફાર કરવા માટે વસીયતનામા નિષ્પાદિત કરવામાં આવે છે અને બાબતોની પ્રકૃતિથી જ તે સ્વાભાવિક વારસદારોના હિસ્સાને ઘટાડવા કે વંચિત કરવામાં પરિણમવા માટે બંધાયેલું છે. જો કોઈ વ્યક્તિ પોતાની મિલકત પોતાના સ્વાભાવિક વારસદારો પાસે જાય તેવો આશય રાખે છે, તો વસીયતનામા નિષ્પાદિત કરવાની બિલકુલ જરૂરિયાત નથી. એ સાચું છે કે વસીયતનામા રજૂ કરનારે તમામ શંકાસ્પદ સંજોગો દૂર કરવા પડશે. શંકા અર્થાત્ અવિશ્વાસ, અનુમાન કે અશ્રદ્ધા. પરંતુ સ્વાભાવિક વારસદારોને કાં તો બાકાત રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા ઓછો હિસ્સો આપવામાં આવ્યો હોય તે ફેક્ટ, તે પોતે જ વધારાના કશા વગર, શંકાસ્પદ સંજોગ ગણી શકાય નહીં ખાસ કરીને એવા કેસમાં જ્યાં વસિયત બાળકની

તરફેણમાં કરવામાં આવી હોય. પી.પી.કે. ગોપાલન નંબિયાર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નંબિયાર અને અન્ય: [૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૫૮૫ માં ઠેરવ્યા મુજબ, તમામ શંકાસ્પદ લક્ષણો દૂર કરવા એ વસીયતનામા રજૂ કરનારની ફરજ છે, પરંતુ સાચા, સંબંધિત અને માન્ય શંકાસ્પદ લક્ષણો હોવા જોઈએ, શંકાશીલ મનની કાલ્પનિકતા નહીં. એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે જો રજૂ કરનાર શંકાસ્પદ સંજોગો દૂર કરવામાં સફળ થાય છે, તો કોર્ટે વસીયતનામા ને અમલી બનાવવું પડશે, પછી ભલે વસીયતનામા એ અર્થમાં અસ્વાભાવિક હોય કે તેણે નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણ કે અંશતઃ કાપી નાખ્યા હોય. રવિન્દ્ર નાથ મુખર્જી અને અન્ય વિ. પંચાનન બેનરજી (મૃત્યુ પામનાર) સીધી રીતે વારસદારો દ્વારા અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૬૮૪ માં અવસીયતનામા ો્અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સ્વાભાવિક વારસદારોને વંચિત કરવાનો સંજોગ કોઈ શંકા ઊભી કરવો જોઈએ નહીં કારણ કે વસીયતનામા ના નિષ્પાદન પાછળનો સમગ્ર વિચાર ઉત્તરાધિકારની સામાન્ય લાઈનમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો છે અને તેથી, વસીયતનામા ના દરેક કેસમાં સ્વાભાવિક વારસદારો વંચિત રહેશે. અલબત્ત, એવું બની શકે કે કેટલાક કેસોમાં તેઓ સંપૂર્ણપણે વંચિત રહે અને કેટલાક કેસોમાં અંશતઃ."

૧૦.૮ મહેશ કુમાર [(૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૮૭] ના મામલામાં, આ કોર્ટે વસીયતનામા સંબંધિત પુરાવાની સમીક્ષા કરતી વખતે હાઈકોર્ટના પક્ષે અભિગમની ભૂલ દર્શાવી હતી નીચે મુજબ:–

"૪૪. જે મુદ્દાની ચકાસણી કરવાની બાકી રહે છે તે એ છે કે શું હાઈકોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં વ્યાજબી હતી કે તારીખ ૧૦–૨–૧૯૯૨ ના વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાથી ઘેરાયેલું હતું અને અપીલકર્તા શંકા દૂર કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા? પ્રારંભમાં જ, અમે એ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કરવું જરૂરી માનીએ છીએ કે વિદ્વાન સિંગલ જજે સોભાગ ચંદ (ડી.ડબલ્યુ.૩) ના નિવેદનને ખોટી રીતે વાંચ્યું હતું અને એવું કંઈક નોંધ્યું હતું જે તેમના નિવેદનમાં જણાતું નથી. જ્યારે સોભાગ ચંદે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે શ્રી હરિશંકરે વસીયતનામા પર સહી કર્યા પછી તેમણે સાક્ષી તરીકે સહી કરી હતી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં ઉદ્ધૃત કરાયેલ તેમના નિવેદનનો ભાગ એવો દેખાવ આપે છે કે નિષ્પાદન કરનારે વસીયતનામા પર સહી કરી તે પહેલાં સાક્ષીઓએ પણ સહી કરી દીધી હતી.

૪૫. વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા ી બીજી પેટન્ટ ભૂલ એ છે કે તેમણે એવું ધારીને વસીયતનામા ની માન્યતા સંબંધિત મુદ્દાનો નિર્ણય કર્યો હતો કે બંને અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓએ એકસાથે પોતાની સહીઓ ઉમેરવી જરૂરી હતી. ૧૯૨૫ ના એક્ટની કલમ ૬૩(સી) માં આવી કોઈ જરૂરિયાત સમાવિષ્ટ નથી અને એ સ્થાપિત કાયદો છે કે અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ પૈકીના એકની તપાસ પૂરતી છે. આટલું જ નહીં, આ મુદ્દા પર પ્રતિકૂળ નિષ્કર્ષ નોંધતી વખતે, વિદ્વાન સિંગલ જજ ડી.ડબલ્યુ. ૩ અને ડી.ડબલ્યુ. ૪ દ્વારા કરવામાં આવસીયતનામા

ા સ્પષ્ટ નિવેદનો વિચારવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે વસિયતનામું કરનારે તેમની હાજરીમાં વસીયતનામા વાંચી સંભળાવ્યું હતું અને સહી કરી હતી અને ત્યારબાદ તેમણે પોતાની સહીઓ ઉમેરી હતી.

૪૬. વસીયતનામા નું નિષ્પાદન અત્યંત શંકાસ્પદ હતું તેવું ઠેરવવા માટે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ગણાવાયેલા અન્ય કારણો કેવળ અનુમાનો/અટકળો પર આધારિત છે. વિદ્વાન સિંગલ જજનું એ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કે શ્રી હરિશંકર અને અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની સહીઓ ખાલી કાગળ પર મેળવવાની અને અગાઉથી સહી કરાયેલા કાગળો પર વકીલ શ્રી એસ.કે. અગ્રવસીયતનામા દ્વારા ડ્રાફ્ટ તૈયાર કરવાની શક્યતાને પક્ષકારોની રજૂઆતો અને પુરાવાઓમાંથી સમર્થનનો આભાસ પણ મળતો નથી. જો સામાવાળા ૧ એવું દર્શાવવા માગતા હોત કે શ્રી હરિશંકર અને અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓએ ખાલી કાગળો પર સહી કર્યા પછી વકીલ દ્વારા વસીયતનામા ડ્રાફ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું, તો તેઓ વકીલ શ્રી એસ.કે. અગ્રવસીયતનામા ની તપાસ કરી શક્યા હોત અથવા ઓછામાં ઓછું સમન મોકલી શક્યા હોત, જેમણે મહેસૂલ બોર્ડ સમક્ષ તેમનું પ્રતિનિધિત્વ કર્યું હતું."

૧૦.૯ કે. લક્ષ્મણન [(૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૩૫૪] ના મામલામાં, આ કોર્ટે, શશી કુમાર બેનરજી [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯] ના મામલાના સિદ્ધાંતો સહિત સ્થાપિત સિદ્ધાંતોના સંદર્ભ સાથે, એ

જરૂરિયાત પર પુનઃ ભાર મૂક્યો હતો કે વસીયતનામા રજૂ કરનારે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનની કાયદેસરતા તેમજ તેની પ્રમાણિકતા સાબિત કરવી પડશે, વસિયતનામું કરનારની વસિયતનામી ક્ષમતા તેમજ તેમની સહીઓ સાબિત કરીને અને વધુમાં શંકાસ્પદ સંજોગોની ગેરહાજરી સાબિત કરીને. આ કોર્ટે, અન્ય બાબતોની સાથે, જણાવ્યું હતું,–

"૧૮..... વસીયતનામા રજૂ કરનારે વસીયતનામા સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની ગેરહાજરી સાબિત કરીને અને વસિયતનામું કરનારની વસિયતનામી ક્ષમતા અને સહી પણ સાબિત કરીને સદરહુ વસીયતનામા ના નિષ્પાદનની કાયદેસરતા અને પ્રમાણિકતા સાબિત કરવી પડશે. એકવાર તે સાબિત થઈ જાય, પછી એવું કહી શકાય કે રજૂ કરનારે બોજ અદા કર્યો છે.

૧૯. જ્યારે વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સંબંધિત શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, ત્યારે કોર્ટના સંતોષ સુધી તેની સ્પષ્ટતા કરવાનો બોજ રજૂ કરનાર પર પણ છે અને જ્યારે આવી જવાબદારી અદા કરવામાં આવે ત્યારે જ કોર્ટ વસીયતનામા ને પ્રમાણિક તરીકે સ્વીકારશે. જ્યાં આવા કોઈ બચાવો ન હોય છતાં સંજોગો શંકા ઊભી કરે છે ત્યાં પણ, કોર્ટની વિવેકબુદ્ધિને સંતોષવાનું રજૂ કરનાર પર છે. શંકાસ્પદ સંજોગો અનેક કારણોસર ઊભા થાય છે જેમ કે વસિયતનામું કરનારની સહીની પ્રમાણિકતા, વસિયતનામું કરનારના મનની સ્થિતિઓ, વસીયતનામા માં કરવામાં આવસીયતનામા ◌ા નિકાલ સંબંધિત સંજોગોના પ્રકાશમાં

અસ્વાભાવિક, અસંભવિત કે અયોગ્ય હોવા સંબંધિત અથવા વસીયતનામા માં એ દર્શાવવા માટે અન્ય સંકેતો હોઈ શકે છે કે વસિયતનામું કરનારનું મન સ્વતંત્ર નહોતું. આવા કેસમાં, કોર્ટ સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખશે કે દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર થવી જોઈએ....."

૧૦.૯.૧ કે. લક્ષ્મણન [(૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૩૫૪] માં, આ કોર્ટે આવી બાબતોમાં રજૂઆતોને નિયંત્રિત કરતા સિદ્ધાંતો પણ સ્પષ્ટ કર્યા હતા જ્યારે અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું હતું:–

"૨૮. જો કે વર્તમાન કેસમાં એ સ્થાપિત થયું છે કે બક્ષિસ લેખ અને વસીયતનામા લેખ બંનેના નિષ્પાદનની માન્યતાનો પ્રશ્ન સામાવાળા–વાદી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો અને મનાઈહુકમની અરજીઓના સંદર્ભમાં દાખલ કરવામાં આવસીયતનામા ા સોગંદનામાઓમાં સ્પષ્ટપણે નકારવામાં આવ્યો હતો. પક્ષકારો એ સારી રીતે જાણીને પણ ટ્રાયલ પર ગયા છે કે આ બંને દસ્તાવેજોનું નિષ્પાદન પડકાર હેઠળ છે. પૂર્વોક્ત તથ્યાત્મક સ્થિતિ પૂર્ણપણે જાણતા પક્ષકારોએ બંને દસ્તાવેજોની કાયદેસરતા અને માન્યતા સ્થાપિત કરવા માટે પોતાના પુરાવા પણ આપ્યા હતા. બાબતના તે દ્રષ્ટિકોણમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે વાદી દ્વારા કોઈ ઉત્તર–રજૂઆત (replication) દાખલ કરવામાં

આવી નહોતી માટે સદરહુ દસ્તાવેજ વાદી દ્વારા સ્વીકૃત માનવો જોઈએ."

૧૦.૧૦ જશવંત કૌર [(૧૯૭૭) ૧ એસ.સી.સી. ૩૬૯] ના મામલામાં શંકાથી ઘેરાયેલા વસીયતનામા સાથે વ્યવહાર કરવા માટે દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ો સિદ્ધાંતોનો આપણે ઉપયોગી રીતે સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જે હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં યોગ્ય રીતે નોંધવામાં આવ્યા હતા, નીચે મુજબ: –

"૯. એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાથી ઘેરાયેલું હોય, તેની સાબિતી વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચેની સાદી મુકદ્દમાબાજી (lis) અટકી જાય છે. જે સામાન્ય રીતે એક વિરોધી કાર્યવાહી હોય છે તે આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટની વિવેકબુદ્ધિની બાબત બની જાય છે અને પછી વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો સાચો પ્રશ્ન એ છે કે શું વસીયતનામા રજૂ કરનાર દ્વારા આપવામાં આવસીયતનામા ો પુરાવો એવો છે કે જે કોર્ટની વિવેકબુદ્ધિને સંતોષે કે વસીયતનામા વસિયતનામું કરનાર દ્વારા યોગ્ય રીતે નિષ્પાદિત કરવામાં આવ્યું હતું. જ્યાં સુધી વસીયતનામા ઊભું કરનાર પક્ષકાર વસીયતનામા બનાવવા સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની સઙ્કડ અને ખાતરીપૂર્વકની સ્પષ્ટતા ન આપે ત્યાં સુધી આવા સંતોષ સુધી પહોંચવું અશક્ય છે."

૧૧ અત્રે નોંધાયેલી બાબતો માટે, વસીયતનામા ની સાબિતી સંબંધિત

નિર્ણય પ્રક્રિયાને નિયંત્રિત કરતા સંબંધિત સિદ્ધાંતોને વ્યાપકપણે નીચે મુજબ સારાંશ આપી શકાય છે:–

૧. સામાન્ય રીતે, વસીયતનામા ને અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજની જેમ સાબિત કરવાનું રહે છે; લાગુ કરવાનો ટેસ્ટ ડાહ્યા મનના સંતોષનો સામાન્ય ટેસ્ટ છે. અન્ય દસ્તાવેજોની સાબિતીને નિયંત્રિત કરતા સિદ્ધાંતોની જેમ જ, વસીયતનામા ના કિસ્સામાં પણ, ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે સાબિતી પર ભાર મૂકવાનો નથી.

૨. વારસાઈ કાયદો ની કલમ ૬૩ મુજબ, વસીયતનામા અટેસ્ટ થવું જરૂરી હોવાથી, તેનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય નહીં જ્યાં સુધી તેના નિષ્પાદનને સાબિત કરવાના હેતુથી ઓછામાં ઓછા એક અટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવ્યો હોય, જો અટેસ્ટિંગ સાક્ષી જીવંત હોય અને પુરાવો આપવા માટે સક્ષમ હોય.

૩. વસીયતનામા નું અજોડ લક્ષણ એ છે કે તે વસિયતનામું કરનારના અવસાનથી બોલે છે અને, તેથી, તેના બનાવનાર તે સંજોગો વિશે જુબાની આપવા ઉપલબ્ધ નથી જેમાં તે નિષ્પાદિત થયું હતું. આ દસ્તાવેજ રજૂ કરાયેલો વસિયતનામું કરનારનું આખરી વસીયતનામા છે કે કેમ તે પ્રશ્નના નિર્ણયમાં ગંભીરતાનું તત્વ લાવે છે. પ્રારંભિક બોજ, સ્વાભાવિક રીતે, રજૂ કરનાર પર રહે છે પરંતુ વસીયતનામા બનાવવામાં જતા મૂળભૂત તથ્યોની સાબિતી પર તે

પ્રાથમિક રીતે અદા થયેલો ગણી શકાય.

૪. જે કેસમાં વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું હોય તે અલગ તબક્કે રહે છે. શંકાસ્પદ સંજોગોની ઉપસ્થિતિ રજૂ કરનાર પર બોજ વધુ ગંભીર બનાવે છે અને, તેથી, જે કિસ્સાઓમાં દસ્તાવેજ નિષ્પાદિત થવા સાથે જોડાયેલા સંજોગો શંકા ઊભી કરે છે, ત્યાં દસ્તાવેજને વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં રજૂ કરનારે તમામ વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી પડશે.

૫. જો વસીયતનામા ને પડકારનાર વ્યક્તિ બનાવટનો આક્ષેપ કરે છે અથવા વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સંબંધિત કપટ, ગેરવાજબી પ્રભાવ, દબાણ વગેરેનો આક્ષેપ કરે છે, તો આવા બચાવો તેના દ્વારા સાબિત કરવા પડશે, પરંતુ આવા બચાવોની ગેરહાજરીમાં પણ, વસીયતનામા ના નિષ્પાદન સાથે જોડાયેલા સંજોગો જ શંકા ઊભી કરી શકે છે કે શું વસીયતનામા ખરેખર વસિયતનામું કરનાર દ્વારા નિષ્પાદિત કરવામાં આવ્યું હતું અને/અથવા વસિયતનામું કરનાર પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાથી કાર્ય કરી રહ્યા હતા કે કેમ. આવી શક્યતામાં, મામલામાં તમામ વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી એ ફરીથી રજૂ કરનારના પ્રારંભિક બોજનો એક ભાગ છે.

૬. એક સંજોગ "શંકાસ્પદ" છે જ્યારે તે સામાન્ય ન હોય અથવા 'સામાન્ય

પરિસ્થિતિમાં સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત ન હોય અથવા સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત ન હોય'. આ કોર્ટ દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ, શંકાસ્પદ લક્ષણો 'સાચા, સંબંધિત અને માન્ય' હોવા જોઈએ અને માત્ર 'શંકાશીલ મનની કાલ્પનિકતા' નહીં.

૭. કોઈપણ ચોક્કસ લક્ષણ અથવા લક્ષણોનો સમૂહ "શંકાસ્પદ" તરીકે લાયક ઠરે છે કે કેમ તે દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર આધાર રાખશે. ધ્રૂજતી કે શંકાસ્પદ સહી; વસિયતનામું કરનારનું અશક્ત કે અનિશ્ચિત મન; મિલકતનો અયોગ્ય નિકાલ; કાયદેસરના વારસદારો અને ખાસ કરીને આશ્રિતોનો અન્યાયી બહિષ્કાર; તેના હેઠળના લાભાર્થી દ્વારા વસીયતનામા બનાવવામાં સક્રિય કે અગ્રણી ભાગ વગેરે કેટલાક સંજોગો છે જે શંકા ઊભી કરી શકે છે. ઉપર નોંધેલા સંજોગો માત્ર દ્રષ્ટાંતરૂપ છે અને કોઈપણ રીતે સંપૂર્ણ નથી કારણ કે કોઈપણ સંજોગ કે સંજોગોનો સમૂહ હોઈ શકે છે જે વસીયતનામા ના નિષ્પાદન વિશે વાજબી શંકા ઊભી કરી શકે છે. બીજી બાજુ, શંકાસ્પદ તરીકે લાયક ઠરતા કોઈપણ સંજોગો રજૂ કરનાર દ્વારા વાજબી રીતે સ્પષ્ટ કરી શકાય છે. જો કે, આવી શંકા કે શંકાઓ વસિયતનામું કરનારના સ્વસ્થ અને નિર્ણય લેવાની ચિત્ત સ્થિતિ અને તેમની સહી સાથે અટેસ્ટેશનની સાબિતી માત્રથી દૂર કરી શકાતી નથી.

૮. ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિના સંતોષનો ટેસ્ટ ત્યારે અમલમાં આવે છે જ્યારે વસિયતનામું કરનારના વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલો દસ્તાવેજ

શંકાસ્પદ સંજોગ/સંજોગોથી ઘેરાયેલો હોય. આવા ટેસ્ટને લાગુ કરતી વખતે, કોર્ટ પોતે એ ગંભીર પ્રશ્નો પર વિચાર કરશે કે શું વસિયતનામું કરનારે વસીયતનામા ની સામગ્રીથી વાકેફ હોવા છતાં અને વસીયતનામા માં નિકાલના સ્વરૂપ અને અસરને સમજ્યા પછી વસીયતનામા પર સહી કરી હતી?

૯. આખરી વિશ્લેષણમાં, જ્યાં વસીયતનામા નું નિષ્પાદન શંકાથી ઘેરાયેલું હોય, ત્યાં તે મૂળભૂત રીતે કોર્ટની ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિની બાબત છે અને વસીયતનામા ઊભું કરનાર પક્ષકારે વસીયતનામા સાથે જોડાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની સઙ્કડ અને ખાતરીપૂર્વકની સ્પષ્ટતા આપવી પડશે.

પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સંબંધિત શંકાસ્પદ સંજોગો/લક્ષણો

૧૨ પૂર્વોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખતાં સમગ્ર વર્તમાન મામલા પર વિચાર કર્યા પછી, આપણી પાસે સહેજ પણ શંકા નથી કે હાઈકોર્ટે યોગ્ય દ્રષ્ટિકોણથી મામલાની ચકાસણી કરી છે અને સઙ્કડ અને મહત્વના કારણો હતા જેના માટે ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને બહાલ રાખી શકાયો ન હોત; અને હાઈકોર્ટે તેને યોગ્ય રીતે ઉલટાવ્યો છે.

૧૩ ટ્રાયલ કોર્ટની લાંબી ચર્ચાના સારાંશમાં, એ નોંધાઈ શકે છે કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સામે વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓના વાંધાઓ ફગાવી દેવામાં ટ્રાયલ કોર્ટને પ્રભાવિત કરનારા કેટલાક મુખ્ય પરિબળો હતા:

(i) કે વસિયતનામું કરનાર સંગપ્પા પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પરિવાર સાથે મધુર સંબંધો ધરાવતા નહોતા અને તેમને કશું આપવા ઈચ્છતા નહોતા;

(ii) કે વર્ષ ૧૯૭૪ ના અગાઉના વસીયતનામા માં પણ, સંગપ્પાએ વિરોધ કરનારા પ્રતિવાદીઓને કોઈ મિલકત વસિયત કરી નહોતી;

(iii) કે વાદીઓ, વસિયતનામું કરનારના પત્નીના પૌત્ર–ભત્રીજાઓ, વસિયતનામું કરનાર સાથે રહેતા હતા;

(iv) કે વાદીઓના પિતા વસિયતનામું કરનાર સાથે તેમના વેપાર અને અન્ય વ્યવહારોમાં જોડાયેલા હતા;

(v) કે અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ માત્ર વસિયતનામું કરનારના ગ્રાહકો હતા અને વસીયતનામા ના સાક્ષીઓ તરીકે ઊભા રહેવા માટે સ્વાભાવિક રીતે સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓ તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા;

(vi) કે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા પી.ડબલ્યુ.–૮ ના કબ્જામાં હતું અને સ્વામીજીની હાજરીમાં તેમના દ્વારા ખોલવામાં આવ્યું હતું; અને

(vii) કે પી.ડબલ્યુ.–૮ ને પ્રતિવાદીઓ સાથે ન તો કોઈ દુશ્મનાવટ હતી કે ન તો વસીયતનામા માંથી કશું મેળવવાનું હતું.

૧૩.૧ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવસીયતનામા ી વિસંગતતાઓના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે એવો દ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હતો કે મિલકતનું માત્ર ખોટું વર્ણન બિનઅસરકારક હતું, ખાસ કરીને જ્યારે તેની ઓળખ વિશે શંકા નહોતી; અને આ જ કારણસર, ટ્રાયલ કોર્ટને મિલકતની વિગતો

સંબંધિત ખાલી જગ્યાઓ બિનઅસરકારક માલૂમ પડી હતી. ભવિષ્યમાં બનનારી ઘટના તરીકે ભૂતકાળની ઘટના દર્શાવવાના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે માલૂમ પાડ્યું કે વસીયતનામા ની માન્યતા પર તેની કોઈ પ્રતિકૂળ અસર નહોતી કારણ કે મિલકતમાં ભાડૂઆતનું અસ્તિત્વ વસિયતનામું કરનાર તેમજ તેમના વસિયતદારોના હકો પર અસર કરવાનું નહોતું. અકસ્માતની શક્યતા વિશે વસીયતનામા માં દર્શાવસીયતનામા ા નિવેદનના સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે સદરહુ ઉલ્લેખ કરવાનું કારણ એકલા વસિયતનામું કરનાર જ જાણતા હતા. દસ્તાવેજ પોતે સંબંધિત શંકાસ્પદ પરિબળો પર, ટ્રાયલ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે અલગ–અલગ રંગના કાગળની શીટ્સનો ઉપયોગ માત્ર ટાઈપિસ્ટને આભારી હોઈ શકે છે જે રજૂ કરનારાઓ માટે અજ્ઞાત હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે વધુમાં માલૂમ પાડ્યું કે હિન્દી કેલેન્ડર અને અંગ્રેજી કેલેન્ડરની તારીખો સંબંધિત અસંગતતા બિનઅસરકારક હતી કારણ કે વસીયતનામા ના નિષ્પાદનનો દિવસ સોમવાર હતો, જે સાક્ષીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે માલૂમ પાડ્યું કે અલગ–અલગ પાનાઓ પર અલગ–અલગ પેન વડે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા સહીઓ કરવાનું સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.–૪ દ્વારા યોગ્ય રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૪ હાઈકોર્ટ, બીજી બાજુ, દસ્તાવેજ પોતે અસંતોષકારક જણાતાં અસંતોષ અનુભવતી હતી અને અત્રે ટાંકવામાં આવસીયતનામા ા કેટલાક ફકરાઓમાં તેના દ્વારા ચર્ચાયેલા અને વિગતવાર જણાવસીયતનામા ા અનેક

અસ્વાભાવિક સંજોગો વિશે રેકોર્ડ પર કોઈ સ્પષ્ટતા મળી નહોતી. રેકોર્ડ પર મુકાયેલી સામગ્રીની ચકાસણી કર્યા પછી, અમારા મતે, હાઈકોર્ટના અવસીયતનામા ોઅવલોકન ો અને નિષ્કર્ષો આક્ષેપમુક્ત રહે છે.

૧૫ દસ્તાવેજ પોતે હાથ ધરતાં, એ વિવાદ વગરનું છે કે તે કાગળની ૩ અલગ–અલગ શીટ્સ પર ૫ ટાઈપ કરેલા પાના ધરાવે છે, જે ચોક્કસપણે એક જ રંગની નથી. ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું, અને એ અવિવાદિત રહે છે, કે સદરહુ કાગળો અલગ–અલગ રંગના છે અને એક જ સ્ટોકમાંથી લેવામાં આવ્યા નથી. ૫ પાનામાં ચાલતા વસીયતનામા ના દસ્તાવેજને ટાઈપ કરવા માટે કાગળની ૩ અલગ–અલગ શીટ્સનો ઉપયોગ (પ્રથમ અને બીજી પેપર બંને બાજુ ટાઈપ થયેલું હોવા સાથે), કોઈપણ સંજોગોમાં, સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં સામાન્ય વ્યક્તિ દ્વારા સામાન્ય ક્રિયા નથી. એ સાચું છે કે આ પાસું માત્ર ટાઈપિસ્ટ દ્વારા સ્પષ્ટ થઈ શક્યું હોત અને રજૂ કરનારાઓ ટાઈપિસ્ટને જાણે તેવી અપેક્ષા નથી, ખાસ કરીને જ્યારે તેમણે દસ્તાવેજના નિષ્પાદન અને અટેસ્ટેશનમાં ભાગ લીધો નહોતો પરંતુ, આ સંજોગ એ દર્શાવવા માટે પૂરતો છે કે મામલો તમામ આસપાસના પરિબળોને યોગ્ય ધ્યાને રાખીને વધુ નજીકની ચકાસણી માંગે છે કારણ કે, સામાન્ય રીતે, આવો દસ્તાવેજ એક જ બેઠકમાં અને એક જ સ્ટોકમાંથી લેવાયેલા કાગળો પર ટાઈપ થશે.

૧૫.૧ આગળ વધતાં, અન્ય એક લક્ષણ સપાટી પર આવે છે, જે હાઈકોર્ટ દ્વારા માલૂમ પડ્યું હતું (જો કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ચર્ચાયું નહોતું). આ લક્ષણ ૩ પાનાઓ પર વસિયતનામું કરનારની સહીઓના સ્થાન વિશે છે, જ્યાં એ સ્પષ્ટ છે કે પ્રથમ અને છેલ્લા પાના પર, ટાઈપ કરેલી સામગ્રીથી સહીઓનું અંતર સામાન્ય કે સ્વાભાવિક કરતાં વધુ અતિશય છે. એ વિવાદ વગરનું છે કે આ લક્ષણ પણ વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજની નજર માત્રથી સામે આવે છે.

૧૫.૨ પૂર્વોક્ત બે લક્ષણો, પોતાનાથી જ, મહત્વની અસર ધરાવતા ન હોઈ શકે પરંતુ આટલું સ્પષ્ટ છે કે તેઓ વ્યવહારોના સામાન્ય માર્ગના વિરોધાભાસમાં રહે છે અને દસ્તાવેજના પ્રમાણિક હોવા વિશે વાજબી શંકાઓ ઊભી કરે છે. હવે, પૂર્વોક્ત બે લક્ષણોથી ઊભી થતી શંકા અન્ય એક પરિબળથી ઉમેરાય છે કે જો કે દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનારની ૩ સહીઓ ધરાવે છે, પરંતુ તે એક જ પેનથી કરવામાં આવી નથી. એ નોંધવામાં આવ્યું છે, અને ફરીથી એ વિવાદ વગરનું રહે છે, કે જ્યારે પાના નંબર ૧ પર વસિયતનામું કરનારની સહી શાહી વાળી પેનથી છે, ત્યારે પાના નંબર ૩ પરની સહી બોલપોઈન્ટ પેનથી છે અને પછી, ફરીથી પાના નંબર ૫ પર, તે શાહી વાળી પેનથી છે. સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.–૪ એ એવું કહેવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે શાહી વાળી પેન યોગ્ય રીતે ચાલતી ન હોવાથી, બોલપોઈન્ટ પેન વાપરવામાં આવી હતી. એ સંપૂર્ણપણે અસ્વાભાવિક લાગે છે અને સ્પષ્ટતા વગરનું રહે છે કે જો શાહી વાળી પેન ચાલતી નહોતી અને બીજી સહી બોલપોઈન્ટ પેનથી કરવામાં આવી હતી, તો ત્રીજી સહી,

અર્થાત્ છેલ્લી સહી, ફરીથી અન્ય શાહી વાળી પેનથી કેવી રીતે અને શા માટે કરવામાં આવી? અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની એવી સ્પષ્ટતા નહોતી કે પાના નંબર ૩ પર સહી કર્યા પછી, બોલપોઈન્ટ પેને પણ કામ કરવાનું બંધ કરી દીધું હતું અને તેથી, ત્રીજી સહી કરવા માટે અન્ય શાહી વાળી પેન વાપરવામાં આવી હતી. અમે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે એક જ દસ્તાવેજના અલગ–અલગ પાનાઓ પર તેમની સહીઓ માટે વસિયતનામું કરનાર અલગ–અલગ પેન કે સાધનો વાપરે તેની શક્યતા સંપૂર્ણપણે નકારી શકાતી નથી ત્યારે અને આ હકીકત પણ, પોતાનાથી જ, મામલાની નિર્ણાયક ન હોઈ શકે પરંતુ, આટલું નિશ્ચિત છે કે આવા બનાવને વસીયતનામા ના દસ્તાવેજના નિષ્પાદનના માર્ગમાં સામાન્ય કે સ્વાભાવિક તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાય નહીં.

૧૫.૩ તેથી, વર્તમાન કેસમાં, દસ્તાવેજ આંક પી.૪ ના ત્રણ લક્ષણો, જે પોતાની અસામાન્ય લાક્ષણિકતાઓ ધરાવે છે, રેકોર્ડ પર સ્પષ્ટ થાય છે અને દસ્તાવેજ પર માત્ર એક નજર તેને નોંધવા માટે પૂરતી છે. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના પૂર્વોક્ત ત્રણ અસ્વાભાવિક અને અસામાન્ય લક્ષણો, જ્યાં કાગળની અલગ–અલગ શીટ્સ વાપરવામાં આવી છે; જ્યાં વસિયતનામું કરનારની સહીઓનું સ્થાન ઓછામાં ઓછી બે જગ્યાએ છેલ્લી ટાઈપ કરેલી સામગ્રીથી સામાન્ય અંતર કરતાં વધુ દૂર છે; અને જ્યાં ત્રણ સહીઓ કરવામાં, ઓછામાં ઓછી બે અલગ પેન વાપરવામાં આવી હતી, તે સ્પષ્ટ કરે છે કે દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય કે

કેમ તે શોધી કાઢવા માટે વધુ ઊંડાણપૂર્વકની તપાસ જરૂરી છે.

૧૫.૪ જ્યારે તપાસ સહેજ આગળ વધારવામાં આવે છે, ત્યારે અન્ય એક મુખ્ય લક્ષણ સામે આવે છે, જે હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું પરંતુ જે ટ્રાયલ કોર્ટના ધ્યાનમાંથી સંપૂર્ણપણે છટકી ગયું હતું. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ ૫ પાનામાં ચાલતું વસીયતનામા હોવાનું કહેવાય છે જે ૩ કાગળની શીટ્સ પર (કન્નડ લિપિમાં) ટાઈપ થયેલું છે જેમાં પ્રથમ અને બીજી શીટ બંને બાજુ ટાઈપ કરેલી સામગ્રી ધરાવે છે; પાના નંબર ૨ પાના નંબર ૧ ની પાછળના ભાગે ટાઈપ થયેલું છે અને પાના નંબર ૪ પાના નંબર ૩ ની પાછળના ભાગે ટાઈપ થયેલું છે. મહત્વનું લક્ષણ એ છે કે આ દસ્તાવેજ આંક પી.૪ ના પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર સહેજ પણ કોઈ સહી નથી!

૧૫.૪.૧ એ રેકોર્ડ પર સ્પષ્ટ છે કે સામેના પાનાઓ અર્થાત્ પાના નંબર ૧, ૩ અને ૫ વસિયતનામું કરનારની સહીઓ ધરાવે છે ત્યારે પણ, પાછળના પાનાઓ અર્થાત્ પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર સહેજ પણ સહી થયેલી નથી અને સહી વગરના ગયા છે. જ્યારે આ મહત્વનું પાસું ઉપર દર્શાવસીયતનામા ◌ા ત્રણ અસામાન્ય લક્ષણો સાથે ઉમેરાય છે, ત્યારે આ દસ્તાવેજ આંક પી.૪ નું પુરાવાત્મક મૂલ્ય તેના મૂળ સુધી હચમચી જાય છે અને એ ગંભીર પ્રશ્ન બની જાય છે કે શું આ દસ્તાવેજ એવું વસીયતનામા ગણી શકાય કે જે કહેવાતા અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની હાજરીમાં વસિયતનામું કરનાર દ્વારા ટાઈપ

કરાવવામાં આવ્યું હતું અને સહી કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૫.૪.૨ પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર વસિયતનામું કરનારની સહીઓના અભાવના આ પાસાના સંદર્ભમાં, અમે એ પણ અવસીયતનામા ો્અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ ના કલોઝ (બી) ની જરૂરિયાત મુજબ, વસિયતનામું કરનારની સહી કે નિશાની એ રીતે મૂકવામાં આવશે કે તેનાથી એવું જણાય કે આવી સહી કે નિશાની દ્વારા, આશય વસીયતનામા તરીકેના લખાણને અમલમાં મૂકવાનો હતો. અલબત્ત, જ્યારે વસીયતનામા બનાવવા માટેનું કોઈ ચોક્કસ સ્વરૂપ પૂરું પાડવામાં આવ્યું નથી, ત્યારે આપેલ કેસમાં, સંબંધિત તથ્યો અને સંજોગોના આધારે, અનેક શીટ્સ પર દોરેલો પરંતુ માત્ર અંતમાં સહી ધરાવતો દસ્તાવેજ પણ પ્રમાણિક વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય છે જ્યાં દસ્તાવેજ માત્ર એક સહી દ્વારા પ્રમાણિત થયો હતો. જો કે, વર્તમાન પરિદ્રશ્ય જેવું, જ્યાં નિષ્પાદન કરનારે ૫ ટાઈપ કરેલા પાનામાંથી ૩ પર કથિત રીતે સહી કરી હતી જ્યારે અન્ય ૨ પર સહી કરવાનું છોડી દીધું હતું, તે ચોક્કસપણે સામાન્ય રીતે કાર્ય કરતી કોઈપણ સામાન્ય વ્યક્તિના વ્યવહારના વિરોધાભાસમાં રહે છે. જ્યારે વસિયતનામું કરનારની સહીઓ પાના નંબર ૧, ૩ અને ૫ પર ખરેખર ઉપલબ્ધ છે, ત્યારે એક જ દસ્તાવેજના પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર સહી ન કરવા માટે તેમની ઉણપ માટે કોઈ ગ્રાહ્ય સ્પષ્ટતા શોધવી મુશ્કેલ છે. માત્ર સ્પષ્ટતા એ હોઈ શકે કે વસિયતનામું કરનારે દરેક કાગળના સામેના ભાગે સહી

કરવાનું પસંદ કર્યું અને કાગળના પાછળના ભાગે સહી કરવી જરૂરી માની નહીં. જો કે, આવી નબળી સ્પષ્ટતા સ્વીકારવી, અને તે પણ અન્ય અસામાન્ય લક્ષણોની સામે (અગાઉ નોંધ્યા મુજબ), સામાન્ય ઘટનાઓના માર્ગ સાથે અસંગત અને અસહજ હોય તેવી દરેક બાબતને અવગણીને દસ્તાવેજમાં પુરાવાત્મક મૂલ્ય ઘુસાડવા સમાન ગણાશે.

૧૫.૪.૩ એ વિવાદ વગરની હકીકત કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ (આંક પી.૪) ના પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ વસિયતનામું કરનારની સહીઓ ધરાવતા નથી જ્યારે અન્ય પાનાઓ તેમની સહીઓ ધરાવે છે, અમારા મતે, દસ્તાવેજને વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ ના કલોઝ (બી) ની જરૂરિયાત સાથે સંઘર્ષમાં અથવા ઓછામાં ઓછું તેનું બિન–પાલન કરતો મૂકે છે. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ આ એક જ કારણસર સીધો જ ફગાવી શકાયો હોત. જો કે, કેસના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, આખરી નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલાં વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ સંબંધિત અન્ય તથ્યાત્મક પાસાઓ હાથ ધરવા યોગ્ય ગણાશે.

૧૫.૫ અત્યાર સુધીની ચર્ચા સ્પષ્ટ કરે છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના ઓછામાં ઓછા ચાર અસામાન્ય લક્ષણો રેકોર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. પુનરાવર્તન કરવા માટે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના ચિંતાજનક અસામાન્ય લક્ષણો એ છે કે:

(i) તે કાગળની ૩ અલગ–અલગ શીટ્સ પર ટાઈપ થયેલું છે;

(ii) ટેસ્ટેટર (વસિયતનામું કરનાર) ની સહીઓનું સ્થાન એકસરખું નથી અને પાના નંબર ૧ અને પાના નંબર ૫ પર ટાઈપ કરેલી સામગ્રી અને સહીઓ વચ્ચે અતિશય જગ્યા જોવા મળે છે;

(iii) અલગ–અલગ પાનાઓ પર સહીઓ માટે અલગ–અલગ પેનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં પ્રથમ અને ત્રીજી સહીઓ માટે (પાના નંબર ૧ અને પાના નંબર ૫ પર) શાહી વાળી પેન અને બીજી સહી માટે (પાના નંબર ૩ પર) બોલપોઈન્ટ પેનનો ઉપયોગ થયો છે; અને

(iv) તમામ ટાઈપ કરેલા પાનાઓ પર વસિયતનામું કરનારની સહીઓ નથી, જેમાં પાના નંબર ૨ અને પાના નંબર ૪ પર કોઈ સહી નથી.

એ વાત માટે કોઈ મોટા વિસ્તરણની જરૂર નથી કે સામાન્ય અને અપેક્ષિત માર્ગમાં, આવા ટાઈપ કરેલા દસ્તાવેજ એક જ સ્ટોકમાંથી લેવામાં આવસીયતનામા ◌ા કાગળની શીટ્સ પર હોવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે; સમગ્ર દસ્તાવેજમાં સહીઓના સ્થાનમાં વાજબી એકરૂપતા હશે અને દરેક સહી સામગ્રીની બાજુમાં અથવા વાજબી અંતરે કરવામાં આવશે; તમામ જગ્યાએ સહી કરવા માટે એક જ પેન અથવા સાધનનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે; અને, સામાન્ય રીતે, વસીયતનામા બનાવનાર તેના આશયની અભિવ્યક્તિમાં એવી અસ્પષ્ટતા છોડશે નહીં જે એક જ દસ્તાવેજના ૩ પાના પર સહી કરીને અને ૨ પાના પર સહી ન કરીને ઊભી થાય. વાસ્તવમાં, વ્યવહારના સામાન્ય અને અપેક્ષિત માર્ગમાં, વસીયતનામા બનાવનાર દસ્તાવેજના કોઈપણ પાનાને સહી વગરનું છોડે તેવી નહિવત અપેક્ષા હોય છે. જો કે દસ્તાવેજ ટાઈપ કરવા અને

સહી કરવા દરમિયાન આવા કેટલાક અસામાન્ય લક્ષણો (ઉપર નોંધ્યા મુજબ) ના અસ્તિત્વને નકારી શકાય નહીં પરંતુ જ્યારે આવા તમામ અસામાન્ય લક્ષણો એકસાથે જોડાય છે, ત્યારે દસ્તાવેજ અત્યંત નબળો બની જાય છે અને તેને સહજ રીતે પ્રમાણિક દસ્તાવેજ તરીકે સ્વીકારી શકાતો નથી.

૧૬ આગળ વધતાં, અમે વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજની ચકાસણી સંબંધિત સિદ્ધાંતો ઉપયોગી રીતે પુનઃ રજૂ કરી શકીએ છીએ કે દસ્તાવેજ શંકાઓ સાથે હાથ ધરવામાં આવતો નથી પરંતુ સાવચેતીપૂર્વક અને સાવધાનીથી ચકાસવામાં આવે છે. અત્રે નોંધાયેલી બાબતો માટે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ અસામાન્યતાના અસંખ્ય લક્ષણો ધરાવે છે જે અસાધારણતાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરે છે. બાબત માત્ર આવી અસાધારણતાઓ પર અટકતી નથી. આ અસાધારણ લક્ષણો આ દસ્તાવેજની સામગ્રીમાં ઉપલબ્ધ અન્ય અસામાન્ય લક્ષણો સાથે ઉમેરાય છે. વિવાદ વગર, મિલકતોની વિગતોના સંદર્ભમાં કેટલીક ખાલી જગ્યાઓ મળી આવે છે અને કેટલીક મિલકતોનું વર્ણન પણ સાચું નથી. તદુપરાંત, હિન્દી કેલેન્ડર અને અંગ્રેજી કેલેન્ડરના સંદર્ભમાં દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત તારીખો મેળ ખાતી નથી. વધુ એક રસપ્રદ લક્ષણ એ છે કે દસ્તાવેજમાં ભૂતકાળની ઘટના (વર્ષ ૧૯૯૦ માં ભાડૂઆત દ્વારા દુકાન ખાલી કરવા વિશે) નો એ રીતે ઉલ્લેખ છે કે આવી ઘટના ભવિષ્યમાં બનશે. તેથી, કાગળ, પેન અને સહી સંબંધિત અસાધારણતાઓ દસ્તાવેજમાં ખાલી જગ્યાઓ સાથે તેમજ અયોગ્ય અને અસ્પષ્ટ વિગતો સાથે વધી જાય છે.

૧૭ દસ્તાવેજ આંક પી.૪ ના પુરાવાત્મક મૂલ્ય સંબંધિત સમસ્યાઓ પૂર્વોક્ત અસાધારણ લક્ષણો અને રસપ્રદ પરિબળો સાથે સમાપ્ત થતી નથી. આ દસ્તાવેજની નજીકથી તપાસ આપણને અસાધારણતાઓથી રહસ્યો તરફ પણ લઈ જાય છે. આ દસ્તાવેજના પ્રારંભિક ફકરામાં, એવો ઉલ્લેખ છે કે વસિયતનામું કરનાર વસીયતનામા બનાવી રહ્યા હતા કારણ કે ઘણા અકસ્માતો બનતા હોય છે. હકીકત એ રહે છે કે વસિયતનામું કરનાર અને તેમની પત્ની બંનેનું અવસાન ૨૦.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ કાર અકસ્માતમાં થયું હતું પરંતુ, ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ વસીયતનામા બનાવતી વખતે, વસિયતનામું કરનારને એવો પૂર્વાભાસ હતો કે તેઓ વાહન અકસ્માતમાં મૃત્યુ પામશે તે સ્વીકારવા માટે સંપૂર્ણપણે રહસ્યમય પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરવો પડશે.

૧૮ નોંધ્યા મુજબ, વસીયતનામા ની ચકાસણી કરતી વખતે ખામીઓ અને ત્રુટિઓની શોધ કરતી તપાસનો આશરો લેવાનો ન હોય ત્યારે પણ, અને તે જ સમયે, સામાન્ય ઘટના કે વર્તનથી પર અસ્તિત્વ ધરાવતી કોઈપણ બાબતને કારણે ઊભી થતી સાચી અને માન્ય શંકાઓને પણ અવગણી શકાય નહીં. વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજના સંદર્ભમાં નોંધાયેલા તમામ લક્ષણોને અવગણવા કે નકારવા માટે એક–એક લક્ષણ પકડવું પડશે અને તેને તુચ્છ કે ગૌણ તરીકે અવગણવું પડશે અને પછી, એવા વિશ્વાસ સાથે આગળ વધવું પડશે કે આ એક જ દસ્તાવેજમાં તમામ અસાધારણતાઓ કોઈક રીતે એકત્રિત થઈ ગઈ તે માત્ર

નસીબની બાબત હતી. આવો અભિગમ, સ્પષ્ટપણે, વાસ્તવિકતાઓથી દૂર રહેશે અને અપનાવી શકાય નહીં. એ ભારપૂર્વક કહેવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કે વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજની ચકાસણી વાસ્તવિકતાની સાથે સામાન્યતાના ધોરણો પર થવાની છે; અને તમામ લક્ષણો અને સંજોગોની એકંદર અસર તપાસવી જરૂરી છે.

૧૯ જ્યારે તમામ પૂર્વોક્ત અસાધારણ, રસપ્રદ અને રહસ્યમય સંજોગો એકસાથે મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનારના આખરી વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં. દસ્તાવેજને લગતા સ્પષ્ટતા વગરના, અસામાન્ય અને અસાધારણ લક્ષણો માત્ર એવા તાર્કિક નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ વસિયતનામું કરનારના અવસાન પછી જ રજૂ કરનારાઓ અને તેમના સહયોગીઓના કબ્જામાં આવસીયતનામા ી સહી કરેલી ખાલી જગ્યાઓનો ઉપયોગ કરીને તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે રેકોર્ડ પરની સામગ્રીની સંપૂર્ણ ચકાસણી કર્યા પછી આવો નિષ્કર્ષ દર્શાવ્યો છે અને, અમારા મતે, યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યો છે. એ નોંધવામાં આવે છે કે અત્રે દર્શાવસીયતનામા ા તમામ લક્ષણો અને પરિબળો રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ છે. જો કે, ટ્રાયલ કોર્ટે, અતિશય વિગતોમાં અનેક રજૂઆતો હાથ ધરતી વખતે પણ, કાં તો ઉપર દર્શાવસીયતનામા ા કેટલાક લક્ષણો નોંધવામાં નિષ્ફળ ગઈ અથવા અસાધારણતા ધરાવતા ચોક્કસ લક્ષણને એવા અવસીયતનામા ોઅવલોકન

ો સાથે નકારી કાઢ્યું કે જ્યારે રજૂ કરનારાઓની તેના નિષ્પાદનમાં કોઈ ભૂમિકા નહોતી ત્યારે તેમની પાસે દસ્તાવેજ સંબંધિત શંકાઓ દૂર કરવાની અપેક્ષા રાખવાની નહોતી. ટ્રાયલ કોર્ટે, સ્પષ્ટપણે, કેટલાક મુખ્ય અને કેન્દ્રિય પરિબળો પર પોતાની જાતને ગેરમાર્ગે દોરી હતી, તેથી તેના નિર્ણયને બહાલી આપી શકાઈ ન હોત.

૧૯.૧ અપીલકર્તાઓ વતી એવી રજૂઆત કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે ખાલી કાગળો વાપરવાનો બચાવ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા લેવામાં આવ્યો નહોતો. આ રજૂઆત કેવળ નિરર્થક રહે છે કારણ કે પ્રતિવાદીઓએ ખરેખર ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ બનાવટી હતો. વસિયતનામું કરનારની સહીઓ ધરાવતા ઉપલબ્ધ ખાલી કાગળો પર તે બનાવવામાં આવ્યું હોવાની શક્યતા એવો નિષ્કર્ષ સિવાય કશું નથી જે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજની ચકાસણીમાંથી તાર્કિક રીતે બહાર આવે છે.

૨૦ અપીલકર્તાઓ વતી એવી રજૂઆતો પર ખૂબ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ અને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો અનુસાર વસીયતનામા નું નિષ્પાદન અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ તેમજ તે સાક્ષીની જુબાનીથી યોગ્ય રીતે રેકોર્ડ પર સ્થાપિત થયું છે જેની પાસે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા વસીયતનામા ની હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ સાથે વસીયતનામા જમા કરાવવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તાઓ વતી કરવામાં

આવસીયતનામા ી આ રજૂઆતોને એ કારણસર સ્વીકારી શકાય નહીં કે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ની જરૂરિયાતો અનુસાર દસ્તાવેજની માત્ર સાબિતી દસ્તાવેજને વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારવા માટે આખરી અને નિર્ણાયક નથી. જ્યારે શંકાસ્પદ સંજોગો વિદ્યમાન હોય અને શંકાઓ દૂર કરવામાં આવી ન હોય, ત્યારે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજને વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં.

૨૧ વાદીઓ અને તેમના સાક્ષીઓ દ્વારા સૂચવવાયેલું એ પાસું પણ કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ (આંક પી.૪) વસીયતનામા તરીકે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને હસ્તલિખિત ડ્રાફ્ટ (આંક પી.૩) સાથે સીલબંધ કવરમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું, તે પોતાની ખામીઓ અને અસાધારણતાઓનો ભાગ ધરાવે છે. એ વિવાદ વગરનું રહે છે કે સદરહુ ડ્રાફ્ટ (આંક પી.૩) અપૂર્ણ રહ્યો હતો. એવું ધારી શકાય કે તે વસિયતનામું કરનાર દ્વારા અગાઉનું વસીયતનામા રદ કર્યા પછી આખરી વસીયતનામા બનાવવા માટે પોતાના હસ્તલેખનમાં તૈયાર કરવામાં આવી રહ્યો હતો પરંતુ, તે અપૂર્ણ ડ્રાફ્ટ જ રહ્યો હતો. જો વસિયતનામું કરનારે પોતે પોતાનું વસીયતનામા ટાઈપ કરાવ્યું હોત અને પછી, ૪ અટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓની હાજરીમાં તેનું નિષ્પાદન કરવાની સંભાળ લીધી હોત; અને જો તેઓ એવા નિષ્પાદિત દસ્તાવેજને પોતાના વસીયતનામા તરીકે અમલી બનાવવાનો આશય રાખતા હોત; અને સ્વામીજી સમક્ષ ખોલવા માટે સીલબંધ કવરમાં પોતાનું વસીયતનામા રાખવાનો આશય પણ રાખતા હોત, તો વ્યવહારોના સામાન્ય માર્ગમાં, તેમની પાસે સદરહુ અપૂર્ણ ડ્રાફ્ટ પણ કવરમાં મૂકવાની

નહિવત અપેક્ષા હતી કારણ કે આવો અપૂર્ણ ડ્રાફ્ટ મૂકવાથી વાસ્તવિક વસીયતનામા સંબંધિત ગૂંચવણ જ ઊભી થઈ શકી હોત, જો કોઈ હોત તો. બાબતનો એકંદર દ્રષ્ટિકોણ લેતાં, સંભાવનાની પ્રબળતા (preponderance of probability) માત્ર એ અસરની છે કે મૃતક સંગપ્પા દ્વારા વસીયતનામા ના નિષ્પાદન વિશેની સમગ્ર વાર્તા સરળતાથી ઉપલબ્ધ સહી કરેલા કાગળોનો ઉપયોગ કરીને (જો કે અલગ–અલગ શીટ્સ પર અને અલગ–અલગ સાધનો વડે સહીઓ સાથે) ઘડી કાઢવામાં આવી હતી અને, કંઈક પ્રમાણિકતા દર્શાવવા માટે, સીલબંધ કવરની અને પી.ડબલ્યુ.–૮ પાસે તેને છોડવાની વાર્તા ઘુસાડવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. આ લક્ષણ માત્ર વાદીઓ વિરૂદ્ધ કામ કરે છે જ્યાં તે અન્ય સ્પષ્ટતા વગરની અસામાન્યતા ધરાવે છે.

૨૨ ટ્રાયલ કોર્ટે મોટે ભાગે એ હકીકતથી પ્રભાવિત થઈ હતી કે મૃતક સંગપ્પા પ્રતિવાદી નં. ૧ અને તેમના પરિવારને કોઈ મિલકત આપવા ઈચ્છતા નહોતા જેમ કે વર્ષ ૧૯૭૪ માં તેમના દ્વારા નિષ્પાદિત અગાઉના વસીયતનામા ના કિસ્સામાં હતું. સ્વીકાર્યપણે, વર્ષ ૧૯૭૪ નું સદરહુ વસીયતનામા શ્રી સંગપ્પા દ્વારા ૨૬.૦૯.૧૯૯૦ ના રોજ રદ કરવામાં આવ્યું હતું. તેઓ ૨૦.૦૫.૧૯૯૧ ના રોજ વાહન અકસ્માતમાં મૃત્યુ પામ્યા હતા. તેઓ પ્રતિવાદીઓને કોઈ મિલકત વસિયત કરવા ઈચ્છતા હતા કે નહીં તે ઉપર નોંધેલા શંકાસ્પદ સંજોગોના સંદર્ભમાં ભાગ્યે જ કોઈ અસર ધરાવે છે.

૨૩ વ્યક્તિગત અને સામૂહિક રીતે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ દિવંગત શ્રી સંગપ્પાનું આખરી વસીયતનામા. સ્વીકારી શકાય નહીં તેવા નિષ્કર્ષ તરફ જ દોરી જતા વિવિધ મુખ્ય લક્ષણો વિશે વિગતવાર જણાવ્યા પછી, વાદીઓના કેસમાં અન્ય કેટલીક ખામીઓ પર ચર્ચા કરવી જરૂરી જણાતી નથી, જેમાં વિવિધ અન્ય પરિબળો જેમ કે વાદીઓએ ક્યારેય સદરહુ સ્વામીજીનું નિવેદન નોંધવા માટે પગલાં લીધા નહોતા, જેઓ અન્યથા તમામ મહત્વના સાક્ષીઓ દ્વારા એવી વ્યક્તિ તરીકે ઉલ્લેખિત હતા કે જેની સમક્ષ કહેવાતો દસ્તાવેજ ખોલવામાં આવ્યો હતો.

૨૪ અમારા મતે, વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ એચ. વેંકટાચલા અય્યંગર [એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૪૪૩] ના મામલામાં દર્શાવસીયતનામા પ્રથમ પ્રશ્ન પર જ નિષ્ફળ જાય છે કે શું વસિયતનામું કરનારે વાંધાગ્રસ્ત વસીયતનામા પર સહી કરી હતી કે કેમ. આ પ્રશ્નનો જવાબ માત્ર નકારાત્મક છે. આ એ હકીકત સિવાય છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ, જે વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, તે વારસાઇ કાયદો ની કલમ ૬૩ ના કલોઝ (બી) ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતો નથી.

૨૪.૧ આખરી વિશ્લેષણમાં, અમે સંતોષ પામીએ છીએ કે ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવવામાં અને વિવાદિત વસીયતનામા પ્રમાણિક દસ્તાવેજ નહોતું તેવું ઠેરવવામાં હાઈકોર્ટ સાચી હતી.

<u>શું રિમાન્ડ જરૂરી હતી</u>

૨૫ નિર્ણય માટેના બીજા મુદ્દાને હાથ ધરતાં, અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન વકીલની એવી રજૂઆત કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૩એ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈનો આશરો લઈને હાઈકોર્ટે મામલો રિમાન્ડ કરવા વિશે વિચારવું જોઈતું હતું, અમારા મતે, સંપૂર્ણપણે નિરર્થક રહે છે; આ રજૂઆત માત્ર ફગાવી દેવા માટે જ નોંધવામાં આવી છે.

૨૫.૧ મૂળ હુકમનામાઓ સામેની અપીલોને લગતી પ્રક્રિયા (સામાન્ય રીતે 'રેગ્યુલર ફર્સ્ટ અપીલ' તરીકે ઉલ્લેખિત) દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૪૧ માં પૂરી પાડવામાં આવી છે અને તેમાં, અપીલની સુનાવણી, મામલાનો રિમાન્ડ, ટ્રાયલ માટે મુદ્દાઓ પરત મોકલવા, અપીલીય કોર્ટમાં વધારાના પુરાવાઓ રજૂ કરવા વગેરે સંબંધિત વિવિધ જોગવાઈઓ 'સુનાવણી પર પ્રક્રિયા' ઉપ–શીર્ષક હેઠળ નિયમો ૧૬ થી ૨૯ માં સમાવિષ્ટ છે. તેમની પ્રાસંગિકતા માટે, અમે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમો ૨૩, ૨૩એ, ૨૪ અને ૨૫ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓની નોંધ નીચે મુજબ લઈ શકીએ છીએ: –

"૨૩. અપીલીય કોર્ટ દ્વારા મામલો રિમાન્ડ કરવો.– જ્યાં જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેણે પ્રાથમિક મુદ્દા પર દાવાનો નિકાલ કર્યો હોય અને અપીલમાં હુકમનામું ઉલટાવાયું હોય, ત્યાં અપીલીય કોર્ટ,

જો યોગ્ય લાગે તો, હુકમ દ્વારા મામલો રિમાન્ડ કરી શકે છે, અને તે રીતે રિમાન્ડ થયેલા મામલામાં કયો મુદ્દો કે મુદ્દાઓ વિચારવામાં આવશે તેનો નિર્દેશ આપી શકે છે, અને સિવસીયતનામા દાવાઓના રજિસ્ટરમાં તેના મૂળ નંબર હેઠળ દાવાને પુનઃ દાખલ કરવાના અને દાવાનો નિર્ણય કરવા તરફ આગળ વધવાના નિર્દેશો સાથે પોતાના ચુકાદા અને હુકમની નકલ જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેને મોકલશે; અને મૂળ ટ્રાયલ દરમિયાન નોંધાયેલા પુરાવા (જો કોઈ હોય તો), તમામ વ્યાજબી અપવાદોને આધીન, રિમાન્ડ પછીની ટ્રાયલ દરમિયાન પુરાવો રહેશે.

૨૩એ. અન્ય કિસ્સાઓમાં રિમાન્ડ.– જ્યાં જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેણે પ્રાથમિક મુદ્દા સિવાયના અન્ય માર્ગે કેસનો નિકાલ કર્યો હોય, અને અપીલમાં હુકમનામું ઉલટાવાયું હોય અને પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણાઈ હોય, ત્યાં અપીલીય કોર્ટ પાસે નિયમ ૨૩ હેઠળ હોય તેવી જ સત્તાઓ રહેશે.

૨૪. જ્યાં રેકોર્ડ પર પુરાવો પૂરતો હોય, અપીલીય કોર્ટ કેસનો આખરી નિર્ણય કરી શકે છે.– જ્યાં રેકોર્ડ પરનો પુરાવો અપીલીય કોર્ટને ચુકાદો આપવા માટે સક્ષમ કરવા પૂરતો હોય, ત્યાં અપીલીય કોર્ટ, જો જરૂરી હોય તો મુદ્દાઓ પુનઃ ઘડ્યા પછી, દાવાનો આખરી નિર્ણય કરી શકે છે, છતાં જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેનો ચુકાદો અપીલીય

કોર્ટ આગળ વધે છે તે સિવાયના અન્ય આધારપર સંપૂર્ણપણે આગળ વધ્યો હોય.

૨૫. જ્યાં અપીલીય કોર્ટ મુદ્દાઓ ઘડી શકે છે અને જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેને ટ્રાયલ માટે પરત મોકલી શકે છે.– જ્યાં જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેણે કોઈ મુદ્દો ઘડવાનું કે વિચારવાનું, અથવા તથ્યના કોઈ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનું છોડી દીધું હોય, જે ગુણદોષ પર દાવાના સાચા નિર્ણય માટે અપીલીય કોર્ટને આવશ્યક જણાય, ત્યાં અપીલીય કોર્ટ, જો જરૂરી હોય તો, મુદ્દાઓ ઘડી શકે છે, અને જે કોર્ટના હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તેને ટ્રાયલ માટે તે પરત મોકલી શકે છે, અને આવા કેસમાં સદરહુ કોર્ટને જરૂરી વધારાના પુરાવા લેવા નિર્દેશ આપશે; અને સદરહુ કોર્ટ આવા મુદ્દાઓ વિચારવા આગળ વધશે, અને અપીલીય કોર્ટ દ્વારા નિયત કરવામાં આવસીયતનામા અથવા સમયાંતરે લંબાવવામાં આવસીયતનામા સમયમાં તેના પરના પોતાના નિષ્કર્ષો અને તેના કારણો સાથે પુરાવો અપીલીય કોર્ટને પરત કરશે."

૨૫.૨ દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા (સુધારા) એક્ટ, ૧૯૭૬ દ્વારા નિયમ ૨૩એ ઓર્ડર ૪૧ સી.પી.સી. માં ઉમેરવામાં આવ્યો હતો. આ સુધારા અગાઉ, કોર્ટો દ્વારા સામાન્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવતું હતું કે જો કે નિયમ ૨૩ હેઠળ, રિમાન્ડનો હુકમ માત્ર પ્રાથમિક મુદ્દા પર દાવાનો નિકાલ કરતા

હુકમનામાના રદ્દીકરણ પર જ થઈ શકતો હતો પરંતુ, ન્યાયના હિતમાં જ્યાં એવું કરવું જરૂરી જણાય ત્યાં મામલો રિમાન્ડ કરવાની અપીલીય કોટ પાસે અંતર્ગત સત્તા છે. કેટલીક હાઈકોર્ટોએ પોતાના સંબંધિત સુધારાઓ દ્વારા સમાન જોગવાઈઓ કરી હતી. ૧૯૭૬ ના સુધારા એક્ટ દ્વારા ઓર્ડર ૪૧ માં નિયમ ૨૩એ ઉમેરવો એ સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યારે દાવાનો પ્રાથમિક મુદ્દા સિવાયના માર્ગે નિકાલ થયો હોય અને અપીલમાં હુકમનામું ઉલટાવાયું હોય ત્યારે પણ, જો પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણાય, તો અપીલીય કોર્ટ પાસે રિમાન્ડની સત્તા રહેશે. [પાદટીપ: ૮. ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમો ૨૩ અને ૨૩એ માં પૂર પૂરી પાડવામાં આવસીયતનામા ી આવી રિમાન્ડની સત્તાઓ નિયમ ૨૫ હેઠળ નિષ્કર્ષો માટે મુદ્દો પરત મોકલવાની અપીલીય કોર્ટની સત્તા કરતાં અલગ છે. પરત મોકલવાની સત્તા સામાન્ય રીતે ત્યારે આશરો લેવાની હોય છે જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ કોઈપણ મહત્વનો મુદ્દો વિચારવાનું કે તથ્યના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનું છોડી દીધું હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, યોગ્ય પ્રક્રિયા એવા કેસમાં જ્યાં ટ્રાયલ કોર્ટે, ગુણદોષ પર દાવાનો નિકાલ કરતી વખતે, એક કે વધુ મહત્વના મુદ્દાઓ/પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી, તે નિયમ ૨૫ હેઠળ મુદ્દા/પ્રશ્નો પરત મોકલવાની છે અને પુનઃસુનાવણી માટે સમગ્ર કેસ રિમાન્ડ કરવાની નથી. સામાન્ય રીતે, ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૫ હેઠળના હુકમના કેસમાં, મામલો અપીલીય કોર્ટની ફાઈલ પર જાળવી રાખવામાં આવે છે અને માત્ર મુદ્દા/પ્રશ્નો ટ્રાયલ કોર્ટને નિષ્કર્ષો માટે પરત મોકલવામાં આવે છે. બીજી બાજુ, જ્યારે નિયમ ૨૩ અથવા નિયમ ૨૩એ હેઠળ રિમાન્ડનો હુકમ કરવામાં આવે છે, ત્યારે અપીલીય કોર્ટે

આખરી નિષ્કર્ષ આપ્યો હોય તે મુદ્દા સિવાય સમગ્ર કેસ નિર્ણય માટે ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે પાછો જાય છે. નિયમ ૨૩ અથવા નિયમ ૨૩એ હેઠળ રિમાન્ડ કરતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કરવું જરૂરી છે પરંતુ ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૫ નો આશરો લેતી વખતે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કરવું જરૂરી નથી.]

૨૫.૩ નિયમો ૨૩ અને ૨૩એ માં સમાવિષ્ટ રિમાન્ડ માટેની જોગવાઈઓની યોજનાની સમજણ ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૪ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈના સંદર્ભ વિના પૂર્ણ થતી નથી જે જો રેકોર્ડ પરનો પુરાવો પૂરતો હોય તો રિમાન્ડ વિના કેસનો આખરી નિકાલ કરવા અપીલીય કોર્ટને સક્ષમ કરે છે; છતાં અપીલીય કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટ આગળ વધી હતી તેના કરતાં સંપૂર્ણપણે અલગ આધાર પર આગળ વધે છે.

૨૫.૪ ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમો ૨૩, ૨૩એ અને ૨૪ નો સંયુક્ત પાઠ રિમાન્ડની સત્તાઓની વ્યાપ્તિ અને સીમાઓને સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યારે ઉપલબ્ધ પુરાવા મામલાનો નિકાલ કરવા માટે પૂરતા હોય, ત્યારે અપીલીય કોર્ટ માટે યોગ્ય માર્ગ દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતાના ઓર્ડર ૪૧ ના નિયમ ૨૪ ના આદેશનું પાલન કરવાનો અને દાવાનો આખરી નિર્ણય કરવાનો છે. માત્ર એવા જ કિસ્સાઓમાં જ્યાં વાદગ્રસ્ત હુકમનામું અપીલમાં રદ કરવામાં આવે અને પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણાય, અપીલીય કોર્ટ મામલો રિમાન્ડ કરવાનો માર્ગ અપનાવશે. એ સ્થાપિત

રહે છે કે રિમાન્ડનો હુકમ રૂટીન રીતે પસાર કરવાનો નથી કારણ કે બિનજરૂરી રિમાન્ડનો હુકમ ન્યાયના હેતુને સર કર્યા વિના માત્ર દાવાબાજીનું આયુષ્ય લંબાવે છે. માત્ર એવા આધાર પર રિમાન્ડનો હુકમ કે પુરાવાની ચકાસણીને સ્પર્શતા મુદ્દાઓ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યા નહોતા તે આપેલ મામલામાં યોગ્ય ગણી શકાય નહીં કારણ કે પ્રથમ અપીલીય કોર્ટ પોતે જ તથ્યોમાં પ્રવેશવાની અને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા ધરાવે છે. અલબત્ત, અનેક એવી શક્યતાઓ હોઈ શકે છે જે રિમાન્ડના હુકમને વ્યાજબી ઠેરવે અથવા જ્યાં મામલાના તથ્યો અને આપેલ સંજોગોના આધારે રિમાન્ડ જરૂરી હોય.

૨૫.૪.૧ મોહન કુમાર [(૨૦૧૭) ૪ એસ.સી.સી. ૯૨ : ૨૦૧૭ (૨) એસ.સી.આર. ૮૮૯] ના મામલામાં અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવસીયતનામા ો નિર્ણય એ બાબતનું યોગ્ય દ્રષ્ટાંત છે કે અપીલીય કોર્ટે ક્યારે રિમાન્ડની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. સદરહુ કેસમાં, અપીલકર્તા અને તેમની માતાએ જમીનના સંદર્ભમાં માલિકી હકની જાહેરાત, શાશ્વત મનાઈહુકમ અને કબ્જો પાછો મેળવવા માટે સરકાર અને સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થા સામે દીવાની દાવો દાખલ કર્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે અંશતઃ દાવો મંજૂર કર્યો હતો જ્યારે ઠેરવ્યું હતું કે વાદીઓ વિવાદિત જમીનના માલિકો હતા જેના પર સામાવાળાઓ દ્વારા ગેરકાયદેસર પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેઓ દબાણ દૂર કરાવવા માટે હકદાર હતા; અને એવું પણ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે સરકારે જમીન સંપાદિત કરવી જોઈએ અને અપીલકર્તાને જમીનનું બજાર મૂલ્ય ચૂકવવું

જોઈએ. ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમનામાના આવા ભાગને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો નહોતો પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયના તે ભાગ સામે જે પરિણામે અપીલકર્તાના વૈકલ્પિક જમીનની ફાળવણી માટેના દાવાને ફગાવી દેવામાં પરિણમ્યો હતો, અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ રજૂ કરી હતી. હાઈકોર્ટે માત્ર અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલી અપીલ ફગાવી દીધી એટલું જ નહીં પરંતુ એવા નિષ્કર્ષ સાથે સમગ્ર દાવો ફગાવી દેવા તરફ આગળ વધી હતી કે વાદી–અપીલકર્તા દાવાવાળી જમીન પર પોતાની માલિકી સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કારણ કે તેમણે પોતાના વેચાણ દસ્તાવેજ વેચનારની તપાસ કરી નહોતી. આપેલ સંજોગોમાં, આ કોર્ટે અવસીયતનામા ો્અવલોકન કર્યું કે જ્યારે હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું કે અપીલકર્તા વેચનારની તપાસ ન કરવાના કારણે દાવાવાળી જમીન પર પોતાનો હક સાબિત કરવા સક્ષમ નહોતા, ત્યારે હાઈકોર્ટ માટે યોગ્ય માર્ગ અગાઉથી રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ ઉપરાંત યોગ્ય પુરાવા આપીને પોતાનો હક સાબિત કરવા અપીલકર્તાને તક આપીને ટ્રાયલ કોર્ટમાં મામલો રિમાન્ડ કરવાનો હતો. સ્પષ્ટપણે, આ કોર્ટે માલૂમ પાડ્યું કે હાઈકોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષ માટે, પુનઃસુનાવણી માટેનો કેસ બનતો હતો ખાસ કરીને જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે અન્યથા ઠેરવ્યું હતું કે અપીલકર્તા વિવાદિત જમીનના માલિક હતા અને દબાણ દૂર કરાવવા તેમજ જમીનનું બજાર મૂલ્ય મેળવવા માટે હકદાર હતા. આવા કિસ્સાઓ જ્યાં કોઈ ચોક્કસ કારણસર અને વધુ ખાસ કરીને પક્ષકારને સંતોષકારક પુરાવા રજૂ કરવાની પૂરતી તક આપવાની જરૂરિયાત માટે પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણાય છે, તે એવા કિસ્સાઓથી સંપૂર્ણપણે અલગ ધોરણો

પર રહે છે જ્યાં પુરાવાઓ અગાઉથી જ આપેલા છે અને નિર્ણય પુરાવાની ચકાસણી પર કરવાનો છે. એ પણ સ્થાપિત રહે છે કે રિમાન્ડનો હુકમ માત્ર પક્ષકારને પોતાના કેસમાં રહેલી ત્રુટિ પૂરવા માટે આપવાના હેતુસર પસાર કરવાનો નથી.

૨૫.૫ એ બાબત પુનઃ જણાવવી પડે છે કે રિમાન્ડનો પ્રસંગ ત્યારે જ ઉદ્‌ભવશે જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટના તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષો ઉલટાવવામાં આવે અને અપીલીય કોર્ટ દ્વારા પુનઃસુનાવણી જરૂરી ગણવામાં આવે.

૨૫.૬ વર્તમાન કેસ સ્પષ્ટપણે એવો રહ્યો હતો જ્યાં પક્ષકારોએ પોતાના તમામ પુરાવાઓ આપ્યા હતા, જે કંઈ તેઓ આપવા ઈચ્છતા હતા; અને વાદી–અપીલકર્તાઓનો કેસ એવો નહોતો કે તેમને કોઈપણ ચોક્કસ પુરાવો રજૂ કરવાની કોઈ તક નકારવામાં આવી હતી અથવા સમાન કારણોસર સુનાવણી દૂષિત થઈ હતી. નોંધ્યા મુજબ, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામા સાથે જોડાયેલા અનેક શંકાસ્પદ સંજોગો હતા, જેમાંથી કેટલાક ટ્રાયલ કોર્ટના ધ્યાનમાં આવ્યા હતા પરંતુ અસંગત કારણોસર તેના દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા. હાઈકોર્ટે તે જ પુરાવાઓ અને તે જ સંજોગોની ચોકસાઈથી ચકાસણી કરી છે અને અલગ નિષ્કર્ષ પર આવી છે જે યોગ્ય અને ગ્રાહ્ય જણાય છે, અને કોઈપણ ખામીથી પીડાતો જણાતો નથી. ટ્રાયલ કોર્ટમાં મામલો રિમાન્ડ કરવા વિશે વિચારવા માટે હાઈકોર્ટ પાસે કોઈ કારણ કે પ્રસંગ નહોતો. આ સંદર્ભમાં રજૂઆત ફગાવી દેવી

જરૂરી છે અને ફગાવવામાં આવે છે.

નિષ્કર્ષ

૨૬ અત્રે ચર્ચાયેલી બાબતો માટે, અમે સંતોષ પામીએ છીએ કે હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયમાં યોગ્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કર્યો છે અને યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યું છે કે વાંધાગ્રસ્ત દસ્તાવેજ મૃતક સંગપ્પાના પ્રમાણિક વસીયતનામા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં; અને હાઈકોર્ટ માટે ટ્રાયલ કોર્ટમાં મામલો રિમાન્ડ કરવા માટે કોઈ કારણ નહોતું.

૨૭ તે મુજબ, અને ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી સમગ્ર કાર્યવાહીમાં પક્ષકારોએ પોતે પોતાનો ખર્ચ ભોગવવો તેવી જોગવાઈ સાથે ફગાવવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.